Tajne iz istrage ubistva Ćuruvije

“KECMANA TREBA O’LADITI”

Intervju: Vladimir Beljanski, advokat

UPOZORAVAM NA PRISLUŠKIVANJE

BiH 4,70 BAM; Hrvatska 25 HRK; Makedonija 175 MKD; Crna Gora 2,50 EUR; Slovenija 3,50 EUR

cena 250 RSD

9 770353 802002 01567

VREME

broj 1598

19. avgust 2021.

PAD AVGANISTANA

ZEMLJA OSTAVLJENIH NA CEDILU

(1991-2016-2021)

ZZ

zeleno zvono

NOVI OPTIMIZAM

Kulturni centar Zrenjanina

Amfiteatar ili velika sala, Narodne omladine 1

Ponedeljak 23. avgust 2021.

Ulaz slobodan

20 časova

- **DOBRI PRIMERI ZRENJANINA**
  - **Senka Jankov** (profesorka sociologije)
    Slavko Vukov (poljoprivrednik)
    Dušan Kokot (aktivista)
  - **Hor „Josif Marinković"**
    (Andrej Bursać) i
    Horski festival „Slobodan Bursać"
    (Vladimir Coka Stojković)
- **CORAX I NOVI OPTIMIZAM** (video)
  - **Predrag Koraksić i prijatelji**
- **INSAJDER O ZELENOM ZVONU** (video)
  - **Brankica Stanković, Hrvoje Zovko, Željko Bodrožić**
- **NOVI OPTIMIZAM U NOVOM SADU** (video)
  - **Vidi, Gari, IZLAZ postoji!**

21 čas

Petar Janjatović
i muzički nastup:

Kralj Čačka

VREME

BROJ 1598
19. avgust 2021.

Dragoljub Žarković (1951–2020), glavni urednik od 1991. do 2020.

Zoran Jeličić (1945–2018), glavni urednik od 1990. do 1991.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni i odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Marija Janković (foto), Jelena Jorgačević, Slobodan Kostić, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milan Milošević, Uroš Mitrović, Vukašin Obradović, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Pad Avganistana: Zemlja ostavljenih na cedilu

08 Mirovni sporazum između SAD i talibana: (Ne)mogući mir

13 TV manijak: Kabul

14 Mračne tajne istrage ubistva Slavka Ćuruvije: "Kecmana treba o'laditi"

17 Nuspojave: Sa Ovčara i Kandahara

18 Intervju: Vladimir Beljanski, advokat

22 **Portret savremenika:**
Nebojša Bakarec

26 Deponija u plamenu: Otrovni dim laži

28 Globalno zagrevanje: Klimatska štrafta

30 Godišnjica pada Krajine: Od Une do Drine

34 Lični stav: Borba protiv korupcije – između želja i stvarnosti

KULTURA

36 **Nišvil 2021:**
Džez kroz padeže

38 Premijere: *Kazimir i Karolina*

41 Izložba: 60 godina Salona Muzeja savremene umetnosti

43 Umesto kolumne: Pula, pogled sa jednog balkona

SVET

46 Korona i putovanja: Ulazak u Kanadu u doba kuge

MOZAIK

50 Izložbe: Šta sve umetnost jeste

52 Intervju: Biljana Tomić, istoričarka umetnosti

54 Razglednica: Kupelvizerov mir i Šerbedžijin nemir

56 **Portret savremenika:**
Lionel Mesi

59 Navigator: Komšija, koliko ovde plaća Gugl

60 Strip: Šetnja Fruškom gorom

62 Vreme uživanja: Sans snova

Iako je često uspevao da iznenadi javnost svojim izjavama i potezima, kada se podvuče crta, Nebojša Bakarec ipak se može nazvati tipičnim predstavnikom političara Srbije u poslednjih dvadesetak godina
RADMILO MARKOVIĆ

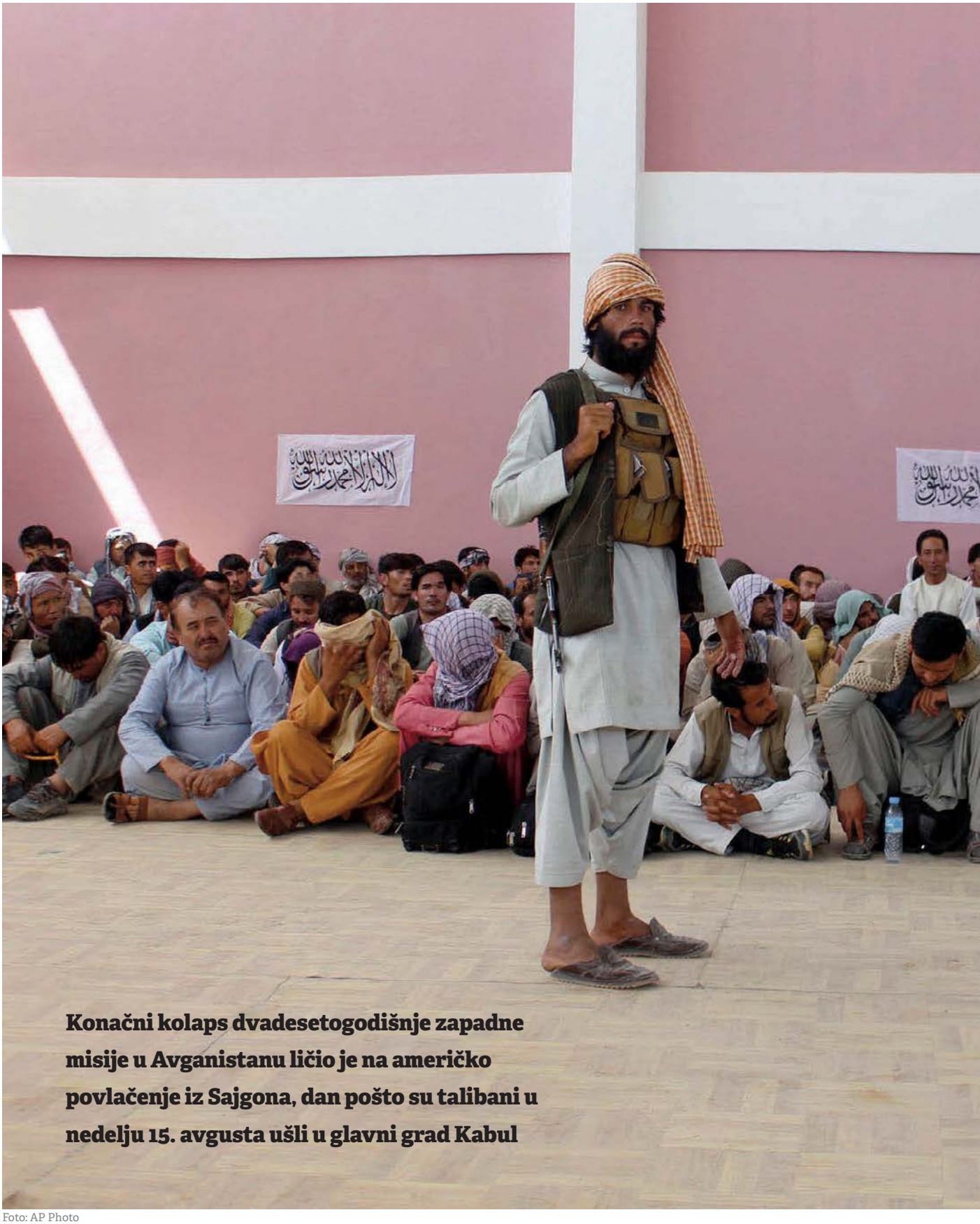
Nišvil preživljava – evo ga i ovog avgusta, opet s onolikim hiljadama šetajućih posetilaca
DRAGAN KREMER

Mnogi ga smatraju najboljim fudbalerom svih vremena, a njegovi rezultati na terenu mogli bi da govore tome u prilog. Rekorder je Barselone i argentinske reprezentacije. Influenser, biznismen, porodičan čovek. Njegov prelazak iz katalonskog kluba, gde je proveo čitavu karijeru, u Pari Sen Žermen udarna je sportska vest ovog vrelog leta
UROŠ MITROVIĆ

Na naslovnoj strani: **Građani pokušavaju da se ukrcaju na avione i pobegnu pred talibanima koji su osvojili Kabul, avgust 2021.**
Foto: **Shekib Rahmani / AP Photo**

ZEMLJA OSTAVLJ

Konačni kolaps dvadesetogodišnje zapadne misije u Avganistanu ličio je na američko povlačenje iz Sajgona, dan pošto su talibani u nedelju 15. avgusta ušli u glavni grad Kabul

Foto: AP Photo

ENIH NA CEDILU

Manje od mesec dana pre dvadesete godišnjice napada na SAD 11. septembra 2001. godine, oblak dima se podigao iznad američke ambasade u Kabulu dok je osoblje žurno palilo dokumenta, a zatim pre odlaska skinulo zastavu sa zvezdama i prugama i vojnim helikopterom se prebacivalo do aerodroma. Tamo su nastale prilično ponižavajuće scene za administraciju američkog predsednika Bajdena, koji je situaciju pratio iz Kejmp Dejvida.

Samo nekoliko sati nakon što su talibani ušli u Kabul, masa preplašenih ljudi, prevodilaca, aktivista NVO i drugih saradnika zapadnih okupacionih snaga provalila je na aerodrom. Stotine njih uspelo je da se popne na poluotvorenu rampu u nameri da se probije u avion C-17 američkih vazdušnih snaga koji je, sa već ukrcanih oko 640 ljudi, kretao iz Kabula u Katar. Posada nije blagovremeno zaustavila avion i tri osobe su poginule nakon pada sa donje strane aviona za koji su se držali. Američka vojska je pucala u vazduh, a neki izvori kažu da su vojnici ubili dva naoružana muškarca.

Upravo takvu, "sajgonsku" sliku završnice Pentagon je pokušao da izbegne kada je hitno poslao u Kabul 3.000 američkih vojnika radi evakuacije 4.000 američkih diplomata i činovnika. Diplomatama je naloženo da pre evakuacije unište osetljiva dokumenta, kao i sve parole i insignije koje bi talibani po ulasku u Kabul mogli da spaljuju u reklamne svrhe.

ZAVRŠNA OFANZIVA TALIBANA

Ben Beri, bivši brigadir britanske vojske, a sada viši saradnik britanskog Instituta za strateške studije, kaže za Bi-Bi-Si kako teško da može da se napiše bolji plan od onog koga su se u završnici držali talibani. Fokus talibanskih napada bio je na severu i zapadu, a ne na njihova tradicionalna južna uporišta. Takođe su zauzeli ključne granične prelaze i kontrolne punktove, odvajajući tako neophodne carinske prihode od vlade bez novca. Poslednjih dana talibani su osvojili drugi »

i treći najveći grad u zemlji, Gazni i Herat, a u petak 13. avgusta i Laškar Gah, glavni grad provincije Helmand.

Pojačali su ciljana ubistva ključnih zvaničnika, aktivista za ljudska prava i novinara.

Teže je definisati strategiju avganistanske vlade, čiji su se ministri svađali. Svodila se na bezuspešne pokušaje da se pridobiju plemenske vođe sa kojima su uspešnije radili talibani, na smenjivanje generala i obećanja da će vlada povratiti svu teritoriju koju su zauzeli talibani, a zvučala su šuplje.

Predsednik Avganistana Ašraf Gani je 11. avgusta doputovao u severnu prestonicu Mazar-e Šarif, na bogatijem i industrijski razvijenijem severu blizu granice sa Uzbekistanom i Tadžikistanom, kako bi o formiranju antitalibanske koalicije razgovarao s vođom Tadžika na severu Avganistana Ata-Mohamadom Nurom i maršalom Abdul-Rašidom Dostumom, liderom Uzbeka. Dostum je nekada bio saveznik komunista, kasnije saveznik talibanima, a nakon pada prve talibanske vlade 2001. godine kao saveznik NATO-a vladao je Mazar-e Šarifom (u decembru 2001. pokazao je lojalnost masakriranjem 2–3.000 talibanskih i arapskih zatvorenika, pod odobravajućim pogledom obaveštajnog osoblja).

U subotu uveče, 14. avgusta 2021, tok događaja bio je suprotan: talibani su praktično bez pucnjave ušli u Mazar-e Šarif, a sat kasnije avganistanske snage su grad žurno napustile potpuno zakrčivši kolovoz džipovima i uputile se ka čuvenom Mostu prijateljstva preko reke Amu Darje, koji povezuje Avganistan sa Uzbekistanom (sada se zove Termez-Hairaton). Preko tog mosta su 1989. godine prošle poslednje jedinice sovjetskih trupa kada su napuštale Avganistan.

Vođa zajednice Tadžika Ata-Mohamed Nur je napuštanje Mazar-e Šarifa objašnjavao saznanjem da je sva vladina i vojna oprema prebačena talibanima, kao rezultat organizovane i kukavičke zavere. "Organizovali su zaveru da uhvate maršala Dostuma i mene, ali nisu uspeli", tvitovao je, a potom poslao i poruku da je slična sudbina zapretila Kabulu, jer je "zavera veoma duboka".

Ata-Mohamed Nur i maršal Dostum su navodno uspeli da odu u Uzbekistan, u koji se prebacilo i 700 avganistanskih vojnika, među kojima je 158 vojnika i civila stiglo pešice prešavši graničnu reku Amu Darju. Uzbekistanska PVO je srušila jedan avganistanski avion čiji su se piloti katapultirali. Na aerodromu Termez, na jugu Uzbekistana, prisilno su sletela 22 avganistanska vojna aviona i 24 vojna helikoptera, navodi se u saopštenju državnog tužilaštva Uzbekistana.

Nakon Mazar-e Šarifa, talibanske snage su zauzele poslednji veliki grad koji im nije bio u rukama – Džalalabad, i zapečaćena je sudbina Kabula u koji se slilo oko 250.000 izbeglica, uglavnom žena sa sitnom decom. Procene Vašingtona da će se Kabul držati možda i 90 dana, svakim satom pokazivale su se sve pogrešnije. Međutim, suprotno očekivanjima, nije došlo do juriša talibana na prestonicu Avganistana, ni do uličnih borbi, niti do napada na predsedničku palatu, u kojoj se iza kulisa odvijala završna drama vlade predsednika predsednika Ašrafa Ganija.

Rasplet je usledio u nedelju uveče, 15. avgusta, kada je agencija AP javila da se talibani spremaju da iz predsedničke palate upute apel u kojem će najaviti oživljavanje Islamskog Emirata Avganistan (tako talibani nazivaju svoju nepriznatu državu, koja je postojala u periodu od 1996. do 2001. godine). Na kraju tog konfuznog

ŠOK, PANIKA I PRIZNANJE PORAZA; KABUL, 15. AVGUST 2021: Izbeglice u transportnom avionu; vojnici poslati da pomognu evakuaciju britanskih građana; Talibani u predsedničkoj palati; Bajden u Beloj kući 16. avgusta, nakon konferencije za štampu povodom avganistanske krize
Fotografije: AP Photo

dana pojavili su se TV snimci na kojima se videlo kako nekoliko talibana s obaveznim automatima na grudima luta sobama predsedničke palate Arg, koja je istorijsko sedište moći u Avganistanu, kako skidaju zastave Avganistana i zamenjuju ih svojima.

Američka 20-godišnja misija u Avganistanu konačno se urušila u tu nedelju, 15. avgusta, kada je predsednik Ašraf Gani pobegao. Ruski mediji javljaju da se prebacio do helikoptera u konvoju od četiri automobila, u kojima je bilo toliko nakrcanih dragocenosti da sav novac koji je poneo nije mogao da stane u helikopter. Slika je možda preterana, ali nije neuobičajena u opisima sloma režima. Londonski "Tajms" piše kako let predsednika Ganija pokazuje da američki poslušnik nikada nije bio sposoban za taj posao i da izgleda da niko ne zna šta dalje. Ni ministri njegove vlade nisu bili obavešteni da je predsednik pobegao, poput ministarke obrazovanja, koja je za Bi-Bi-Si govorila da ne zna kakva će biti njena sudbina i sudbina njene porodice.

Prema ekspertima sa kojima je razgovarao petrogradski "Komersant", tako brz ishod mogao bi biti i rezultat prećutnih dogovora između Sjedinjenih Država, talibana i Pakistana, koji je, po toj spekulaciji, zadužen da bdi nad Avganistanom. Na postojanje takvih sporazuma upućuju mnoge neobične predaje vladinih jedinica talibanima, gotovo bez borbe, prvo u skoro 200 ruralnih okruga, zatim u 30 avganistanskih gradova i, na kraju, u Kabulu. "U istom redu je i naglo odustajanje Sjedinjenih Država od ranije obećane vazdušne podrške avganistanskim snagama bezbednosti na bojnom polju", procenio je za "Komersant" Andrej Serenko, direktor analitičkog centra Ruskog društva politikologa.

BARADAR I "MITSKA IDEJA"

Kao neprikosnoveni pobednik 20-godišnjeg rata pominje se Abdul Gani Baradar, talibanski lider oslobođen iz pakistanskog zatvora na zahtev SAD pre manje od tri godine. Rođen je u provinciji Uruzgan 1968. godine, borio se u avganistanskim mudžahedinima protiv Sovjeta 1980-ih, a kada je 1992. godine zemlja zapala u građanski rat između suparničkih vojskovođa, Baradar je u Kandaharu postavio medresu sa svojim bivšim komandantom i zetom Mohamadom Omarom. U petogodišnjem talibanskom režimu Baradar je obavljao niz vojnih i administrativnih uloga, a do trenutka kada su SAD napale Avganistan bio je zamenik ministra odbrane. CIA mu je ušla u trag u Karačiju 2010. i u februaru te godine ubedila pakistansku obaveštajnu službu da ga uhapsi.

Međutim, 2018. godine stav Vašingtona se promenio i avganistanski izaslanik Donalda Trampa Zalmaj Halilzad zatražio je od Pakistanaca da oslobode Baradara kako bi mogao voditi pregovore u Kataru, na osnovu uverenja da će se zadovoljiti dogovorom o podeli vlasti, što jedan bivši američki zvaničnik naziva "nekom vrstom mitske ideje". U februaru 2020. Baradar je potpisao sporazum sa SAD u Dohi, što je Trampova administracija pozdravila kao proboj ka miru, ali koji se sada čini samo kao inscenacija ka potpunoj pobedi talibana. Trebalo je da uslede razgovori o podeli vlasti između talibana i kabulske vlade Ašrafa Ganija, ali su propali. Baradar i talibani su neko vreme čekali da Amerikanci odu i pripremali poslednju ofanzivu.

Si-En-En je, pozivajući se na izvor koji je upoznat sa pregovorima, javljao da je specijalni predstavnik SAD za Avganistan Zalmaj Halilzad zatražio od talibanskih »

Mirovni sporazum između SAD i talibana

(Ne)mogući mir

Mir koji je Avganistanu već decenijama preko potreban stavlja se na klimave noge, u situaciji kada se na Bliskom istoku zaoštrava situacija, a velike sile indirektno dolaze u sukob

Nakon skoro dvadeset godina sukoba između zapadnih sila predvođenih Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) na jednoj, i talibanskih snaga na drugoj strani, krajem februara 2020. godine postignut je mirovni sporazum kojim se ti sukobi formalno okončavaju. Započeli su za vreme vladavine predsednika Džordža Buša mlađeg, nakon terorističkih napada 11. septembra 2001. godine koji su izvedeni na teritoriji SAD. Skoro pune dve decenije trajali su nemiri u Avganistanu koji su doveli do opšteg meteža u zemlji, koja je i pre toga bila u krizi, posebno od perioda sovjetske invazije na Avganistan 1979. godine. Sukobi koji se okončavaju tim sporazumom označili su kraj jednog vojnog poduhvata koji je unesrećio građane Avganistana, gde su stotine hiljada ljudi nastradale, a milioni su prisilno raseljeni van svojih domova, pa i domovine, tražeći spas širom sveta. Cena vojne intervencije svakako je bila preskupa za obe strane, kako materijalno, tako i u pogledu ljudstva. Brojne su bile žrtve, a pitanje postizanja trajnog mira u Avganistanu i dalje lebdi u vazduhu.

Sporazumom je bilo predviđeno povlačenje američkih snaga sa teritorije Avganistana u narednih četrnaest meseci. Međutim, trend povlačenja američkih trupa iz ratom pogođenih zemalja nije novitet koji je predstavila administracija predsednika Trampa. Nešto ranije, krajem 2019. godine, SAD su odlučile da povuku svoje snage iz Sirije.

Kuriozitet jednog ovakvog sporazuma predstavljao je pregovarački proces, odnosno priznavanje druge strane – talibana, za subjekt pregovora. Jedna organizacija, godinama označavana kao ozloglašena i teroristička, postala je mirovni partner dostojan pregovora. Bez neumesnog pravljenja paralele između ovog i Dejtonskog sporazuma, vredi podsetiti da je i Slobodan Milošević u jednom trenutku važio za "garanta mira na Balkanu", te je na neko, doduše kratko vreme, zanemarena titula koja mu je prethodno dodeljena – "balkanski kasapin".

Sporazumom je bilo predviđeno da talibani (Islamski Emirat Avganistan), kako se u samom nazivu sporazuma i na više mesta u tekstu sporazuma naglašava, nisu priznati kao država od strane SAD, te su se SAD obavezale da ukinu sankcije talibanima do 27. avgusta 2020. godine. Sporazumom je, dalje, bilo predviđeno da će u narednih 135 dana SAD i njeni saveznici povući 8600 pripadnika oružanih snaga, i povući se iz svih pet vojnih baza koje imaju na teritoriji Avganistana.

Rizici u toku implementacije sporazuma i po napuštanju zapadnih snaga

Ovakav sporazum ostavio je posledice po građane Avganistana posle povlačenja oružanih snaga SAD i saveznika, kako po kakav-takav mir i bezbednost, tako i za dosadašnje domaće saradnike stranog faktora. To je za sobom donelo povećano nasilje i osvetu prema svima onima koji su sarađivali sa predstavnicima Zapada i onima koji su usvoji "moderan", prozapadni način života, što je prouzrokovalo pokretanje novog talasa izbeglica. Ovo nije prvi put u poslednje vreme da je SAD ostavila svoje saveznike prepuštene samima sebi. Slično se desilo i u Siriji, odlukom o povlačenju trupa SAD.

ŠTA JE DOGOVORENO U DOHI: Delegacija Talibana na pregovorima, avgust 2021.
Foto: AP Photo

»

boraca da ne uđu u Kabul sve dok se američki državljani ne evakuišu. Dok su nad Kabulom cirkulisali helikopteri kojima su se Amerikanci evakuisali iz "zelene zone", ulice su bile zakrčene automobilima zbog pokušaja ljudi da pobegnu iz opkoljenog grada, u kome se očekivao napad talibana.

"Ekonomist" piše kako se u Kabulu sakrivaju knjige, kako su žene bez burki tražile prodavnice u kojima bi ih mogle kupiti, i kako su mnogi, kada su shvatili da talibani stižu, trčali kući da unište dokaze o svojim vezama sa zapadnjacima ili sa bišom vladom. U magli rata kolale su vesti ili glasine, poput one da su talibani negde bičevali neku ženu koja je nosila bele cipele jer to smatraju uvredom za svoju zastavu, da su neke od žena među 250.000 izbeglica na ulicama Kabula tvrdile da su pobegle zato što su neki talibani tražili da im daju ćerke da bi se njima oženili.

Snage avganistanske vlade su se istopile, izbila je pljačka, a nekoliko sati kasnije talibani su tvrdili da su njihovi ljudi ušli u Kabul u kome su vladali panika i bezvlašće, jer je to bilo neophodno za uspostavljanje reda. S automatima na grudima su paradirali, onako važni, po gradu. Šenlučenje im je bilo zabranjeno, ali su se u gradu čuli sporadični pucnji.

Atmosfera je podsećala na lalinsku izreku: "Ma neka rata, samo da ne dođe oslobođenje!"

"VLASNICI FRANŠIZE"

Talibani su 17. avgusta objavili opštu amnestiju vladinih činovnika kojima je, kako je javila agencija AFP, naloženo da produže rad. Ruska agencija TASS prenosi vest avganistanske agencije Kaama press da su žene demonstrirale u Kabulu

Mirovni sporazum između SAD i talibana

Mirovni sporazum između SAD sa jedne strane, i talibana sa druge, postignut je 29. februara 2020. godine u Dohi (Katar) i sastoji se iz četiri dela. Sadrži garancije u pogledu uzdržavanja svih aktera u Avganistanu u pogledu ugrožavanja bezbednosti SAD, zatim povlačenje kompletnog personala SAD i stranih snaga iz Avganistana, kao i garancije da će se povlačenje zapadnih snaga obaviti uz međunarodni nadzor, a da zapadnim saveznicima neće biti ugrožena bezbednost. Trajni i sveobuhvatni prekid vatre bio je tačka dnevnog reda unutar-avganistanskih pregovora. Učesnicima unutar-avganistanskih pregovora ostavljeno je da se dogovore o datumu i modalitetima trajnog mira u Avganistanu. SAD i njeni saveznici su se obavezali da se uzdržavaju od upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti Avganistana ili od mešanja u njihove unutrašnje odnose. Sporazum je predviđao i puštanje zatvorenika, što je pretilo da ga uruši.

Od početka unutar-avganistanskih pregovora, SAD su se obavezale da će pokrenuti reviziju sankcija SAD i poternica protiv talibana u roku za koji je određen 27. avgust 2020. godine. SAD se obavezale da će zatražiti od Saveta bezbednosti da priznaju ovaj sporazum i uspostaviti pozitivne odnose sa vlastima koje budu izabrane nakon uspešno završenih unutar-avganistanskih pregovora. Dalje, da će zatražiti ekonomsku saradnju za obnovu Avganistana sa novim vlastima i da će se uzdržati od mešanja u njihove unutrašnje poslove.

Inače, zvanične vlasti u Kabulu nisu bile uključene u pregovarački proces, već je sporazum potpisala jedna pobunjenička strana (talibani) i vlasti strane države (SAD).

Kriza u Avganistanu traje decenijama. Spoljni faktori koji su uticali na njen nastanak i produbljivanje datiraju još od perioda sovjetske invazije, ali su nastavljeni i narednih godina, a posebno su se intenzivirali početkom dvehiljaditih. Takođe, u Avganistanu su prisutne verske i nacionalne razmirice. Plemenski sukobi, islamski fundamentalizam, visok stepen diskriminacije i kršenja ljudskih prava postali su svakodnevica u Avganistanu. Svet još uvek nije zaboravio rušenje figura Buda iz Bamijana, svetske kulturne baštine, od strane tih istih talibana, kao ni zločinački odnos prema manjinama, posebno narodu Hazara.

POVLAČENJE SAD IZ BROJNIH UGOVORA I ARANŽMANA

Za vreme trajanja mandata predsednika Trampa, američka spoljna politika doživela je zaokret u pogledu učešća SAD u brojnim aranžmanima i međunarodnim ugovorima. Tako su SAD istupile iz Saveta UN za ljudska prava, UNESCO, Univerzalne poštanske unije, Pariskog sporazuma o klimatskim promenama itd. Novi američki izolacionizam i vođenje naizgled mirovne spoljne politike postali su glavna predominanta spoljne politike administracije predsednika Trampa. Pojedini potezi koje je povukao, kao što je pomenuto izlaženje SAD iz pojedinih aranžmana i međunarodnih ugovora, uvođenje restriktivne vizne politike i politike azila, ukidanje vize glavnoj tužiteljki Međunarodnog krivičnog suda (MKS) usled pokretanja istrage za ratne zločine u Avganistanu, te priznavanje Jerusalima za prestonicu Izraela, kao i suvereniteta Izraela nad Golanskom visoravni, promenili su percepciju slike stanja "dobroćudnosti" američke spoljne politike.

Teškoće na koje se nailazilo u Avganistanu bile su izazov sa kojim su se suočavale i sovjetske snage, a najviše problema imalo je stanovništvo Avganistana, koje je i bez strane intervencije opterećeno verskim i etničkim razmiricama. Mir koji je Avganistanu već decenijama preko potreban stavlja se na klimave noge, u situaciji kada se na Bliskom istoku zaoštrava situacija, a velike sile indirektno dolaze u sukob. ¶

BOJAN STOJANOVIĆ

tražeći da se neki od položaja u budućoj vladi dodele ženama. Prema toj agenciji, talibani s oružjem u rukama 17. avgusta bili su manje vidljivi u Kabulu, u kome je saobraćaj na ulicama postao življi, a javni prevoz je obnovljen. Šef talibanske vojne komisije Mulavi Jakub je u audio-obraćanju svojim podređenima naredio da ne ulaze u privatne domove Avganistanaca, prvenstveno u Kabulu, i da niko ne sme nikome uzeti automobil jer će proces preregistracije vozila početi kasnije. Tvrdi se da su talibani hapsili neke kriminalce koji pljačkaju civile pod maskom pripadnika talibana. Nova vlast saopštava da su obrazovne institucije i dalje otvorene za muškarce i žene, ali da ne rade u Kabulu. Po istom izvoru, talibani su od grupe lekarki zatražili da nastave da obavljaju svoje dužnosti.

Britanski "Gardijan" je izveštavao da mnogi u Kabulu ne veruju obećanjima bivših pobunjenika kako će amnestirati one koji su radili za njihove stare neprijatelje, kao i druge, poput aktivistkinja za ženska prava, koje su tražile drugačiju budućnost Avganistana. "Treba da nam veruju!", ponavljao je portparol talibana, koji je pokušavao da prestavi pobednike u boljem svetlu.

Talibani sada izgledaju kao apsolutni pobednici, ali izdaleka nije jasno kako će obuzdati trijumf pobednika, a i ko je stvarni pobednik. Naime, dr Majk Martin, bivši oficir britanske vojske koji govori paštunski jezik i koji je pratio istoriju sukoba u Helmandu, u svojoj knjizi "Intimni rat" upozorava na to da talibani nisu jedinstvena, monolitna grupa, već da su "bliži koaliciji nezavisnih vlasnika franšize koji su labavo – i najverovatnije privremeno – povezani jedni s drugima".

On primećuje da je to važilo i za avganistansku vladu, u kojoj su dominirali lokalni frakcijski motivi. Uostalom, istorija koja menja oblik Avganistana ilustruje kako su porodice, plemena, pa čak i vladini zvaničnici prelazili na suprotnu stranu – često kako bi osigurali sopstveni opstanak.

Ostaje da se vidi hoće li će se ostvariti prognoze da bi talibani mogli da uključe u svoju islamsku vladu i predstavnike manjina. Stanovništvo Avganistana, inače, čini 42 odsto Paštuna (talibani su Paštuni), 27 odsto Tadžika, devet odsto Hazara, devet odsto Uzbeka, četiri odsto Ajmaka, tri odsto Turkmena. »

Foto: printscreen

PARALELA KOJA JE SVIMA NA USNAMA: Evakuacije helikopterima sa krovova zgrada, Sajgon, 1975. i Kabul 2021.
Fotografije: AP Photo

PRIČA O DVE VOJSKE

U mnogim medijima redala su se pitanja bez jasnog odgovora kako su talibani toliko brzo osvojili Avganistan, kakve procene su davale obaveštajne službe itd. Talibani su, prema procenama, imali oko 80.000 vojnika, slabo opremljenih ali ideološki visoko motivisanih, u poređenju sa nominalnih 300.699 vojnika koji služe avganistanskoj vladi, pa ipak je cela zemlja efektivno zauzeta u roku od nekoliko nedelja, jer su se vojni komandanti predali bez borbe za nekoliko sati.

Prema proceni američkog Centra za borbu protiv terorizma u Vest Pointu, osnovne jedinice talibana imale su 60.000 boraca. Uz dodatak drugih lokalnih milicija i pristalica, taj broj bi mogao premašiti 200.000. Neka ih je i toliko, to nisu dovoljne snage da se osvoji Kabul koji sada ima oko šest miliona stanovnika.

Po nekim procenama koje prenosi "Gardijan", vojska lojalna avganistanskoj vladi bila je dobro opremljena, ali zavisna od podrške NATO-a, slabo vođena i, uz široku nepismenost u svojim redovima, prožeta korupcijom. Nadzornik potrošnje američke pomoći za Avganistan upozorio je prošlog meseca da je Pentagonu uvek bilo "izuzetno izazovno" da proceni borbene i administrativne kapacitete avganistanske vojske s obzirom na višestruka upozoravanja na "nagrizajuće efekte korupcije".

Od 2002. godine do marta 2021. Amerika je potrošila 88,3 milijarde dolara za rekonstrukciju i obuku bezbednosnih snaga u Avganistanu (ANDSF). Kongresu i zapadnim političarima, šokiranim i zbunjenim, biće potrebno vreme da shvate zašto je tako velika potrošnja na obuku avganistanske vojske dovela do kolapsa u sukobu s talibanima u roku od nekoliko nedelja.

PROKOCKANIH 88, POTROŠENIH 978 MILIJARDI

"Politiko" piše da su se godinama mogle čuti preterano optimistične procene američkih zvaničnika koji su zamaglili, a u nekim slučajevima i namerno sakrili dokaze o duboko ukorenjenoj korupciji, niskom moralu, pa čak i *vojnicima duhovima* "koji su postojali samo na platnim spiskovima avganistanskog ministarstva odbrane i unutrašnjih poslova".

"Le Temps" (Lozana, Švajcarska) piše, pozivajući se na neki visoki američki vojni izvor, da su avganistanski zvaničnici povećavali brojno stanje "fantomskim bataljonima", možda kako bi povećali američke račune i nahranili široko rasprostranjenu korupciju, a da je prema neimenovanom zapadnom diplomati koji radi u Kabulu, "bilo 46 'bataljona duhova' od po 800 ljudi svaki".

Prema američkom Ministarstvu odbrane, ukupni vojni izdaci u Avganistanu (od oktobra 2001. do septembra 2019.) dostigli

KRAJ NAJDUŽEG AMERIČKOG RATA: Dolazak Talibana; panika u Kabulu; islamski i američki vojnici
Fotografije: AP Photo

su 778 milijardi dolara. Osim toga, američki Stejt department – zajedno sa Američkom agencijom za međunarodni razvoj (USAID) i drugim vladinim agencijama – potrošio je 44 milijarde dolara na projekte obnove. To znači da su ukupni troškovi između 2001. i 2019. godine iznosili 822 milijarde dolara, ali to ne uključuje nikakvu potrošnju u Pakistanu, koji su SAD koristile kao bazu za operacije povezane sa Avganistanom.

Više novca je odlazilo na vojsku nego na obnovu. Od 2002. godine SAD su potrošile oko 143,27 milijardi dolara na obnove u Avganistanu, još oko 36 milijardi dolara za upravljanje i razvoj, dok su manji iznosi takođe izdvojeni za borbu protiv droge i za humanitarnu pomoć. Prema studiji Univerziteta Braun iz 2019. godine, koja se bavila ratnim troškovima u Avganistanu i Pakistanu, SAD su potrošile oko 978 milijardi dolara (njihova procena takođe uključuje novac izdvojen za fiskalnu 2020. godinu).

Od početka rata protiv talibana 2001. godine poginulo je 3.500 koalicionih vojnika, od čega više od 2.300 američkih i 450 britanskih. Dodatnih 20.660 američkih vojnika je povređeno u akcijama.

Avganistanske žene će možda morati ponovo da nose veo, ali tela poginulih američkih vojnika više neće stizati u crnim plastičnim kesama u njihove ožalošćene porodice, sarkastično zaključuje londonski "Tajms".

FATAMORGANA DOBROG RATA

"Tajms" u jednom tekstu sažima: brzina kojom su talibani napredovali pokazuje da je propalo svih 20 godina pokroviteljstva i pokušaja da se podrži slaba i korumpirana vlada Avganistana. Odgovor, dakle, nije u tome kolika je snaga talibana, nego koliko je bila sklona padu vladajuća struktura u Avganistanu.

Tarik Ali, britanski pisac i novinar pakistanskog porekla, u tekstu u "Nju leftist rivju" pod naslovom "Fatamorgana dobrog rata" (Afghanistan: mirage of the good war), plastično opisuje kako je retko bilo tako entuzijastično pokazivanje međunarodnog jedinstva kao ono koje je dočekalo invaziju na Avganistan 2001. godine. Podrška ratu bila je univerzalna u kancelarijama Zapada, vlade članica NATO-a su požurile da se potvrde – "svi za jednog". Bler je putovao po svetu i reklamirao "doktrinu međunarodne zajednice" i mogućnosti za očuvanje mira i izgradnju nacije u Hindukušu. Svaka medijska mreža – sa Bi-Bi-Si vorldom i Si-En-Enom na čelu – postala je njen megafon. Za nemačke Zelene, kao i za Loru Buš i Ceri Bler, uticajne supruge američkog predsednika i britanskog premijera, to je bio rat za oslobođenje žena Avganistana. Za Belu kuću, borba za civilizaciju. Za Iran, predstojeći poraz vehabijskog neprijatelja. »

Tri godine kasnije, kako se haos u Iraku produbljivao, Avganistan je postao sinonim za "dobar rat", koji su ozakonile UN i podržao ga je NATO. Za američke demokrate to je bio "pravi front" rata protiv terorizma. Sa različitim stepenom ubeđenja, okupaciju Avganistana podržale su i Kina, Iran i Rusija; iako je u slučaju potonje uvek postojao snažan element zlonamerne radosti (tu Tarik Ali upotrebljava nemački izraz *Schadenfreude*). Sovjetski veterani avganistanskog rata bili su fascinirani kada su videli kako njihove greške sada ponavljaju Sjedinjene Države, u ratu još nehumanijem od onog koji je vodio njihov prethodnik.

MRAČNA BUDUĆNOST: Žene u Avganistanu
Foto: Photo AP

Istina, u Kabulu je, kako piše Tarik Ali, bilo olakšanja kada je srušen talibanski vehabijski emirat, čiji krajnji rezultat je bila nemilosrdna društvena diktatura, mada je bilo manje silovanja, a proizvodnja heroina bila je ograničena pod vlašću talibana, u zemlji koja je bila opterećena stranim i građanskim ratovima od 1979. godine. Talibanska vlada je 2001. pala bez ozbiljne borbe. Islamabad, zvanično opredeljen za američku stvar, zabranio je bilo kakvu frontalnu konfrontaciju.

Neki talibanski fanatici prešli su granicu sa Pakistanom, dok je nezavisnija frakcija lojalna Muli Omaru skočila u planine, da se bori još koji dan. Kabul je bio nebranjen; ratni dopisnik Bi-Bi-Sija ušao je u prestonicu pre Severne alijanse.

SPEKTAKL SRUŠENIH NADA

Ono što su mnogi Avganistanci tada očekivali od vlade koja će naslediti talibane je bio sličan nivo reda, ali bez represije i društvenih ograničenja. Ono što im je umesto toga predstavljeno bio je melanholični spektakl koji je srušio sve njihove nade, piše Tarik Ali.

Problem nije bio nedostatak sredstava, već sam zapadni projekat izgradnje države, izgradnja vojske sposobne da potisne sopstveno stanovništvo, ali nesposobne da odbrani naciju od spoljnih sila; civilna uprava bez kontrole nad planiranjem ili društvenom infrastrukturom, koja je u rukama zapadnih nevladinih organizacija; i vlada čija spoljna politika ide u korak sa vašingtonskom. To nije imalo nikakve veze sa realnošću na terenu.

Nezadovoljstvo je hranjeno ponašanjem nove elite. Kolege predsednika Hamida Karzaija, koje su štitili vojnici međunarodnih bezbednosnih snaga u Avganistanu ISAF, sagradile su velike vile s pogledom na hrpe rastućih naselja u sirotinjskim četvrtima u Kabulu. Američko-avganistanski arhitekta opisuje kako se Kabul nemilosrdno transformisao: od moderne prestonice do vojnog i političkog štaba invazione vojske, do opkoljenog sedišta moći marionetskog režima u tzv. "zelenoj zoni"... Ipak, nikada ranije nije bilo toliko izraženih nejednakosti.

Nezaposlenost je u Avganistanu bila oko 60 odsto, a smrtnost majki, odojčadi i dece sada je među najvišima u svetu. Žetva opijuma je porasla, a "neo-talibani" iz godine u godinu su jačali. Sredstva za obnovu nestajala su u džepovima prijatelja ili išla na plaćanje zapadnih konsultanata po kratkoročnim ugovorima. Policija je više bila grabežljivac nego zaštitnik. Društvena kriza se produbljivala... Ugledno osoblje 10.000 nevladinih organizacija, piše Tarik Ali, pretvorilo je Kabul "u Klondajk tokom zlatne groznice" izgradnjom kancelarijskih blokova, povećanjem stanarina, krstarenjem oklopnim džipovima i trošenjem zapanjujućih suma tuđeg novca, uglavnom na sebe. Primali su naređenja samo od nekih udaljenih agencija, ali to isto važilo je i za američku vojsku, NATO, UN, EU i navodno suverenu avganistansku vladu.

Ukratko: čak i prema proceni zapadnih stručnjaka i institucija, "izgradnja nacije" u Avganistanu bila je pogrešna u samoj njenoj koncepciji. "Do sada je proizvela marionetskog predsednika, čiji opstanak zavisi od stranih plaćenika, korumpirane i zloupotrebljive policije, 'nefunkcionalno' pravosuđe, napredni kriminalni sloj i produbljivanje društvene i ekonomske krize", pisao je Tarik Ali 2008. godine.

Tako su se Sjedinjene Države pridružile redovima svojih prethodnika, uključujući Veliku Britaniju u 19. i Sovjetski Savez u 20. veku. Ovi istorijski primeri ne čine američko iskustvo prihvatljivijim. U Avganistanu i Iraku, što se toga tiče, Amerikanci ne samo da nisu učili na greškama drugih, nego nisu uzeli u obzir ni sopstvene greške, učinjene nekoliko decenija ranije u Vijetnamu.

Londonski "Fajnenšel tajms" piše da avganistanski kolaps odražava ne samo neuspeh vojske i obaveštajnih službi, već i neuspeh izgradnje funkcionalnije države za 20 godina. Prvobitna svrha invazije nakon 11. septembra bila je sprečavanje korišćenja Avganistana kao baze za dalje napade. A zemlji preti da ponovo postane baza za džihadiste, piše "Fajnenšel tajms".

Ima i umirujućih, da li i samoobmanjujućih pretpostavki da su talibani nacionalisti i da će, pre ili kasnije, oterati internacionalne islamiste poput pripadnika ISIS ili Al kaide...

Neki posmatrači sada ističu kako obnova talibanske vladavine, koliko god krvava i represivna bila, može biti manje opasna od njene alternative – klizanja u građanski rat velikih razmera. Ali, ne samo napaćeno stanovništvo Avganistana, već i Sjedinjene Države i njihovi saveznici sada će morati da žive sa posledicama onoga što se dogodilo. Potok izbeglica se već formirao.

¶

MILAN MILOŠEVIĆ

DRAGAN ILIĆ

Kabul

Foto: AP Photo

Da se ne lažemo, sve političare, ali i građane Evrope, uz sav užas koji izaziva sudbina ljudi u Avganistanu, samo zanima da li će izbeglice ponovo krenuti ka nama

Za Avganistan sam prvi put čuo 1979. na televiziji, imao sam deset godina i gledao sam sa roditeljima snimke kolona ruskih tenkova. Govorilo se da će to možda značiti početak svetskog rata jer će reagovati Amerikanci. Od tada, bar u mojoj glavi, traje to neprekidno ratno stanje u zemlji iz koje 40 godina nisam čuo dobre vesti. Tu atmosferu je možda najbolje opevao Branimir Džoni Štulić u pesmi *Kabul*.

Istorija je, nažalost, bila još surovija. Prvu invaziju su zapravo izvršili Britanci 1839. svojim snagama iz Indije. Nedugo zatim usledio je njihov katastrofalan poraz, 1842. godine, i samo jedan vojnik (vojni lekar) preživeo je povlačenje. Od tada se lekcija neprekidno ponavlja. Okupacija – marionetska vlada – jačanje islamskih ekstremista – povlačenje stranaca – osveta. Deset godina rata sa Sovjetima, a zatim posle napada 11. septembra 2001. u Avganistan ulaze Amerikanci, u operaciji "Trajna sloboda".

Svi ovi periodi prikazani su u akcionim blokbasterima, uvek sa namerom da se stvori poželjna slika o "borcima za slobodu". Setite se samo kako su Rambo i Džejms Bond pomagali mudžahedinima u borbi protiv satanizovanih ruskih okupatora. Rusi su bili prikazani kao surove životinje, do zuba naoružani, dok su jadni mudžahedini svojom hrabrošću i američkim stinger raketama nadoknađivali manjak naoružanja. Te filmove i danas redovno možete videti na našim TV kanalima, za moj ukus i previše često.

Nešto objektivniju sliku prikazali su filmovi savremenije produkcije, kada je već bilo jasno da je đavo odneo šalu i da islamski teroristi više nisu "dobri momci". U aktuelnoj programskoj šemi, recimo HBO kanala, trenutno imate najmanje dva igrana filma koji govore o Avganistanu i vojnim intervencijama.

Ukoliko vas zanima američka verzija priče, tu je film iz 2019. *Predstraža*, gde se uprkos veličanju herojske borbe Amerikanaca, naslućuje pitanje smisla vojnog angažmana u ovoj zemlji, a film se završava evakuacijom preživelih Amerikanaca helikopterima i dizanjem napuštene baze u vazduh, nakon što je odbranjena uz velike gubitke. Film je akciona drama, zasnovana na istinitom događaju i još više na američkom mitu o Alamu, kao simbolu žrtvovanja za saborce.

Na drugoj strani, mnogo je ruskih filmova o tragičnim iskustvima rata u Avganistanu i sudbini veterana koji su prošli kroz posttraumatski stresni poremećaj. Trenutno, HBO prikazuje odličan film *Bratstvo*, koji upravo govori o povlačenju Rusa iz Avganistana i poslednjim ratnim danima. Paradoksalno, oba filma se završavaju autodestrukcijom, miniranjem nekakve baze u kojoj su boravile snage za intervencije – simbolično, poništavanjem jednog neprijatnog iskustva poraza.

Ovih dana Avganistan je ponovo tema svih svetskih i domaćih TV programa, uz strašne slike evakuacije sa aerodroma u Kabulu. Zemlja se u potpunosti nalazi pod kontrolom talibana, koji su za samo par nedelja pobedili četiri puta brojnije snage zvanične vojske. Američki i britanski planeri povlačenja govore o "novim talibanima", mada za sada nema naznaka da postoji bilo kakva promena u stavovima. Talibani 2.0 samo su naučili da budu strpljiviji i da mnogo mudrije izbegnu otvorene primere šerijatskog ekstremizma. Takođe, postoji i bilateralni sporazum sa Amerikom, prema kojem neće biti napada pri povlačenju koalicionih snaga.

Time je jasno pokazano da posle više od 20 godina nije izgrađeno to novo društvo po standardima zapadne demokratije. Snimci iz Kabula gađaju još jedan medijski arhetip, a to je paralela sa napuštanjem Sajgona, gde su napušteni i ostavljeni američki saveznici. Danas, na snimcima CNN-a vidite očajne ljude zakačene za avione koji poleću i tela koja padaju na zemlju. Ovi očajnički pokušaji da se ode govore kako Avganistanci znaju da će posle odlaska koalicionih snaga, kada se kamere ugase, uslediti osveta prema svima koji su "sarađivali sa okupatorima". Bivši predsednik Ašraf Gani napustio je zemlju s prvim naznakama napada na Kabul i najverovatnije se nalazi u Tadžikistanu.

Dolazak talibana otkrio je još jednu neprijatnu činjenicu. Milijarde dolara potrošeno je na izgradnju zemlje koja se urušava pred očima sveta. Bačene su pare i na višedecenijsku obuku i opremu vojnih snaga, koje su talibani spektakularno porazili za samo nekoliko nedelja. Prikazano je nezamislivo bogatstvo lokalnih gospodara rata i korupcija ogromnih razmera.

Američki političari u tom haosu potpuno licemerno izražavaju zabrinutost za prava žena u Avganistanu u budućnosti, pod vlašću talibana.

Opšte licemerje vidljivo je u svim izveštajima, uz pitanje koje suštinski zanima EU, a to je sprečavanje novog talasa izbeglica iz ove zemlje. Da se ne lažemo, sve političare, ali i građane Evrope, uz sav užas koji izaziva sudbina ljudi u Avganistanu, samo zanima da li će izbeglice ponovo krenuti ka nama. Govori se čak o dogovoru sa Amerikancima, koji bi na Balkan možda želeli da evakuišu lojalne Avganistance koji su radili kao prevodioci, vozači ili službenici u institucijama bivše vlasti.

Dakle, trguje se ljudskim životima i sudbinama. Niko ih ne želi, pa je suštinsko pitanje kako zadržati Avganistance u Avganistanu kada je iz ove zemlje pobegao ko god je mogao. ¶

"Kecmana treba o'laditi"

Radne grupe za rešavanje slučaja ubistva novinara Slavka Ćuruvije i Milana Pantića došle su do saznanja i pisanih dokaza da je u inostranstvu pripremana likvidacija rukovodioca radne grupe Dragana Kecmana, kao i da je navedena situacija na neki način zataškana u okviru Uprave kriminalističke policije

O ubistvu vlasnika "Dnevnog telegrafa" uglavnom je sve poznato. Čeka se još samo presuda. Ono što nikad nije urađeno jeste javno obelodanjivanje kroz šta su sve prolazili ljudi koji su se bavili istragama u slučajevima ubistva novinara, opstrukciji unutar raznih službi i čak pripremanim ubistvima.

"Kecmana treba o'laditi", rekao je februara 2006. Miroslav Kurak, jedan od optuženih za ubistvo novinara Slavka Ćuruvije, do danas van domašaja pravde. Tog dana, u beogradskom klubu "Varadero", na Makišu, sastali su se Branko Crni, nekadašnji zamenik načelnika Resora državne bezbednosti Radomira Markovića, svedok Slaviša Arsić koji je neposredno pre toga dao iskaz u vezi sa ubistvom Ćuruvije i već pomenuti Kurak. Na suđenju je inspektor Dragan Kecman svedočio kako mu je tada pretio svedok Arsić, koji je u to vreme obezbeđivao Crnog.

Sve ovo je zabeleženo u dokumentu Devetog odeljenja MUP Srbije zaduženom za tehniku, snimanje, prisluškivanje i tajno praćenje. Ono što se kasnije dešavalo samo je prilog za oporu istoriju postpetoktobarske Srbije, uticaju tajnih službi i pojedinaca koji su bili vođe ili članovi "eskadrona smrti", a svoj su uticaj zadržali sve do danas, 22 godine posle ubistva vlasnika "Dnevnog telegrafa".

Inspektor Dragan Kecman bio je rukovodilac Radne grupe za rešavanje slučaja ubistva Slavka Ćuruvije, a danas je na čelu Radne grupe za rešavanje ubistva novinara Milana Pantića. Imao je tu nesreću – ali ne samo on – da bude jedan od glavnih svedoka i aktera tog vremena koje se još nije okončalo bez obzira na suđenje optuženima za ubistvo Ćuruvije i svim naporima da se zađe u mračne odaje službi bezbednosti.

Radna grupa je došla do saznanja i pisanih dokaza da je u inostranstvu pripremana likvidacija rukovodioca radne grupe Dragana Kecmana, kao i da je navedena situacija na neki način zataškana u okviru Uprave kriminalističke policije. Naime, u prvom navratu dobijen je odgovor da ne postoje saznanja za pripremu ubistva inspektora Kecmana. Tek kasnije došlo se do činjenice da o navedenom postoje pisani tragovi.

ŠTA JE KO ZNAO I KAKO

Veran Matić, predsednik Komisije za rasvetljavanje ubistva novinara, kaže da su i pre osnivanja Komisije postojala saznanja o komunikacijama nekih od optuženih u slučaju Ćuruvija, u kojima su dokumentovane tvrdnje da bi Kecmana "trebalo ubiti".

"Tokom 2016. godine registrovana je informacija o tome da se van zemlje dogovaralo ubistvo inspektora Kecmana. Komisija je zatražila bezbednosnu procenu i posle određenog vremena dobili smo informaciju da ne postoje saznanja o tome. Pošto me je Kecman izvestio o imenima koja se povezuju sa tom informacijom, dogovorili smo se da sami obavimo razgovore sa osobom koja se pominjala kao organizator. U tom razgovoru 2017. godine navodni organizator je negirao bilo kakvu povezanost sa tom informacijom i bilo kakvom organizacijom ubistva", kaže Matić.

On navodi kako je cilj bio da se stavi do znanja da postoje informacije i, u slučaju da ima bilo kakve istine i ako se bilo šta desi Kecmanu, on će biti prvi osumnjičeni.

Foto: Filip Krainčanić /nova.rs

DVOJICA SA "NANOGICAMA", TREĆI U BEKSTVU: Milan Radonjić, Ratko Romić, Miroslav Kurak

"Tek posle ovog razgovora uspeli smo da se uvidom u obaveštajni dokument policije uverimo da je zaista zabeležena informacija i da je bila dostupna i onima koji su radili bezbednosnu procenu koju smo tražili za Kecmana. Teško je reći da li je u konkretnom slučaju bila reč o opstrukciji – kojih je, inače, bilo sa različitih strana i ima ih sve do danas – ili je reč o propustu", objašnjava Matić ne otkrivajući o kom licu se radi.

Predsednik Komisije za ubistva novinara misli da i danas postoje bezbednosni rizici kako za Kecmana tako i za još neke ljude uključene u rešavanje ovih slučajeva.

"Sve dok je na slobodi četvorooptuženi Kurak, a sa nanogicama praktično na slobodi optuženi Romić i Radonjić, postoje razlozi za zabrinutost za bezbednost onih koji su doprineli rešavanju ovog slučaja. Podsećam da je bilo i pretnji svedocima i njihovim porodicama. U jednom slučaju je bila angažovana jedinica za zaštitu lica, a više puta su rađene bezbednosne procene", dodaje Veran Matić.

Novinarka Ljiljana Smajlović, do skora članica Komisije za rasvetljavanje ubistva novinara, podseća na potpisanu obavezu da se neće iznositi u javnost saznanja dobijena tokom rada ovog tela.

Foto: Filip Krainčanić /nova.rs

Foto: privatna arhiva

"Mogu jedino da kazem da je Komisija u nekoliko navrata smatrala da ima ozbiljnog osnova da trazi da je bezbednosne službe obaveste postoje li informacije koje ukazuju na ugroženost članova Komisije", objašnjava Ljiljana Smajlović.

MUČNI PREGOVORI MIKIJA RAKIĆA I SVEDOKA IZ BIA

O neformalnoj moći, pre svega, Romića i Radnjića, govori i jedan od radnika DB, odnosno BIA, koji je upravo zbog toga želeo da ostane anoniman.

Prema njegovim rečima, nije tačno da se pre 2012. godine nije radilo na rasvetljavanju ubistva Slavka Ćuruvije. Te aktivnosti je koordinarao Miodrag Miki Rakić, sekretar Saveta za nacionalnu bezbednost i predsednik državnog Biroa za koordinaciju tajnih službi.

"Sve vreme se pokušavalo da se obezbede svedoci koji bi potkrepili saznanja o organizatorima i počiniocima ubistva Slavka Ćuruvije. Rakić je izabrao taj put i direktno se razgovaralo sa nekoliko ljudi – pre svega iz BIA – koji bi mogli svojim svedočenjima da potvrde ono što je već bilo poznato. Ti pregovori su bili dugi i mučni jer su ovi ljudi strahovali za svoju bezbednost. Oni su zahtevali da se najpre uhapse Romić, Radonjić i ekipa okupljena oko njih tada još u BIA i policiji. Drugi njihov uslov je bio da im se obezbedi tajni identitet i trajno osigura njihova bezbednost", navodi izvor "Vremena".

On ističe da je bila razumljiva njihova bojazan jer su se u to vreme, kako kaže, Radonjić i Romić ponašali kao da se ništa ne dešava iako je već umnogome u javnosti bilo poznato od činjenica koje će kasnije i dovesti do optuženja ove dvojice.

"Činilo se da je Rakić uspeo da ubedi ove ljude da država može da ispuni njihove uslove. Međutim, 2012. došlo je do promene vlasti i prestao je svaki kontakt sa ovim potencijalno vrlo važnim svedocima", dodaje ovaj bivši radnik BIA.

U kakvim okolnostima se odvijala istraga oko ubistva novinara i koliko je ona "bušena", može da posvedoči i jedna druga storija.

Pošto se Komisija, kao što je poznato, bavila i ubistvom novinarke Dade Vujasinović, u jednom trenutku Komisija je raspravljala i o eventualnoj ulozi Bratislava Brace Grubačića, tadašnjeg emotivnog partnera Dade Vujasinović. Grubačić, svojevremeno urednik "VIP biltena", važio je između ostalog i kao osoba sa veoma dobrim vezama u službama bezbednosti.

"Istog dana, Grubačić je pozvao telefonom Verana Matića. Njihov razgovor nije bio nimalo prijatan. Ono što je veoma interesantno je da je Grubačić znao gotovo sve detalje sa sednice Komisije na kojoj se razgovaralo o Dadinom ubistvu. Veran Matić je bio veoma ljut, ali nikada nije utvrđeno kako je Grubačić došao do saznanja o razgovoru na Komisiji"; dodaje izvor "Vremena".

Ako je Grubačić znao šta se razgovara u okviru Komisije, pitanje je koliko je još direktno zainteresovanih pojedinaca i službi na ovaj način dolazilo do informacija o slučaju Ćuruvija.

No, da se vratimo na inspektora Dragana Kecmana. On je uspevao da odoli svim iskušenjima u istrazi o ubistvu Slavka Ćuruvije a da javnost najčešće nije znala sa kakvim preprekama se suočavao. Gledano iz tog ugla, poslednje je vreme da se, bez obzira na suđenje optuženim za Ćuruvijino stradanje, konačno otvori pitanje šta se u BIA, MUP i drugim službama bezbednosti dešavalo dok je tekla istraga. Sasvim sigurno da bi ta saznanja bacila novu svetlost na bezbednosni sektor i ujedno se pokazalo dokle smo stigli u reformi ovih službi.

A sudeći prema slučaju Kecmana i drugih ljudi koji su učestvovali u razotkrivanju ubistva novinara, imalo bi o čemu da se razgovara. ¶

VUKAŠIN OBRADOVIĆ

BOTANIČKA BAŠTA
BEOGRAD
RUNDEK &
EKIPA
NOVI DATUM
23.
24
AVGUST
19:30
25.
AVGUST
19:30
KUPI
ULAZNICU
ONLINE
LONGPLAY

powered by
algotech
PRODIŠIMO
AIR
FEST
ECO ROCK FESTIVAL / OBRENOVAC - ZABRAN - PLATZ "KOD TRI LEPE" / 27-28 AVGUST '21
27
AVGUST
CITIZEN X
VOID INN
OSLOBODIOCI
DECA IZ VODE
GIFT
airfestsrbija@gmail.com
@airfestsrbija
@air_fest
KILLO KILLO BANDA
E-PLAY
DECA LOŠIH MUZIČARA
BANDX
28
AVGUST

TEOFIL PANČIĆ

Sa Ovčara i Kandahara

Novac je u određenim (čak mnogim) kontekstima oružje za samoodbranu, mnogo efikasnije nego biber-sprej; obrazovanje takođe; naposletku, i slobodan izbor odeće ili frizure nije manje od toga, i nije nimalo trivijalno pitanje

Sve je već napisano u dobrim knjigama, samo treba hteti i znati čitati. Ako su knjige nešto i propustile, to je u dobrim filmovima i serijama. Ima tamo ne samo šta je bilo, nego i šta će biti. Ali i ono najvažnije: zašto?

Ovih dana, dok talibani – bradati momci za zapadnjačke standarde prilično smelog, transgresivnog odevnog stila – prolaze kroz Kabul kao nož kroz maslac (tako je, tim poređenjem, u Sartrovoj ratnoj trilogiji opisan ulazak nacista u Pariz), dok se hiljade ljudi kače o avione (!!!) i na razne druge očajničke načine pokušavaju da se izbave od *oslobođenja* koje im predstoji, i dok prestravljene žene, kako čitam u "Gardijanu", u poslednjim preostalim otvorenim radnjama kupuju burke ne bi li izbegle da budu odmah linčovane, meni na pamet pada *Sluškinjina priča*, jer mi se čini da sam sve to već video tamo.

Dobro, nije to baš originalna asocijacija, ta *Sluškinjina priča*, a opet, s druge strane, nije li taj roman i ta serija distopijska priča o degeneraciji prava i sloboda unutar Zapadne civilizacije, hiljadama milja daleko od balegom obogaćene prašine avganistanskih neasfaltiraih drumova? U tom smislu, nije li to ipak "nešto sasvim drugačije"?

Formalno jeste, suštinski – nije. Naime, evo šta mi je konkretno iz "Sluškinjine priče" palo na pamet dok sam pratio kako se za milione ljudi u nekoliko dana urušavaju same osnove jednog sveta koji volimo da nazivamo našim, sa svim njegovim "minimalnim standardima sloboda i prava". Ima, dakle, u seriji, u prvoj sezoni (a valjda i u romanu, ali toga ne mogu jasno da se setim) jedan strahovito jak indikativni momenat za ono što se sprema (pre svega) ženama nakon konzervativnog puzećeg državnog udara, u danima u kojima Sjedinjene države – nastale bar na ideji slobode i ravnopravnosti – zamenjuje Gilead, zasnovan na pokoravanju i stezi s trećerazrednim, eklektičkim religijskim pokrićem. Naša junakinja, elem, u nekom trenutku zapanjena otkrije da joj je kreditna kartica blokirana, to jest poništena, označena nevažećom. Prvo pomisli da je to "neka greška", ali ispostavlja se da se isto dešava i drugoj, i trećoj – to jest *svim ženama*. Tja, u visoko umreženom svetu neke stvari je moguće uraditi brže i efikasnije nego oslanjanjem na staromodnu i sporohodnu fizičku prisilu.

Kreditna kartica ovde je metonimija posedovanja novca, a novac možda "ne donosi sreću", ali je samostalno raspolaganje novcem jedan od bitnih preduslova čovekove slobode. Odrastao čovek bez vlastitog novca ili je mentalno ozbiljno disfunkcionalna osoba, ili je rob. Dobro, teorijski, mogao bi biti i nekakav pustinjak koji je gordo raskrstio sa stvarima od ovog sveta, što je u redu dok je stvar sopstvenog izbora. Kako god, one koje su ostale bez kartica ubrzo će ostati i bez zanimanja: neće više biti ni doktorke, ni profesorke, ni advokatice ni, uostalom, književnice. Doduše, i dalje mogu da budu kućne pomoćnice, pralje i švelje. Mada i to samo ako su na te dužnosti *raspoređene*. A i razne strogo kodifikovane forme *čestitog i skromnog oblačenja* već su za njih pripremljene. Ako same ne nabave "burku" po svojoj meri, ima ko će im je skrojiti da im pasuje.

Ono što nastajući Gilead zapravo radi ženama ukidanjem kreditnih kartica jeste *desubjektivizacija*: lišene ekonomskog oslonca, žene se pretvaraju u "priveske" moćnih muškaraca (bič je tu samo da pripomogne u obuzdavanju posebno tvrdoglavih). To uključuje čak i naizgled privilegovane žene, tzv. Supruge. A šta rade talibani time što žene nasilno pokrivaju? Ali i nečim što će takođe verovatno uslediti, bar sudeći po tome što je tako bilo kada su prethodni put vladali, a nisu prijavili da su u međuvremenu promenili svoje poglede ni za jotu: ukidanjem prava devojčica, devojaka, žena na obrazovanje? Naravno, takođe obavljaju obred desubjekivizacije, ili već i sasvim direktne objektifikacije ženskog roda. Samo kreten može pomisliti da tu ima neke sreće za muškarce: ako legitimizujete neslobodu polovine čovečanstva, legitimizovali ste i bezbrojne forme ropstva i sistemske nesreće one druge polovine.

Novac je, dakle, u određenim (čak mnogim) kontekstima oružje za samoodbranu, mnogo efikasnije nego biber-sprej; obrazovanje takođe; naposletku, i slobodan izbor odeće ili frizure nije manje od toga, i nije nimalo trivijalno pitanje. I nije nimalo slučajno da svi totalitarni projekti, levi ili desni, sekularni ili religijski, ne mogu da se suzdrže od toga da se svojim podanicima, a još više podanicama, ne umešaju direktno u život: neophodno je slomiti im samosvest, onemogućiti ih da deluju kao subjekti, a idealno je zaprečiti im puteve do saznanja da je tako nešto uopšte moguće, i štaviše sasvim legitimno i poželjno.

Pa dobro, ali sve se to dešava Tamo Negde Daleko, ili u romanima i serijama, zar ne? Ipak smo mi Evropa... Mislim, "imamo mi drugih problema", jelda? Ne, nemamo: istorija naših poslednjih bar tridesetak godina istorija je desubjektivizacije pojedinca i pretvaranja njegovog postojanja u puku decimalu tribalne statistike. S tim da ni do tada uglavnom nismo bili baš neki "slobodni subjekti", ma kakvi, ali smo bar načelno/deklarativno išli ka nekoj emancipaciji. Dok nismo dobili (stekli? zaslužili?) svoje palanačke talibane i svoje džepne Gileade. I setite se da mi ne možemo da zbrišemo preko granice u Kanadu jer... Kanade nema na vidiku, a Afganistan nam je mnogo bliže. ¶

Klijentima u pritvoru kažem da se naš razgovor verovatno prisluškuje

"Istraga mora da obuhvati i to sa kim je iz vlasti određena organizovana kriminalna grupa bila povezana. Nekada su u pitanju policajci niskog ranga, nekada sudije najvišeg ranga, nekada ministri, a nekada ljudi iz najviših bezbednosnih struktura. Ukoliko se utvrdi da te veze ipak nije bilo – što bi bilo veoma čudno ukoliko je u pitanju organizovani kriminal – onda to treba uz argumente saopštiti javnosti. Ukoliko se utvrdi da je veze bilo, onda treba da se to sprovede kroz krivični postupak i da takvi ljudi budu optuženi. U ovom slučaju, proizlazi da država nema nameru da istraži bilo šta drugo osim samih kriminalaca za koje nas je obavestila kakve su strahote činili"

Vladimir Beljanski je od 2017. predsednik Advokatske komore Vojvodine i jedan je od najznačajnijih advokata u oblasti krivičnog prava. Bio je branilac u mnogim postupcima povezanim sa poslovanjem u privredi, kao i u velikom broju postupaka za ratne zločine, organizovani kriminal i druga teška krivična dela. Oštar je kritičar stanja u našem pravosuđu i deo je Centra za pravosudna istraživanja (CEPRIS), koji se bavi izučavanjem, istraživanjem i unapređenjem pravnog sistema u skladu sa potrebama demokratskog društva zasnovanog na vladavini prava i podeli vlasti.

Razgovor počinjemo pitanjem kako gleda na "horor-šou" koji priređuju predstavnici vlasti u slučaju "Belivuk" javno prikazujući jezive snimke i fotografije. Šta je smisao uplitanja najviših državnih funkcionera u taj krivični postupak?

"Mislim da se smisao prikazivanja snimaka zločina krije u potrebi državnog vrha da napravi otklon od Belivukove grupe. Pretpostavka je da onaj ko nekoga optužuje to ne bi činio da mu je bio saveznik. Na taj način se u očima posmatrača stvara utisak da je država pokazala volju i snagu da se obračuna sa najgorom vrstom kriminalaca, a da to sigurno ne bi činila da sa njima sarađuje ili da je sarađivala u prošlosti. Na taj način, onaj ko to prezentuje javnosti postaje savremeni Eliot Nes, a što je veći zločin – to je veća i hrabrost onoga ko je zločinca savladao. Zato je sa njihove tačke gledišta potrebno izaći u javnost sa jezivim snimcima ubistava i drugih nepočinstava. Drugi razlog je procena da takav nastup privlači pažnju i donosi političke poene. Verovatno su savetnici i analitičari bliski državnom vrhu procenili da se tako povlađuje niskim porivima gledalaca i da se zadovoljava 'morbidno sladostrašće', kako kaže Ljubomir Živkov. Treći razlog bi mogao biti potreba da se Belivuku i njegovoj ekipi oduzme svaki element ljudskosti i da ih javnost doživi kao vrstu nemani kojoj treba što pre odseći glavu. Tada se predstojećem suđenju oduzima suština i može se očekivati samo da sud preuzme dodeljeni zadatak da osudi i strogo kazni postupka. Međutim, ako je sudu zadatak unapred određen, tada se ne očekuje da mu zakoni i pravda budu bliski", kaže Beljanski.

"VREME": U kojoj meri su predsednik Srbije Aleksandar Vučić i ministar policije Aleksandar Vulin estradizacijom slučaja ugrozili sudske postupke? Da li su možda, zapravo, učinili uslugu optuženima, kako neki tvrde?

VLADIMIR BELJANSKI: Komentarisanje sudskih postupaka uz povredu pretpostavke nevinosti već dugo je manir naših političara. To se, u manjoj ili većoj meri, događalo i za vreme, ali i pre vlade Zorana Živkovića, Koštunice, Cvetkovića, Vučića, pa tako i danas. I događaće se i dalje, sve intenzivnije, ako predsednik Vrhovnog kasacionog suda i Visokog saveta sudstva i republički javni tužilac ne dignu glas i javno se ne usprotive takvom ponašanju. Najviši nosioci pravosudnih funkcija moraju da zaštite sudsku vlast svojim autoritetom, inače sudovi prestaju da postoje kao grana vlasti. Međutim, dokle god izbor na te, ili bolje reći na sve pravosudne funkcije bude zavisio od parlamenta, a parlament bespogovorno bude slušao volju izvršne vlasti, sudstvo će u ovakvim predmetima biti izloženo političkim uticajima kojima će se teško suprotstaviti. Dosadašnjim delovanjem, zapravo medijskom paradom, sudski postupak koji se vodi protiv Belivuka i njegove grupe opterećen je nepotrebnim balastom koji je nakrivio brod u kome će ploviti sud u ovom postupku. Sudski postupak još uvek nije počeo, sudijama i tužiocima, ali ni advokatima neće biti lako. Ne radi se o uobičajenoj povećanoj pažnji javnosti, već o nizu skandaloznih i pogrešnih poteza izvršne vlasti. Ne verujem da su Vučić i Vulin svesno i namerno pomogli optuženima, ali ako se na kraju donese osuđujuća presuda, tada će u rukama odbrane preostati snažan argument o povredi pretpostavke nevinosti i izostanku pravičnog suđenja.

Rekli ste jednom prilikom da vam slučaj "Belivuk" i njegova javna prezentacija "vređa inteligenciju", ali i "obrazovanje i pravničko znanje". Šta je sve u ovoj aferi i njenoj

Fotografije: Panorama studio

"političkoj upotrebi" sporno, koji su to skandalozni i pogrešni potezi izvršne vlasti?

Više puta sam učestvovao u postupcima koji su "bili presuđeni" mnogo pre pravnosnažnosti presude. To znači da su svojim nastupima kroz medije predstavnici vlasti zapravo zahtevali od suda određenu vrstu presude koju su po pravilu na kraju i dobijali. Naravno, ima i izuzetaka. I svaki put sam tokom takvih suđenja bio u prilici da čujem od sudije da sud nije podložan nikakvim pritiscima, da se suda ne tiče šta mediji objavljuju i da će sud suditi samo po zakonu. A na kraju bi kao verodostojni bili prihvaćeni dokazi koji su nelogični, suprotni zdravom razumu i koji su bili jedino u svrsi politički ili medijski zahtevane osude. Ja za Belivuka ne znam da li je izvršio krivična dela koja mu se stavljaju na teret. Ali posle kampanje najviših predstavnika vlasti, teško da će imati pravično suđenje. Jako je važno da to pravo bude omogućeno svakom, bez obzira na težinu krivičnog dela, na odnos koji prema njemu imaju političari najvišeg ranga i na predubuđenje javnosti. Ako se postupa drugačije, tada naš posao gubi smisao, a tu mislim i na sudije, i na tužioce i advokate. Na kraju, to je od interesa i za oštećene, tj. za žrtve. I ne samo da naše profesije tada postaju obesmišljene nego se odričemo podele vlasti kao najvažnijeg demokratskog principa. Cinik bi rekao da bi onda bilo bolje da postignemo opšti dogovor oko toga da predsednik države donosi presude u najatraktivnijim krivičnim predmetima, nego da imamo simulaciju fer suđenja u kojima će presude biti unapred predvidive.

I još par reči o ovome: mislim da Vučić i dalje ima jedinstvenu istorijsku priliku da usled podrške koju je dobio na poslednjim izborima, odnosno zbog većine koju ima u Skupštini, stvori nezavisno sudstvo i tužilaštvo i da izmene Ustava, na kojima se u ovom trenutku radi, doprinesu jačanju i stvarnom osamostaljenju sudske vlasti. Ako tužilaštvo u nekom predmetu ima čvrste dokaze, onda mu nikakva politička podrška nije potrebna. A nadam se da nam je svima cilj da nevini budu na slobodi, a da izvršioci krivičnih dela budu sankcionisani u skladu sa zakonom. Pitanje na koje javnost nema odgovor je – "Zašto ovako?" Zašto je potrebno praviti cirkus, rijaliti i petljati se u sudske predmete van svojih nadležnosti i kome nije u interesu da sudska grana vlasti bude snažna, da ima autoritet i da bez izuzetka bude u službi građana?

Mnogo je već toga rečeno i o prisluškivanju predsednika Srbije Aleksandra Vučića i tvrdnji iz redova vlasti da je to prisluškivanje bilo protivzakonito. Koliko znamo, on je prisluškivan posredno jer je bio u komunikaciji sa "bezbednosno interesantnim licima". Da li je samo prisluškivanje predsednika protivzakonito, odnosno da li je on u tom smislu nedodirljiv? I da li postoji javni interes da saznamo šta se u tim prisluškivanim razgovorima nalazi?

Kada je nešto protivzakonito, onda treba utvrditi ko je kršio zakon, na koji način, koju normu je prekršio, treba sprovesti odgovarajući postupak i sankcionisati učinioca ako za to postoje dokazi. U slučaju prisluškivanja telefonskih razgovora predsednika Srbije, osim medijskih povika da se radi o državnom udaru, nismo dobili nikakav epilog afere. Postupak "nadzora nad komunikacijom" bilo kog lica, pa tako i predsednika države, propisan je zakonom. Ne znam šta je sadržina tih razgovora, ni sa kime su vođeni. Javnost je naravno radoznala jer je sam predsednik izašao sa tvrdnjom da je nelegalno prisluškivan. Međutim, i ovde treba biti oprezan i pravilno proceniti da li je legitiman interes javnosti da se takvi razgovori »

objave. Svako ima pravo na privatnost, pa tako i predsednik države. Iako je javna ličnost i iako je dužan da podnosi veće pravo javnosti na uvid u njegovu privatnost, to pravo javnosti nije neograničeno. Kao što može da bude prisluškivan, isto tako kao i svaki drugi građanin ima pravo da njegovi razgovori ne budu objavljeni ako ne postaju deo krivičnog postupka, a to je ovde slučaj. Bez obzira na političke afinitete, ljudska prava moraju biti poštovana bez izuzetka. Javne ličnosti žive u "kući od stakla" i njihova privatnost je mnogo više izložena našim pogledima. To nikako ne znači da imamo pravo da na njihove kuće bacamo kamenice. U ovom slučaju, međutim, deluje kao da je prva kamenica bačena iz kuće, što ne deluje baš smisleno.

A zašto je onda prva kamenica "bačena iz kuće"?

Za mene je to veliko pitanje. Vučić je izašao sa podacima da je prisluškivan i da su mu neki, kako je rekao, pošteni policajci dostavili informaciju da se nalazi "na merama". U to vreme je ministar unutrašnjih poslova bio Nebojša Stefanović, a Bratislav Gašić direktor Bezbednosno-informativne agencije. Bilo bi veoma čudno da je neko prisluškivao predsednika, a da nisu u pitanju ni MUP, ni BIA, niti Vojnobezbednosna ili Vojnoobaveštajna agencija. Iz svega toga proizlazi da su zapravo neki potencijalni izvršioci krivičnog dela bili prisluškivani, a da je Vučić sa njim imao razgovore. Međutim, Vučić kaže da je zapravo on bio meta prisluškivanja, a ne ljudi koji su – kako se to kaže – stavljeni na mere. Verovatno je nekoj frakciji u svojoj stranci hteo da poruči da zna šta se dešava, da ga neko prisluškuje. Pretpostavljam da je to, ali teško je zapravo znati šta se u pozadini slučaja dešava.

Može li se reći i da afera "Prisluškivanje" ima mesta u kontekstu stvaranja imidža predsednika kao čoveka kojeg napadaju sa svih strana i čija je bezbednost neprestano ugrožena?

Da, to je paradoksalna situacija. Sa jedne strane, proizvodi se slika njegove konstantne ugroženosti, a sa druge – slika njegove svemoći. To je protivrečno: ako je neko svemoćan, ne može biti krhke građe i stalno u opasnosti. To sve stvara zabune i nejasnoće, zbog čega ne možemo da dokučimo kakva je politička pozadina ovog slučaja, koji po svemu sudeći neće imati sudski epilog i razrešenje, kao ni mnoge druge afere.

Pre mesec dana je obelodanjen iskaz Marka Miljkovića, člana Belivukove grupe. On govori o svojim kontaktima sa predstavnicima vlasti, pa i o navodnom dogovoru koji je imao sa njima o tome da se "seksualnom aferom" kompromituje predsednik Višeg suda u Beogradu Aleksandar Stepanović. Nezavisno koliko ima istine u iskazu, na koji način vlast vrši individualni pritisak na sudije, tužioce i advokate ukoliko oni nisu dovoljno "kooperativni"?

Svi mi smo određeni kao rezultat svojih izbora. Izbori su, opet, određeni našim unutrašnjim sistemom vrednosti, što znači poštenjem, kulturom, mudrošću, hrabrošću, razboritošću, ali i strahovima tj. afektima. Mislim da je prvi strah modernog čoveka strah od gubitka udobne egzistencije, u šta ubrajam i društveni status, ali i sve ostale prozaične stvari poput svakodnevne rutine, ispijanja kafe, gledanja televizijskog programa i pristojnog automobila sa klimom. Ako s jedne strane stavimo zadržavanje tog komfora uz mogućnost još lagodnijeg života, a sa druge strane mračnu silu koja može da nam sva ta zadovoljstva pretvori u paklene muke, da nas provlači kroz tabloide i televizije sa izmišljenim aferama, pa možda i da smesti u pritvor i zauvek difamira, onda je izbor lakšeg puta sasvim očekivan. Pa dodajmo na to još i mali domet javnog istupanja ili protivljenja da se postupi po zahtevanom ili očekivanom. Profesor Vojin Dimitrijević je jednom prilikom rekao da je u Srbiji na dobitku svako ko nije stradao u ratu ili deo života proveo u zatvoru, a ja bih dodao – i kome nije oduzeta imovina. Dok budemo živeli u državi u kojoj strah nadjačava slobodu, neće biti suštinskog napretka. Naravno, ogromna većina sudija, tužilaca i advokata neće pristati na ucene i nečasnu "kooperaciju", ali ako me pitate za metode, onda sam uveren da se radi o pronalaženju najslabije tačke i pritisku na to mesto.

"Profesor Vojin Dimitrijević je jednom prilikom rekao da je u Srbiji na dobitku svako ko nije stradao u ratu ili deo života proveo u zatvoru, a ja bih dodao – i kome nije oduzeta imovina. Dok budemo živeli u državi u kojoj strah nadjačava slobodu, neće biti suštinskog napretka"

Da li se u svemu tome kriju i razlozi zašto je teško pronaći sudije i tužioce koji su spremni da govore za javnost?

Veoma je tanka linija koja razdvaja javno istupanje u pravosuđu od iznošenja političkih stavova. Kada sudije i tužioci budu znali da njihove karijere ne zavise od političke volje nego od njihove stručnosti i drugih ličnih kvaliteta, onda ćemo sigurno imati više primera učestvovanja u javnom životu. Javno istupanje je od ogromnog društvenog značaja, a sloboda pojedinca da to čini sa mesta sudije ili tužioca je neophodna za razvoj demokratije, kulture i određuje paradigmu cele nacije. To je izbor između laži i istine, slobode i ropstva, dobrog i zlog. Ćutanje kao prihvaćeni sistem vrednosti je pristajanje na izbor lošeg. Istovremeno, vlast daje primer kakav odnos ima prema sudijama koji se usuđuju da javno govore, čime dodatno obeshrabruje, ali i otkriva svoje viđenje moderne Srbije. Nažalost, to je Srbija u kojoj je stvorena nova elita kojoj je osnovna karakteristika da se ili drži za rukav vlasti ili je to sama vlast koja se bahato i primitivno ophodi prema neistomišljenicima i svakome ko iznese kritiku, čak i kada su u pitanju sudije.

Aferu "Belivuk" pratila je i afera mogućeg prisluškivanja razgovora između osumnjičenih, sada i optuženih i njihovog advokata. Šta bi advokati trebalo da rade ukoliko se ispostavi da se to zaista desilo? Odnosno, imate li naznaka da se nešto

slično i inače dešava?

Razgovor između advokata i okrivljenog je zabranjeno slušati, naravno i snimati. Advokatska komora Srbije je tražila objašnjenje, a odgovor je bio da je sve urađeno u skladu sa zakonom, što lepo zvuči, ali ne znači ništa. Ja preventivno najčešće saopštim klijentima koji su u pritvoru da se naš razgovor verovatno prisluškuje i da vode računa o tome šta govore. Davno, pre više od 15 godina kada sam isto rekao okrivljenim prilikom posete u pritvoru koji je odgovarao za krivično delo iz privrede, on mi je odmah saopštio da će, ako za tri dana ne bude pušten, na saslušanju reći da je sav novac predavao tadašnjem premijeru. Pritvor mu je ukinut posle dva dana. Možda je slučajnost, a možda i nije. Ne verujem da sudovi i tužilaštva imaju veze sa takvim nedozvoljenim postupanjem, ali mislim da smo često predmet nezakonitog prisluškivanja. Tako nešto je teško dokazati, ali se sa tim ne smemo pomiriti.

Neki tumači optužnice podignute protiv Belivukove grupe ističu njenu manjkavost u smislu da u optužnici nema odgovora na pitanje ko je iz državnih struktura sarađivao sa ovom grupom. Liči li to da na to pitanje nikada nećemo dobiti sudski odgovor? I da li u Srbiji postoji jasna granica između države i organizovanog kriminala?

Za mene su to dva odvojena pitanja. Prvo, u Srbiji sa ovakvim pravosuđem, a tu mislim i na advokaturu, ništa nije do kraja izvesno. To znači da pravosuđe u velikoj meri zavisi od politike. Kako se menja politička volja građana, tako se menjaju i neke odluke u važnim krivičnim postupcima. Isto važi i za pokretanje krivičnih predmeta i za način na koji se završavaju. Izuzetak je klasični kriminal, mada je sada i to diskutabilno. Ovde se opet vraćamo na temu načina izbora nosilaca pravosudnih funkcija, budžeta za pravosuđe i uticaja političke volje na rad policije, ali i tužilaštva. Dok tužilaštvo ne bude nezavisno, dok ne budu imali direktnu kontrolu nad "pravosudnim policijom" i dok se sektor unutrašnje kontrole policije ne izmesti iz Ministarstva unutrašnjih poslova, politika će se pitati za usmeravanje predmeta. Što se tiče odnosa između države i organizovanog kriminala, za mene je u Srbiji uvek bilo samo pitanje koliko država aktivno kontroliše takav kriminal. Organizovani kriminal uvek traži uporište i u državnim strukturama pronalazi svoje saradnike. Koliko je država sa njim spojena i da li učestvuje u deljenju profita ili se aktivno bori protiv organizovanog kriminala – vidi se i po spisku okrivljenih i po tome koliko istraga ide u dubinu državnog aparata.

Dakle, kada predmet istraga budu i neki visoki funkcioneri, i kada se protiv njih budu podizale optužnice, tada ćemo znati da država sa kriminalom nije stopljena?

Imamo dve mogućnosti. Ako država učestvuje u deljenju profita sa kriminalcima (a kada kažem država, uvek mislim na pojedince iz državnog aparata, nikada na ceo aparat), to je loša varijanta, u kojoj je država nezainteresovana za borbu protiv organizovanog kriminala zbog toga što od samog kriminala ima nedozvoljenu korist, što je naravno krivično delo. Druga varijanta je da se država aktivno bori protiv organizovanog kriminala. Ako se aktivno bori, onda bi to trebalo da vidimo i po spisku optuženih, kao i po samoj istrazi. Istraga mora da obuhvati i to sa kim je iz vlasti određena organizovana kriminalna grupa bila povezana. Nekada su u pitanju policajci niskog ranga, nekada sudije najvišeg ranga, nekada ministri, a nekada ljudi iz najviših bezbednosnih struktura. Ukoliko se utvrdi da te veze ipak nije bilo, što bi bilo veoma čudno ukoliko je u pitanju organizovani kriminal, onda to treba uz argumente saopštiti javnosti. Ukoliko se utvrdi da je veze bilo, onda treba da se to sprovede kroz krivični postupak i da takvi ljudi budu optuženi. U ovom slučaju, proizlazi da država nema nameru da istraži bilo šta drugo osim samih kriminalaca za koje nas je obavestila kakve su strahote činili.

Spomenuli ste "nečinjenje" republičkog javnog tužioca. Nedavno je Zagorka Dolovac ponovo izabrana za republičkog javnog tužioca, po treći put. Koji su je kvaliteti preporučili za tako dugo opstajanje ne samo na veoma važnoj pravosudnoj nego i društvenoj poziciji?

Nemam sumnje u znanje i stručnost Zagorke Dolovac. To je svakako ono što ju je preporučilo za izbor na mesto republičkog tužioca pre dosta godina. S vremenom se, međutim, sve više primećivalo odsustvo tužioca iz javnih zbivanja u vezi sa pravosuđem, neoglašavanje u vezi sa aferama i potencijalnim krivičnim delima povezanim sa ljudima iz političkog vrha, ćutanje kada su pokretana značajna pitanja za pravosuđe... Sada je stvoren utisak da je republički tužilac izabran zato što je spreman na saradnju sa vlastima van pravosuđa preko mere koja je prihvatljiva u državi koja se zalaže za vladavinu prava. Tužilaštvo je kod nas hijerarhijska organizacija u kojoj treba povećati prava i odgovornosti trenutnih zamenika javnih tužilaca, treba im dati veći stepen samostalnosti i nezavisnosti i, umesto termina zamenik, svi oni treba da budu javni tužioci koji će u zavisnosti od svog rada i odluka u svojim predmetima napredovati ili biti pitani za propuste. Ako pogledamo malo u prošlost, videćemo da su i ranije bila retka obraćanja javnosti od strane republičkih tužilaca, ali to je nešto što treba promeniti. Neophodno je njihovo prisustvo u javnom životu i oglašavanje u vezi sa bitnim društvenim zbivanjima iz oblasti koje su povezane za sa funkcijom i nadležnostima tužilaštva. Na taj način se dobija poverenje građana i stvara se autoritet. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Beskrajni pad anđela i pesnika

Iako je često uspevao da iznenadi javnost svojim izjavama i potezima, kada se podvuče crta, Nebojša Bakarec ipak se može nazvati tipičnim predstavnikom političara Srbije u poslednjih dvadesetak godina. Uprkos često ispoljavanoj ekscentričnosti, analizom njegovih izjava u tih dvadesetak godina vidi se da ih, kao i kod većine domaćih političara, odlikuje izuzetna nedoslednost, već u zavisnosti od toga kako situacija nalaže

"Ja bih želeo da sam anđeo, pa sam ga istetovirao na desnom ramenu", rekao je Nebojša Bakarec, tadašnji funkcioner Demokratske stranke Srbije, u aprilu 2005. godine, kada je šokirao Srbiju slikavši se go do pojasa držeći mač u rukama. Šok je bio dvostruki – najpre što se jedan političar usudio na takav korak, a potom što je to bio političar iz DSS, čiji su članovi u javnosti važili za krute i dosadne. Dve godine kasnije, rekao je da je potrebu da se istetovira dobio zato što piše pesme. "Taj motiv anđela mi je bio privlačan, možda zato što bih i sam hteo da budem anđeo. (...) Svestan sam da anđeli ne postoje, ali u simboličnom smislu ja želim da budem dobar."

Tada, u martu 2007. verovatno bi bio mali broj ljudi koji se ne bi setio makar jednog anđeoskog dela Nebojše Bakareca: u junu 2005. donirao je kožu 11-godišnjem dečaku koji je bio teško povređen u požaru – osam odsto kože sa butina tadašnjeg člana izvršnog odbora Skupštine opštine Stari grad transplantirano je Urošu Koroviću iz Kraljeva. U januaru 2006. ponovio je ovaj herojski podvig doniravši kožu 15-godišnjoj devojčici iz Sombora.

"Srećan sam zbog ove prilike. Osećam duboko u sebi da ovim opravdavam svoje postojanje. Činim to iz posebnih razloga jer sam do 12. godine svog života čak dve proveo u raznim bolnicama i u tom periodu preživeo 15 operacija. Zbog toga se ne plašim, navikao sam", rekao je Bakarec nakon prve transplantacije, objašnjavajući da je, kada mu je bilo četiri godine, bio godinu i po dana u bolnici u Rovinju zbog produženja na desnoj nozi, i to potpuno sam, a da su ga roditelji posećivali jednom mesečno dolazeći iz rodnog mu Osijeka (rođen je 1963. godine).

No, u istoj izjavi iz marta 2007. Bakarec je dodao: "Ne možeš samo da želiš da budeš anđeo, nego moraš nešto i da radiš po tom pitanju. Ne živim u zabludi da sam savršen, ali svako od nas u sebi nosi i 'demonsko' i 'anđeosko'. Samo je pitanje čemu će dozvoliti da preovlada."

DOSLEDNA NEDOSLEDNOST

Danas, 14 godina kasnije, deluje da je aktuelni poslanik Srpske napredne stranke u Skupštini Srbije debelo sišao sa "anđeoske staze", s obzirom da se pretvorio u samo još jedan od mnogobrojnih megafona Aleksandra Vučića, koje predsednik koristi za "prljave verbalne poslove".

Iako je često uspevao da iznenadi javnost svojim izjavama i potezima, kada se podvuče crta, Nebojša Bakarec ipak se može nazvati tipičnim predstavnikom političara Srbije u poslednjih dvadesetak godina. Otkud ovakva ocena? Uprkos često ispoljavanoj ekscentričnosti, analizom njegovih izjava u tih dvadesetak godina vidi se da ih, kao i kod većine domaćih političara, odlikuje izuzetna nedoslednost, već u zavisnosti od toga kako situacija nalaže (Inače, kako sam kaže, posle 2000. godine počeo je više da se pojavljuje u medijima i shvatio je da mu se to dopada: "I ja sam bio introvert, borio sam se da to promenim i uspeo sam. Postao sam ekstrovert, čak do granice egzibicionizma").

No, nije ranije delovalo tako. Na primer, Bakarec je dva puta odbijao mesto narodnog poslanika 2004. i 2007. godine. Nakon mesec dana obavljanja poslaničkog posla 2004. godine, nekadašnje ovlašćeno lice celog DOS-a za savezne predsedničke izbore 2000. godine, Nebojša Bakarec, vraća poslanički mandat i izjavljuje kako mu je bilo dosadno da sluša radikale.

"Nisam mogao da podnesem da u drvenoj skamiji sedim po deset sati, a da mi ne dozvole da čitam knjigu. Zamislite, drugi čačkaju nos, čitaju novine, a ja ne smem da čitam knjigu! Nisam mogao više da slušam one koji troše najviše skupštinskog vremena i da umirem u klupi. Ja nisam pasivna osoba. Drugo, odnosi u toj skupštini nisu pristojni. Parlament jeste radišan i efikasan, ali su me nervirali vređanje, nepristojnost, dobacivanje, loši odnosi... Sve je to izraženije na licu mesta nego preko medija, neke stvari se ne vide i ne čuju ako nisi tamo", reći će 2006. godine.

U januaru 2007. sam se povlači sa izborne liste DSS-a i ustupa mesto članu iz Gnjilana, a potom iste godine izjavljuje da je za to da se uvedu posebna ograničenja za poslanike i političare: "Na primer, zdravstvena kontrola fizičkog i psihičkog zdravlja, jer je to kod nas veliki problem, pogotovo u Skupštini. Verujte mi, bio sam tamo, znam".

No, sve to se menja i Bakarec biva izabran za poslanika SNS-a u junu 2020. godine. Godinu dana kasnije reći će da "nema veće časti, nego biti poslanik": "Ja sam profesionalni političar. Čude me oni koji položaj poslanika doživljavaju kao nešto drugorazredno. Juče nisam uopšte izlazio iz sale, slušao sam predsednika i pisao dva teksta. Biti poslanik to je prvorazredna čast", rekao je u junu 2021. kad je Vučić zamerio nekim poslanicima što on može duže od njih da izdrži da ne izađe iz skupštinske sale.

Ovakvih nedoslednosti bilo je mnogo. Evo samo nekih primera.

"Hvala bogu, DSS je odabrala za kandidata za gradonačelnika gospodina Zorana Drakulića. Izabrali smo svetskog, poslovnog čoveka, koji investira u svoju zemlju. I u Beograd. Reč je o veoma sposobnom, pristojnom, obrazovanom čoveku", rekao je Bakarec u avgustu 2004. pred beogradske izbore.

Koliko u junu 2005. Bakarec o tom istom Drakuliću ovako govori: "Taj čovek je hladni beskrupulozni trgovac, koji misli da se novcem može kupiti mesto potpredsednika DSS-a. E, pa ne može! Baš nas briga šta će se dalje dešavati s njim. Kako došlo, tako i otišlo. (...) Njegovi čauši su ga sve vreme promovisali kao zamenu za Vojislava Koštunicu. A čovek je politička 'tabula raza'! Nema pojma o politici! Pogledajte samo njegove intervjue gde priča o Hagu, Kosovu, Vladi... Kakav crni potpredsednik stranke, kada ne zna o čemu priča!"

Ili, u septembru 2004. predsedništvo DSS-a odlučuje da "neće sklapati saveze samo sa ekstremističkim strankama", a to su, kako je rekao Bakarec, kao neformalni portparol stranke, stranka Sulejmana Ugljanina i Čankova Liga socijaldemokrata Vojvodine.

Godinu dana kasnije, kadrovi sa liste Sulejmana Ugljanina ulaze u prvu Koštuničinu vladu. Bakarec je bio tu da ovo objasni: "To je bilo pre više od godinu. Znači, razlika je u protoku vremena. Tada su oni bili ekstremistička stranka, ali su promenili metod i ponašanje i ušli u jedno normalno delovanje."

NEKAD...

Naravno, posebna priča su njegove nekadašnje ocene o aktuelnim političkim partnerima.

"Za Srbiju bi bilo pogubno ako bi na mesto predsednika došao čovek koji neodoljivo podseća na likove iz filma *Maratonci trče počasni krug*", rekao je Bakarec 2004. pred predsedničke izbore, navodeći da je "grobarski zanat jedina ozbiljna životna kvalifikacija Tomislava Nikolića – još nam samo grobar, tamo neki Topalović, fali na mestu predsednika države". (Na ovo je odmah reagovao generalni sekretar Srpske radikalne stranke Aleksandar Vučić: "Javno pozivam Koštunicu da izađe iz mišje rupe, a ne da šalje malog pacova Bakareca da nam saopštava njegove zamisli. Ako taj Bakarec liči na nekoga, onda je to onaj pacov Gonzo iz serije *Mapet šou*.")

"Bogoljub Karić je čovek koji se ponosi time što je neobrazovan, običan primitivac i to nije nikakva uvreda nego činjenica, tako je i to poređenje krajnje neumesno. Bio je ministar u vladi Mirka Marjanovića i treba da ljubi stope Slobodanu Miloševiću što je u tih deset godina stekao to što ima, na štetu svih nas", rekao je Bakarec u februaru 2006, a u decembru 2008. izjavio da je "PUPS politička anomalija, kakva je bila i stranka Bogoljuba Karića, pa da će na isti način nestati sa političke scene".

U najvećoj su, međutim, nesrazmeri izjave Bakareca o Aleksandru Vučiću. Nakon što je DSS imao mesto predsednika Vlade u dva mandata (2004–2007 i 2007–2008), stranka odlazi u opoziciju nakon "istorijskog pomirenja" DS-a i SPS-a 2008. godine. Te godine se cepa Srpska radikalna stranka, stvara se SNS i u narednom periodu traje okupljanje tadašnje opozicije: na stranačkoj slavi DSS (Đurđevdan) 2010. godine, DSS, SNS i Nova Srbija Velimira Ilića zajednički traže prevremene izbore.

Ipak, nakon izbora 2012. DSS ostaje u opoziciji. Bakarec već dugo piše tekstove kako protiv DS-a i Đilasa kao gradonačelnika Beograda, tako i protiv SNS-a.

"Pokazalo se da se radi o nakaznom režimu, o čistoj, nemilosrdnoj i besprizornoj borbi za moć i vlast, a ne o brizi za narod i Srbiju. Trulež i nakaznost režima se više ne može sakriti. Vučić i Nikolić su odlučili da ispune ono zbog čega su ih Vašington i Brisel i stvorili – da izdaju Kosovo i Metohiju, a da Srbija bez problema proguta izdaju – kao svoj spas. (...) Što se mene tiče, odbijam da budem Vinston Smit i da zavolim Velikog brata, velikog Gospodara. Odbijam da stalno nosim naočare, odbijam da či-

ne gubite vreme

čitajte na internetu

nedeljnik

VREME

mesec dana
za 720 dinara!

Otvaranje ili produženje naloga ćemo obaviti
u najkraćem mogućem roku!

tam Maksa Vebera, odbijam da se uozbiljim, da sklopim prste i govorim sporo, pogleda uprtog u svetlu budućnost. Borio sam se i boriću se protiv svakog kulta ličnosti, zvala se ona Zoran Đinđić ili Aleksandar Vučić." (avgust 2013)

"Radi se o naduvanom egu, o mesijanskoj psihozi, o verovanju u sopstvene nadljudske sposobnosti, u nekakvu svetu misiju. Istovremeno, sećamo se Aleksandra Vučića, genseka SRS, demagoga, drskog bukača, primitivnog šoviniste, Šešeljevog apologete. (...) Udvorištvo kojim ga javno obasipaju je odavno odvratno. Ponovićemo tvrdnju da se stvara kult ličnosti, koji počinje značajno da nadrasta onaj poslednji relevantni, kult Slobodana Miloševića. Postoji važna razlika – Vučić ima i nepodeljenu podršku Zapada, medija i velikog dela opozicije. Pošto se i inače radilo o nedovršenoj ličnosti, sasvim je jasno da su uzlet u nebo popularnosti i pre svega neslućena moć i vlast u poslednjih godinu dana, dalje uticali na nezdravo narastanje ega Aleksandra Vučića. On se našao u poziciji deteta ili neke druge nedorasle osobe kojoj su kao u nekom filmu fantastike date mogućnosti – oruđa i oružja da iživljava svoje fantazme. (...) Radi se o čoveku koji je potpuni diletant, koji je potpuno nekompetentan za funkcije koje obavlja. Radi se o čoveku koji je u prvih 19 godina svoje karijere to i dokazao. Problem je u tome što tu očiglednu činjenicu da je car go, da su u cara Trojana kozije uši, vidi (ili javno izražava) jako mali broj ljudi." (septembar 2013)

Tokom februara 2014. Bakarec vrlo precizno navodi sve mane projekta "Beograd na vodi", optužujući vlast za korupciju, nepoštovanje Ustava i zakona: "Očigledno je da za postupanje po Zakonima treba mnogo više vremena nego što je potrebno za sprovođenje populističke politike, pa je vlast (Vučić) odlučila da jednostavno i bahato, u već svojstvenom maniru, sve to preskoči i da koracima od 'sedam milja' krene u postizanje što boljeg izbornog rezultata, računajući na prazne džepove i kratku pamet stanovnika Beograda", piše Bakarec, iz nekog razloga predstavljajući se kao "građevinski inženjer". Mediji su, inače, godinama navodili da je Bakarec studirao arhitekturu, ali da je nije završio, te da je posle radio kao dizajner.

Gde ste bile kad sam bio niko

Uprkos oceni da Bakarec, na kraju krajeva, jeste tipičan političar, postoji deo njegovog života koji je neprestano iznosio u javnost – ljubavni život, što se ne može reći za druge političare.

Veoma često je Bakarec govorio o tome da traži pravu ženu, da ju je našao, da je opet ostao sam, da traži partnerku na internetu, da je išao na "spid-dejting", da ženama piše pesme...

"Sada više vodim računa o sebi, pre svega o svojoj psihi, ali i o telu jer je to neodvojivo. Imam 41 godinu i nisam više mlad. Međutim, nisam se menjao kao ličnost i žao mi je što me žene nisu doživljavale u proteklih desetak godina kao sada. Zato se ponekad pitam gde ste bile onda, ja sam bio isti", izjavio je 2004. godine.

Evo samo nekih od mnogobrojnih izjava Nebojše Bakareca na ovu temu:

"Ja sam traženje osobe shvatio veoma ozbiljno. Ne možeš da sediš između četiri zida i da čezneš. Držao sam se krilatice: upoznaj hiljadu, zagrli sto, poljubi deset i voli jednu."

"Sve vreme sam se trudio da pronađem nekog ko će mi odgovarati. Izlazio sam, upoznavao se sa različitim ženama. Imam dosta godina i iskustva, čitao sam dosta knjiga iz psihologije i psihijatrije, umem da prozrem ljude. Na našim licima i telima piše ko smo. Za samo 30 sekundi znam da osoba koja stoji ispred mene – nije za mene."

"Ali, istakao bih ovo – ljubav prema ženama. One to osećaju i trudim se da budem muška gejša, pre svega za ženu s kojom sam u vezi. To će se opet desiti kada pronađem svoj ženski gral."

"Pišem već 19 godina. Inspiracija su mi žene. Nisam ja to tako odlučio. Ne moram da budem sa nekim u vezi, da budem zaljubljen u nekoga, za pesmu je dovoljan neki pogled, dodir, osmeh, ne treba mi mnogo."

Međutim, na vanrednim izborima 2014. DSS ostaje van parlamenta, Vojislav Koštunica se povlači iz politike, a sredinom 2015. počinje raspad ove stranke – najpre je bio isključen Andreja Mladenović. "Mi nećemo napustiti DSS, mogu da nas izbace, jedino tako, nije Mladenović jedini kog su izbacili, i nećemo postati članovi SNS-a, niti bilo koje druge stranke", kaže Bakarec u julu, da bi potom bio i on izbačen. U oktobru iste godine osniva se "Samostalni DSS" sa Mladenovićem na čelu, a član je i Bakarec – obojica su danas članovi SNS-a.

... I SAD

Bakarec u SNS prelazi u oktobru 2017: "Ja nisam preletač. Pre dve i po godine sam izbačen iz DSS bez ikakvog obrazloženja iako sam osnivač stranke. S obzirom na to da sam se kao član DSS dugo borio protiv DS, što je i razlog nastanka moje bivše stranke, prirodno je da se priklonim naprednjacima, koji se takođe bore protiv DS", kaže tom prilikom.

Ono što nakon toga počinje da izjavljuje, a naročito u poslednje dve godine, više nije za citiranje u pristojnoj štampi. Ukratko, optužuje opoziciju da planira ubistvo Aleksandra Vučića, naziva pojedine opozicionare narkomanima, kriminalcima, divljacima, lopovima, optužuje ih da namerno šire zarazu kovidom... Nakon hapšenja grupe Veljka Belivuka u februaru ove godine, Bakarec tvrdi da je opozicija, tj. Đilas, na čelu finansijera pripreme ubistva Vučića i šef političkog krila mafije i terora, naziva deo opozicije teroristima, objašnjava da se u Rusiji zavere rešavaju "tako što te više nema". Među poslednjim bizarnim stvarima koje je uradio jeste nevešto fotošopiranje najpre slike Veljka Belivuka sa Marinikom Tepić, a potom i Dragana Đilasa i Dobrice Veselinovića na sliku plamena, optužujući ih da su izazvali požar na deponiji u Vinči...

Od pisca ljubavnih pesama, završava tako što u Skupštini govori sledeće stihove: "Jedan prsten da svima gospodari, jedan da za svima seže, jedan prsten da sve okupi u tami sveže. U zemlji Mordor gde senke traju nećemo dozvoliti da Sauron Đilas pretvori Srbiju u Mordor. Pobedićemo mafiju, odbranićemo Vučića i Srbiju."

No, postoji objašnjenje zašto radi to što radi. Nakon što se 2005. slikao polugo sa mačem, sam je objasnio: "Sve što radim, radim u korist stranke, a ne iz ličnog interesa". Očito da sadašnja stranka ovo traži od njega, a on uspešno ispunjava zahteve. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Otrovni dim laži

Na pitanja ko je nadležan za deponiju u Vinči, kako je došlo do požara na njoj i šta građani Beograda treba da urade kako bi smanjili rizik po zdravlje, režim ima samo jedan odgovor – kriva je opozicija

Dok Beograđani i dalje dišu na škrge zbog posledica požara na deponiji komunalnog otpada u Vinči, na samo četrnaest kilometara od centra grada, reakcija vlasti se još jednom svodi na skretanje pažnje javnosti po principu "držite lopova" i "nismo mi odgovorni, opozicija je podmetnula požar". O merama kako bi se umanjile posledice po zdravlje i životnu sredinu ni reči, a još manje o uzrocima.

Podsetimo, u noći 7/8. avgusta iz Pančeva je primećen dim iz pravca Vinče. Na društvenim mrežama ubrzo su se pojavili snimci požara. Sutradan, na temperaturi od 38 stepeni, nesnosan smrad se nemilosrdno širio, a gusti crni dim nadvio se nad prestonicom. Društvene mreže su brujale, ali gradske vlasti se nisu oglasile. Tek pošto su članovi pokreta "Ne davimo Beograd" otišli na lice mesta i objavili snimke na društvenim mrežama, zamenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić saopštio je da je požar zahvatio pet hektara deponije u Vinči, ali da je situacija pod kontrolom: "Na početku gašenja požara bilo je šest vatrogasnih vozila sa 18 vatrogasaca na terenu, a kasnije pet sa 15 vatrogasaca. Tokom noći stigla je i teška mehanizacija da bi se njom bacala zemlja kako bi se smeće prevrtalo i požar gasio".

Malo kasnije, gradonačelnik Zoran Radojčić takođe je tvrdio da "nema mesta za strah i paniku" i preporučio građanima "koji osećaju miris dima da zatvore svoje prozore i ne izlaze bez preke potrebe napolje". Ali ništa nije rekao kako da se zaštite oni koji izlaze napolje i šta tačno može da bude opasno.

Otvoreno prvenstvo u prebacivanju odgovornosti

Zatim je Ministarstvo za zaštitu životne sredine saopštilo da nije nadležno za staru deponiju Vinča gde se od 1977. odlaže do 550.000 tona smeća godišnje generisano u 15 opština prestonice i formira brdo na 70 hektara. Argumentacija je bila da su oni "samo dali saglasnost za projekat sanacije i rekultivacije stare deponije na kojoj je izbio požar", i da je ona "predmet ugovornog odnosa između preduzeća Beo čista energija i Grada Beograda', te da nemaju nadležnost nad njom kada su u pitanju kontrola i nadzor republičke inspekcije. Tako su vruć krompir kontrole prebacili Republičkoj komunalnoj inspekciji u okviru Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture.

Loptu odgovornosti nije prihvatilo ni Javno komunalno preduzeće (JKP) "Gradska čistoća" Grada Beograda, čija je predstavnica Marija Milošević izjavila da je nadležna d.o.o. "Beo čista energija" sa kojom je Grad Beograd potpisao ugovor 2017. o javno-privatnom partnerstvu na 25 godina.

De fakto, ugovor pretpostavlja da vlasnici "Beo čiste energije", francuska kompanija "Suez", japanski konglomerat "Itochu" i panevropski fond "Margueirite", razviju sistem za upravljanje komunalnim otpadom koji podrazumeva zatvaranje i sanaciju stare deponije u Vinči, te otvaranje nove sanitarne deponije, kao i izgradnju elektrane za komunalni otpad do kraja 2022. godine. Međutim, direktor "Beo čiste energije" Vladimir Milovanović podvlači da je ta firma, kada je izbio požar, čekala dozvolu Ministarstva za zaštitu životne sredine o preuzimanju stare deponije, te da je ona tada bila u nadležnosti JKP "Gradska čistoća". Istini za volju, Vladimir Milovanović bar delimično odgovora na pitanje medija šta je uzrok najnovijeg požara na staroj deponiji, iznoseći da je jedan od faktora izuzetno visoka temperatura, "mada postoji i mogućnost da su požar izazvali skupljači sekundarnih sirovina, čije je prisustvo zabeležio video-nadzor".

U ovom kontekstu komplikovanog odgovora na pitanje ko je nadležan i zahteva 26 ekoloških pokreta i udruženja građana okupljenih oko grupe "Ekološki ustanak" da nadležni iz gradskih i republičkih institucija "hitno reaguju na požar" i "toksični incident", te tačno obaveste javnost o jasnim razlozima kako je do požara došlo i uputstvima za smanjenje rizika po zdravlje stanovnika Beograda", spin doktori vlasti smislili su idealno rešenje: opozicija je kriva!

Naime, dok su vatrogasci još uvek gasili požar, poslanici Srpske napredne stranke (SNS) Nebojša Bakarec i Srbislav Filipović objavljuju na društvenim mrežama 9. avgusta da su krivi lider stranke "Sloboda i pravda" (SSP) Dragan Đilas i član pokreta "Ne davimo Beograd" Dobrica Veselinović.

"Zapalili su Skupštinu Srbije i RTS, 2000. i 2020. Napali su i zapalili zgradu SPS i policije u Majke Jevrosime, 2000. godine. Onda uopšte ne čudi da su zapalili i deponiju u Vinči! Vatra hoda sa njima! Piromani!", kaže tvit sa slikom Đilasa i Veselinovića u plamenu nazivajući ih "Gospodari vatre".

"Zna se ko pokušava da izvuče političku korist od paljenja deponija. Za njih je ovo uspešan početak izborne kampanje spaliti Srbiju, ugušiti Srbiju i za to optužiti vlast", napisao je još Bakarec na svom tviter nalogu, a kasnije tabloidi obilatno preuzeli.

"Da li je Đilas podmetnuo požar u Vinči? To je vrlo moguće i nemam dilemu da je on ludak kome bi i to palo na pamet sa vojskom huligana kojom upravlja. Njemu samo nesreća i haos odgovaraju", napisao je još Filipović na Tviteru.

UIGRANI MEHANIZAM

"U pitanju je dobro uigrani mehanizam u kojem prorežimski tabloidi – 'Srpski telegraf', 'Alo', 'Informer', Pink, 'Republika' – objave neistinite i lažne informacije sa ciljem da se građani dovedu u zabunu, a onda se na to nadovežu narod-

NEODGOVORNA BAHATOST I CINIZAM VLASTI: **Požar na deponiji u Vinči** Foto: Ne davimo Beograd

ni poslanici iz redova SNS, koji dodatno uvredama i insinuacijama nastavljaju da optužuju 'Ne davimo Beograd' i mene lično kako bi valjda pokazali lojalnost vrhu stranke i dodvorili se Aleksandru Vučiću", kaže za "Vreme" Dobrica Veselinović. "Svima je i više nego jasno da mi nismo zapalili deponiju, već smo otišli na lice mesta kako bismo informisali javnost o tome šta se dešava, pošto zvaničnih informacija nije bilo, a u pitanju je veliki ekološki incident o kojem građani i građanke Beograda zaslužuju da imaju sve informacije jer se tiče i njihovog života i zdravlja", zaključuje Veselinović.

"Sve to što rade je klasičan fašizam", kaže za "Vreme" Dragan Đilas. "Na njihovu veliku žalost, ipak je 21.vek pa ne mogu sve da nas pobiju i reše problem".

Ana Stevanović, članica predsedništva SSP, podvlači kako je Đilasov tim, dok je bio gradonačelnik, preduzeo sve korake da se sanira stara deponija u Vinči, ali nije stigao da ga ostvari, a da su naprednjaci od kako su na vlasti u Beogradu od 2013, mogli da naprave tri spalionice i trajno reše problem koji najozbiljnije i trajno ugrožava zdravlje i živote građana kao i životnu sredinu.

BAHAĆENJE I POSLEDICE

O uzrocima požara do zaključenja ovog broja nema zvaničnih informacija.

"Jasno je da je gorelo jer JKP Gradska čistoća nije preduzimalo tehničke mere prilikom deponovanja otpada: trebalo je da se sabija i prekriva slojem zemlje da se ne bi razbuktale vatre koje inače permanentno tinjanju na 30 m dubine; nemar je u pitanju, u kombinaciji sa visokim temperaturama", smatra stručnjak iz ove oblasti koji želi da ostane anoniman.

Sa druge strane, operativci sa terena tvrde da je bio problem u nedostatku mehanizacije na licu mesta jer je 2. avgusta JKP Gradksa čistoća prestala da deponuje otpad na staroj deponiji da bi predala nadležnost d.o.o. "Beo čista energija" kako bi ista započela dogovorene radove na sanaciji i počela da koristi novu sanitarnu deponiju.

"JKP je povukao buldožere koji se koriste za takozvano rudarenje starog otpada koje smanjuje rizik zapaljenja metana kog otpad generiše, a 'Beo čista energija' nije bila operativna jer je čekala na dozvolu Ministarstva za zaštitu životne sredine da koristi novu deponiju, posebno dozvolu za tretman građevinskog otpada", objašnjavaju isti operativci.

"Za požar na deponiji u Vinči odgovorna je svakako vlast koja je prekoračila svaku granicu nemara i dovođenja zdravlja stanovnika u opasnost, kao i uništavanje životne sredine. Nisu obavestili građane na vreme, nisu preduzeli ikakve preventivne mere i poštovali princip načela predostrožnost", smatra Mirko Popović iz Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI), najavljujući istragu i tužbu. "Vladajuće strukture rade na tome da uguše ekološku svest koja se razvija u društvu pa diktitiraju drugu temu, a to su neosnovane optužbe na račun pojedinaca i organizacija da su odgovorni za podmetanje požara na deponiji u Vinči. Živimo u zarobljenom društvu".

Dok se pred našim očima uživo projektuje srpska verzija filma *Ratom protiv istine* (engl. Wag the dog, 1997) i skreće pažnja, ostaje postavljeno pitanje do koje mere je zdravlje stanovnika ugroženo.

"Nikada se neće saznati jer je sigurno da je bilo prekoračenja dozvoljene koncentracije PM čestica, ali se ne rade adekvatna merenja i analize koje bi mogle da odrede stvarne koncentracije veoma opasnih materija u dimu, na primer na dioksine i furane", ocenjuje Dejan Lekić, član stručnog saveta Nacionalne ekološke asocijacije (NEA). "Na duži rok, s obzirom na obim zahvaćene populacije, možemo očekivati povećanje svih bolesti koje mogu biti izazvane otrovnim gasovima ovog tipa, a pre svega malignih bolesti.U ovakvoj situaciji bilo je apsolutno neophodno uzeti uzorke, uraditi analize i u najkraćem roku saopštiti građanima sastav dima koji se danima nakon požara emituje iz Vinče. Kolika god da je bila koncentracija ovih materija, one su opasne od nivoa iritacije disajnih organa, do nivoa uticaja koji imaju bojni otrovi. Mogu uticati na svaki deo organizma kod zdravih lica, u ovoj i sledećim generacijama".

Još jednom je primenjena karakteristična metoda vladavine ovih vremena: umesto uzbunjivanja, građani su umirivani i drogirani bahatim ponašanjem poslanika SNS-a i tabloidima da se slučajno ne osveste. ¶

MILICA ČUBRILO FILIPOVIĆ

Klimatska štrafta

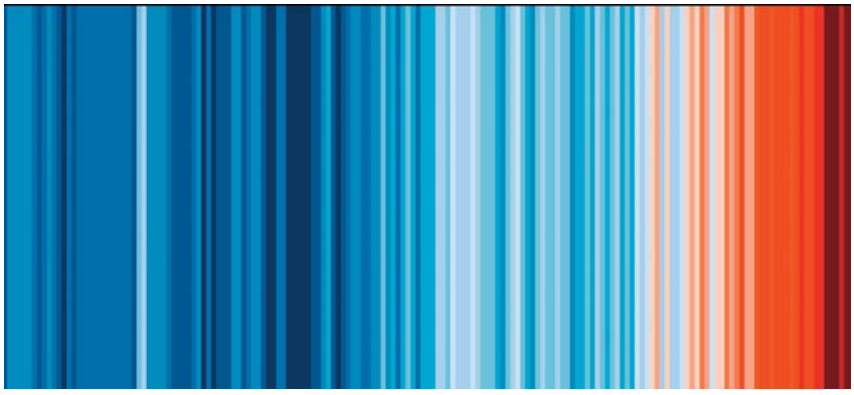
I dok je na Siciliji zabeleženo rekordnih 48,8 stepeni, ovog leta besne sve jači požari u Rusiji, SAD, Turskoj i Grčkoj. Klima postaje neumoljiva

Na fotografiji je prikazana takozvana "klimatska štrafta", još jedna trend stvar koja se ovog neobično vrelog leta širi planetom. Reč je o inicijativi koja je potekla od profesora Eda Hokinsa sa Univerziteta u Redingu, a koju uz slogan "pokaži svoju štraftu" (#ShowYourStripes) na društvenim mrežama dele meteorolozi, istraživači, klimatski aktivisti, ali i mnoge javne ličnosti. Štrafte mogu biti planetarne (kao na slici), a mogi biti i lokalne, sa specifičnom mustrom za kontinent ili državu. Tokom kampanje koja je lansirana prvog dana leta ove godine, štrafte su viđene na koncertima i festivalima, pojedini aktivisti su od njih pravili ukrase, a haljine i majice sa štraftom su postale modni znak raspoznavanja.

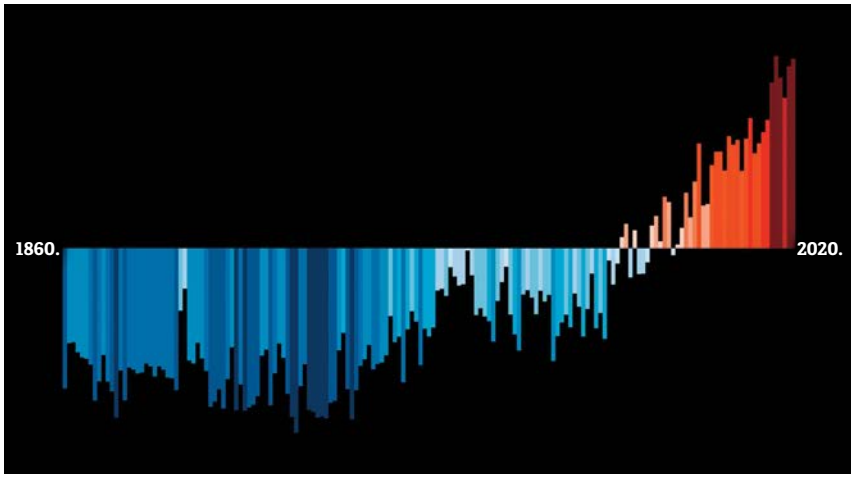
Šta su uopšte ove crvene i plave linije? One, naime, predstavljaju pojedinačne godine, u periodu od 1850. do 2020, otkako se meri temperatura. Sama boja ilustruje kakvo je bilo odstupanje od prosečne globalne temeprature – plave linije su godine u kojima je temperatura bila niža od prosečne, a crvene linije one u kojima je bila viša. Što je štrafta plavlja, godina je bila hladnija, a što je crvenija, toliko je bila toplija. Očigledno, kako godine prolaze, linije postaju sve više crvene. Hokinsova štrafta vizuelno ilustruje ono o čemu klimatolozi uporno govore već nekoliko decenija – planeta se zagreva.

Ako pogledate desni kraj štrafte, zapazićete da je izrazito crvena. To objašnjava ono što ste, možda, uz izveštaje o delta soju i talibanima u Avganistanu, zapazili kao još jedan neugodan ovogodišnji trend: vrelinu leta 2021. godine. Prethodne nedelje je na Siciliji zabeležena temperatura od čak 48,8 stepeni Celzijusa, što bi (ako Svetska meteorološka organizacija potvrdi ovo merenje) mogla biti najviša temperatura vazduha do sada zabeležena u Evropi. Klimatski modeli, nažalost, pokazuju da će, ako nešto ne učinimo da zaustavimo spaljivanje fosilnih goriva, u narednim godinama i decenijama štrafta biti daleko crvenija, a termometri će raditi na sve višoj i višoj skali. U praksi, to nije nešto što se može rešiti klima-uređajima, već znači mnogo drugih loših trendova – porast ekstremnih nepogoda kao što su poplave i požari, koji će biti sve učestaliji i jači, a priroda sve manje gostoljubiva.

Globalna promnena temperature (1850–2020)

Globalna temperatura se povećala preko 1,2˚C

VATRENI PAKAO

Uporedo sa objavljivanjem prvog dela Šestog izveštaja Međunarodnog panela za klimatske promene (IPCC), koji su svetski i domaći mediji preneli kao "crveni alarm za čovečanstvo", razorni požari su pogodili veliki broj zemalja na severnoj hemisferi. Nakon poplava širom Evrope koje su, posebno u Nemačkoj, nanele ogromnu štetu, odnele ljudske žrtve i izazvale potpunu nevericu, sada nezaustavljivi požari celog leta gutaju šume u Rusiji, SAD, Kanadi, Turskoj i Italiji.

Čini se da je najgora situacija bila u Grčkoj, gde je prošle nedelje više do 150 požara haralo divljinom, pre svega na ostrvu Eviji. Broje se i ljudske žrtve, a turisti i stanovništvo su evakuisani iz gradova severno od Atine. Uništeno je na hiljade hektara šume, stradale su kuće i zgrade. Operacija gašenja požara je dobila međunarodni karakter jer su u Grčku stigli vatrogasci iz mnogih zemalja, pa i iz Srbije, ali je u pojedinim regijama situacija bila sasvim beznadežna.

Vatrene stihije su oduvek gutale divljinu, čovek je, otkako se širi planetom nakon poljoprivredne revolucije, upravo

POŽARI U GRČKOJ: Satelitski snimak

vatrom "pobedio" prirodu i raskrčio plodno tlo (oslobađajući tako ogromne količine CO_2 u atmosferu), ali njihov broj i intenzitet sada raste. To je, prema klimatskim modelima, nesumnjiva posledica globalnog zagrevanja. Praktično sve naučne studije koje su se poslednjih godina bavile povezanošću požara i klimatskih promena, njih oko 60, nedvosmisleno ukazuju da klimatske promene do kojih je doveo čovek povećavaju rizik od šumskih požara.

Naime, ključni uzrok za rast broja požara je isparavanje – sa rastom globalne temperature veće je isparavanje, a tlo postaje isušenije. Više je vlage u atmosferi, ali manje u zemlji i rastinje je podložnije paljenju. Istovremeno, zbog prostog povećanja energije koja se zadržava u atmosferi duže traju i snažniji su periodi nepogoda – tamo gde padaju, padavine su jače, a suše su duže tamo gde ih ima. Očekuje se da će do kraja veka periodi suša biti daleko trajniji, a već sada se primećuje razlika. Duži periodi suša sami po sebi pogoduju učestalijim i većim požarima. Uporedo s tim, period otopljavanja snegova se pomerio za skoro čitav mesec ranije, tako da tokom leta manje vode dolazi u zone gde potom, posledično, izbija više požara.

ŠESTI IZVEŠTAJ

Pomenuti Šesti izveštaj je do sada najtačnija i najsveobuhvatnija naučna prognoza kakva sudbina čeka planetu, koji daje potpun uvid u trenutno stanje naučnog znanja o klimatskim promenama, a sačinjen je na osnovu 14.000 naučnih radova. Izveštaj ukazuje da će nas slične nedaće, ali u mnogo većim razmerama, nesumnjivo zadesiti ako do sredine veka čovek ne prestane da emituje ugljen-dioksid (CO_2) i druge gasove staklene bašte. Ovi gasovi se oslobađaju tokom spaljivanja uglja i drugih fosilnih goriva (za proizvodnju energije, ali i iz drugih razloga), a kako to čovek čini u bespoštednim razmerama u poslednjih 150 godina, koncentracija CO_2 je tako porasla da je inače prirodni proces "zadržavanja" Sunčeve toplote u atmosferi postao daleko intenzivniji.

Ključni uzrok za rast broja požara je isparavanje – sa rastom globalne temperature veće je isparavanje, a tlo postaje isušenije. Više je vlage u atmosferi, ali manje u zemlji i rastinje je podložnije paljenju. Istovremeno, zbog prostog povećanja energije koja se zadržava u atmosferi duže traju i snažniji su periodi nepogoda – tamo gde padaju, padavine su jače, a suše su duže tamo gde ih ima

Stvari su komplikovane i neizvesne, ali je vrlo jasno da bi obaranje emisije CO_2 na nulu do 2050. godine moglo značiti da srednja globalna temperatura neće porasti za više od 1,5 stepeni Celzijusa do kraja ovog veka. To je scenario koji znači da klimatske promene neće dostići razmere koje bi drastično ugrozile civilizaciju, ljudske životu i imovinu. Svaki rast iznad ove granice može biti dramatičan, zbog čega je to ključni cilj Pariskog sporazuma.

U međuvremenu, temperatura doslovno raste. Globalno posmatrano, jul ove godine bio je najtopliji mesec od kada se vrše merenja. Prema podacima američke Nacionalne agencije za okeane i atmosferu (NOAA), temperature površine zemljišta i okeana u julu 2021. bile su najviše u poslednje 142 godine. Njihova vrednost bila je za 0,93 stepeni Celzijusa veća od proseka za dvadeseti vek (15,8 °C). Pre ovog, rekord su zajedno držali jul 2016, 2019. i 2020. godine.

Na severnoj hemisferi temperatura površine tla bila je veća za 1,54 stepena od proseka, čime se premašio prethodni rekord postavljen 2012. godine. Podaci pokazuju da je ovogodišnji jul bio najtopliji do sada u Aziji, dok je u Evropi bio drugi po redu, iza jula 2018. U Severnoj Americi, Južnoj Americi, Africi i Australiji ovaj jul se nalazi među deset najtoplijih ikada. Godina će, bez sumnje, na Hokinsovoj štrafti biti naročito crvena, a ako se pogleda kako su stvari do sada tekle, srednja globalna temperatura se po godinama do sada povećala čak za 1,2 stepeni Celzijusa. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Od Une do Drine

Banjaluka, zakrčena svim i svačim, hotel "Bosna" kao "Rikov bar" u filmu *Kazablanka*. Kasarne "Rakovačke bare", a potom i "Kozara" – najveći logor na otvorenom u modernoj Evropi. Koliko izbeglica je bilo, to se do danas nije saznalo

AVGUST 1995: Na putu, uz put i dolazak izbeglica iz Krajine u Beograd
Fotografije: Predrag Mitić

"Kojim dobrom, domaćine?", pitao je na ulazu u Srbiju sa Pavlovića ćuprije tih avgustovskih dana 1995. godine reporter RTS izmučenog prognanika za volanom traktora, koji je prošao 500-600 kilometara u tom poljoprivrednom sredstvu, sa porodicom i komšijama, danima putujući da se dokopa Srbije.

A u traktorskoj prikolici, po vrelom avgustovskom suncu, danima, pripadnici nekoliko generacija Krajišnika, koji sede između raznih stvari koje je "domaćin" nasumice utrpao u prvoj noći "Oluje". "Neko zamrzivač, neko pokrivač", napisao je u svojoj poemi o "Oluji" krajiški pesnik Mićo Jelić Grnović. Zašto su neke nepotrebne stvari poneli, a neke potrebne nisu, niko to ni više od dve i po decenije kasnije ne može da objasni. Jednostavno, svaka logika je u tom ludilu i osećanju opšte nemoći izostala, grabilo se ono što je došlo pod ruku. Jer, kako drugačije objasniti da je neko u prikolicu traktora utrpao ormar ili vitrinu, a nije, na primer, nešto od hrane.

Kao ilustracija – razgovor dvojice mojih prijatelja par godina kasnije. Jedan kaže kako je u toj noći odlaska imao u ruci važeći pasoš tadašnje SRJ (imao i ja, kao novinari dobili u SUP u Ljermontovoj "preko veze", ali legalno), ali ga je zaboravio. Drinu prešao u "japankama". "Nije to ništa", kaže drugi, "meni niko ne veruje da sam u Srbiju ponio samo krletku". Na začuđeno pitanje: "Kakvu krletku?", odgovara: "Šta kakvu, pa znaš šta je to, kavez za ptice". "A koju si pticu imao u njoj, kanarinca, papagaja?" "Nikakvu, nijednu. Praznu. Komšinica mi dala ključeve od njezinog auta da vozim djecu, svoju, njenu, još neku. Ja uzeo krletku, kao da mi od nje život zavisi, strpao djecu, vozim tuđe auto i na retrovizoru vidim kako moje ostaje parkirano ispred zgrade." "Pa što si poneo krletku, i još praznu, zar ti nije palo na pamet da poneseš nešto korisnije i vrednije?", pita ovaj što je zaboravio pasoš, i dobija odgovor koji prekida svaku dalju polemiku: "A što ti nisi poneo pasoš?".

NA PUTU BEZ POVRATKA

To je, ukratko, kroki onog što se dešavalo u avgustu 1995. godine, nebitno da li je to bilo u Benkovcu, Kninu, Gračacu, Korenici, Slunju, Vrginmostu, Vojniću, Glini, Petrinji... Ljudi su grabili prvo što vide i tovarili to, bilo u auto, bilo u traktor ili motokultivator. Čitavim putem od Pađena, gde su se na magistralnom putu sastajale kolone koje vode od Benkovca i Obrovca sa onima koje idu iz Knina i Drniša, pa se potom priključivale one iz Gračaca, preko Otrića i Srba, do sela Doljane i skretanja za famozni Martin Brod, preko Une u Republiku Srpsku. A kod Doljana su se "ulivale" izbegličke kolone iz pravca Udbine i Korenice. I tim uskim, seoskim putem, par dana ranije proširenim, slila se čudna kolona civila i vojnika. Dokumentarni snimci rasula vojske Kraljevine Jugoslavije u aprilu 1941. godine nisu ništa u odnosu na to što je tada bilo.

U takvoj situaciji, u noći 4/5. avgusta, kolega Milorad Bošnjak napušta vozilo u kojem smo bili nas petorica i kreće u "nemoguću misiju", ide u suprotnom smeru da pronađe porodicu, koja je živela na Udbini. Krenuo je peške, pa ako nekog "ustopira". A svi idu u suprotnom smeru. On je radio u Kninu, porodica je živela tamo. I da ne poverujete, uspeo je da ih nađe – malog sina, suprugu, oca i majku. Podvig vredan divljenja.

Vozila idu 8-10 kilometara na sat, brzi-

nom puža, pošto je velika koncentracija raznolikih prevoznih sredstava. U pojedinim trenucima izlazimo da idemo pešice, nizbrdica je, a bar ima malo vazduha, pošto vozila tad nisu imala klimu. Dok hodam, gledam ne bih li video nekog od poznatih, da se raspitam za moje, da li su ih videli.

Te večeri, pošto je selo u koje su otišli uz put iz Knina, otišao sam da ih obavestim da je sve gotovo i da se pakuju, krenu kud i ostali. Zatekli se u selu neki oficir i podoficir vojske, komšije, govorili da sam defetista, da lažem, da se linije čvrsto drže. Odgovorio sam: "Ako je tako, 'ajde uspostavite vezu sa Glavnim štabom", jer su i oni otišli. Majka, otac, stric, strina i baba od 85 godina poslušaju i krenu sa konjskom zapregom. Naš "fićo" pokvaren stoji u garaži, stričev "moskvič" ostao u gradu, odvezao ga mlađi sin koji je negde na položaju na Dinari, ne znaju šta je sa njim. U to stiže i stariji sin, isto negde sa tih položaja, pripadnik specijalne milicije RSK, i on potvrđuje da je sve gotovo, Hrvati došli na Crvenu zemlju, a to praktično znači u Knin.

Komšije, koje su se okupile u tom malom zaseoku od petnaestak kuća, više veruju meni nego tim vojnim licima i počinje "pakovanje". Od svih stvari, a nije ni bilo bog zna šta pošto je većina ostala u stanu u gradu, moji roditelji uzimaju kantu od 35 kila meda (otac je bio poznati pčelar) i jedan pršut, plus odeću da imaju za presvlaku. Stric uzeo otprilike nešto slično jer su mislili da idu na par dana, pa će se vratiti. A meni otac kaže da iz konobe natočim vino u kantu od 10 litara (to će se kasnije ispostaviti kao pametan potez). Komšije su trpale sve i svašta, ponajmanje ono što treba.

Naknadna priča – konj koga je stric imao izmori se posle 20 kilometara, jer je išao žestokim tempom. Vide oni da ne može dalje, stric ga ispregne i pusti, a oni praktično stopiraju, uđu u neki šleper koji im je stao i sa njim se, pod ceradom, voze danima do Sremske Mitrovice. Pod ceradom šlepera temperatura je drastično veća nego što je napolju, a desilo se da je taj 5. avgust baš bio paklen. To njima nije smetalo, posebno babi, koja je kao udovica bila u crnini od kraja Drugog svetskog rata. Kažu mi da je kamera snimila negde na Rači, zabrađenu staricu u crnini, sa manje od 50 kila, kako mirno sedi i stoički sve podnosi. Žena rođena u Austrougarskoj 1910, potom je živela u Italiji do 1921, onda je to postala Kraljevina SHS, pa Kraljevina Jugoslavija, pa NDH, onda opet italijanska okupaciona zona, redale se potom razne socijalističke Jugoslavije – DFJ, FNRJ, SFRJ, Republika Hrvatska, SAO Krajina, RSK, odlazi u Srbiju gde u aprilu 1997. umire u Saveznoj Republici Jugoslaviji. Treba upamtiti i prebrojati države u kojima je živela baba Anđelija. »

PREKO UNE DO OŠTRELJA

Na spuštanju prema Martin Brodu tim "korakom puža" susreću se razni ljudi, poznanici, od komšije radnika do direktora ili sudije. I od svakog se čuje njihova priča koja daje jedan mozaik, lako sklopiv – nije nam bilo spasa, a i nije nas imao ko braniti.

Satima se ide tih 10 kilometara, ponekad protutnji tenk koji "ima silu, može mu se", pa se svi sklanjaju, a i vozač skrene malo na ovu ili onu stranu. Svi gledaju da pređu Unu što pre. "Popićemo Unu", govorili su političari te 1991. i 1992. godine, misleći na ujedinjenje SAO Krajine i Bosanske Krajine. Tog 5. avgusta, ljudi u koloni imali su samo jednu misao – da popiju vode sa Une, jer tad nije bilo sadašnje PET ambalaže, a malo ko se setio da sa sobom ponese vodu za piće ili bar staklene flaše da se natoči. Mi u autu, u nedostatku vode, dozirano pijemo po pola gutljaja onog vina što sam poneo.

Silazak u Martin Brod i prelazak Une – olakšanje, jer od tog mesta vodi asfaltirani put prema Oštrelju i onoj krivini gde se spaja sa saobraćajnicom iznad Drvara. Na tom usponu pristižemo traktor na koji su zakačena zaprežna ("konjska", rekli bi u Dalmaciji) kola, a na njihovom zadnjem delu sedi pomoćnik komandanta Srpske vojske Krajine za moral pukovnik Kosta Novaković. Kosta je do kraja ostao u Kninu, nije se evakuisao na vreme sa ostalim članovima Glavnog štaba (kasnije sam se zezao da je "ostao zadnji sveću da ugasi, da pogasi svetla u Glavnom štabu"). Drugi pobegli džipovima, a Kosta ide na konjskim kolima i još ne zna šta mu je sa ženom i sinom.

Pošto u suprotnom smeru niko ne ide, vozi se brže, mogu se preteći traktori, tenkovi i motokultivatori. I na toj krivini iznad drvarskog mesta Vrtoče zastoj – Vojna policija Vojske Republike Srpske zaustavlja vozila i pretresa, oduzima automatsko oružje. Začudo – pištolje ne. "Evo ti puška, jebala te ona, nisam je ja svojom voljom zadužio, nosi je", govori jedan brkati Benkovčanin (prepoznaje se po naglasku). Ljudi bacaju puške, ne suprotstavljaju se, pitamo se zašto to radi Vojna policija RS, a odgovor stiže par sati kasnije, i narednih nekoliko dana – prisilna mobilizacija Krajišnika i upućivanje u jedinice VRS. Tenkove, transportere i kamione sa topovima, začudo, propuštaju. Kasnije će se shvatiti i zašto – oduzimali su ih tek u polju kod Bosanskog Petrovca, kad su imali gde da se "parkiraju". Posade iz SVK jedva su dočekale da im ih predaju.

Na toj krivini iznad Vrtoče ulivaju se dve kolone i pravi se novi zastoj jer pored ljudi iz RSK koji dolaze iz pravca Martin Broda, stižu i oni iz sela između Bosanskog Grahova i Drvara, pošto je i tamo zbog ofanzive hrvatskih snaga i nikakve odbrane VRS počela opšta bežanija.

Zaravan na vrhu Oštrelja, opet zastoj, u jednom smeru izbeglice, u drugom neke jedinice VRS koje pokušavaju odbraniti neodbranjivo. Opet hodanje pored auta, i sretnem svog poznanika, Martićevog savetnika Iliju Prijića, koji je bio na neuspelim pregovorima u Ženevi dva dana ranije, kada je sve bilo jasno. Ilija juri u suprotnom smeru jer je doživeo porodičnu tragediju, u bekstvu iz Knina, vrletnim putem koji se ne može nazvati ni makadam, išli su mu otac i majka, ugledni kninski učitelji u penziji. Kamion se na uzbrdici pokvario, otac je rekao majci da ide da postavi kamen pod zadnje točkove, dok se ona saginjala da to uradi kočnice su popustile i ona je stradala, bila pregažena. Strašna tragedija, koja se desi u najluđe vreme. Ilija nije stigao do Knina, to je bilo neizvodivo.

Nešto dalje, u "jugiću", na zadnjem sedištu sabijen ministar informisanja RSK i gradonačelnik Knina Drago Kovačević. Čovek poštenjačina, imao je na raspolaganju dva službena automobila, na obe funkcije, ali vozači "zapalili" na vreme, pa je Drago (danas, nažalost, pokojni) krenuo kao "slepi putnik" sa porodicom.

Dolazak na Oštrelj, susret sa kolegom iz Prvog krajiškog korpusa, koji nam objašnjava situaciju i pita: "A kad ste vi poslednji put jeli?" Sleganje ramenima, ne sećamo se, valjda 3. avgusta popodne. Odvodi nas na vojnički pasulj, ne sećam se kakav je bio, ali znam da ću ga pamtiti. Jer mi do tada nismo osećali glad od sveg tog uzbuđenja, straha i adrenalina.

Ime kolege namerno ne spominjem, on je danas ugledni profesor u RS. Ne zbog toga, nego mi je žao što ću možda nekog od tih sjajnih ljudi koji su pomagali zaboraviti da pomenem. On nas upozori i da će sad početi prisilna mobilizacija vojno sposobnih iz RSK i jedinica VRS, i da se pozivamo na to da smo novinari. A imamo i službene legitimacije, "vrednije" od onih Državne bezbednosti (vidi fotografiju).

KAZABLANKA U BANJALUCI

Silazimo sa Oštrelja u Bosanski Petrovac i tamo, u tom polju, nalećemo na više funkcionere MUP RSK, sede na hrpi balvana, ni oni ne znaju o čemu se radi, a pogotovo ne šta da rade. Jedino im na umu kako kanalisati narod, da se što pre izvuče iz zone potencijalnih borbenih dejstava. Jer je i policija RS u rasulu, svi angažovani na vojnim zadacima, nema ko da reguliše i kanališe kretanje, one osnovne policijske radnje.

Dolazak preko prevoja Bravsko do Pudinog Hana, pitanje da li levo preko Prijedora, pravo preko neke planine ili desno na Manjaču. Konsenzus – na Prijedor. Usput kod tog grada stajemo na nekoj pumpi da natočimo gorivo, jeste skupo, ali za tih 10 litara imamo.

Onda sledećeg jutra Banjaluka, zakrčena svim i svačim, hotel "Bosna" kao "Rikov bar" u filmu *Kazablanka*. Kasarne "Rakovačke bare", a potom i "Kozara" – najveći logor na otvorenom u modernoj Evropi. Koliko izbeglica je bilo, to se do danas nije saznalo. Najgore i najpodmuklije su one laži beogradske propagande, i onda i danas, o 250.000 izbeglica iz RSK. Srećom, nije ih toliko bilo. Ali, nekom je trebalo da "naduva" taj broj.

Veliku ulogu u tim trenucima igrao je razglas u kasarnama, da čovek ne poveruje – dođeš tamo, na komadu papira napišeš ime porodice koju tražiš ili nekog od njih, oni pročitaju i ljudi dolaze. Mnoge familije su tako spojene. Odvezem jednog svog zemljaka, koji je čuo da mu je porodica ostala kod Benkovca i da je pobijena. On je najveći deo puta do Banjaluke dojahao na kobili koju je našao ostavljenu negde na Zrmanji. Zove me njegov prijatelj, kod koga je stigao, i kaže da ovaj hoće da se ubije jer je čuo da mu porodica pobijena. Odem tamo, krišom mu iz "lugarske" kožne torbe izvadim okvir iz "tetejca", povadim metke, kao i iz rezer-

Moral na nizbrdici

Taman kad čovek pomisli da ne može biti ništa gore od stranačkog SNS obeležavanja godišnjice "Oluje" u Busijama, gde govori ni u kakvoj funkciji i ničim izazvan srpski član Predsedništva BiH Milorad Dodik (predstavljaju ga kao "predsednika"), a oko njega, dok priča, po nekom scenariju leže žene i ljudi po bini, ispostavi se da može biti i gore.

Kod moralu nesklonom uredniku televizije Hepi Milomiru Mariću gostuju zadarsko-kninski, a potom beogradski kafedžija Živko Šarić (konfident raznih bezbednosnih službi) i bivši šef obezbeđenja Ratka Mladića, zastavnik (poručnik) u penziji Branislav Puhalo. Toliku količinu laži, izmišljotina i podmetanja u nekih 25 minuta koliko su govorili bilo je teško zamisliti.

Šarić se predstavlja kao "alfa i omega" svega, a u suštini je bio ono što se zove "ratni profiter" – svoj motel je iznajmljivao misiji Evropske zajednice i Unproforu, bio servilan prema Državnoj bezbednosti RSK i Srbije, a ni druga strana mu "nije bila mrska", kažu izvori iz tadašnjih struktura bezbednosti RSK, koji su prisluškivali satelitski telefon koji je imao. Taj Šarić, koji je za račun Vojne bezbednosti "namestio" svog "prijatelja" iz zadarskih vremena Momčila Perišića kad predaje dokumenta sa klasifikacijom državne tajne američkom obaveštajcu Džonu Nejboru, kod Marića se ponašao, kaže izvor "Vremena", kao da je bio pod dejstvom izvesnih psihoaktivnih supstanci, mešao je "babe i žabe", preuveličavao svoju ulogu u svemu, kao da je bio bitna državna ličnost.

Najžalosnije od svega je što je ponižavao Milana Martića govoreći da je bio obični policajac, kome nisu dali da bude čak ni pozornik, nego je čuvao vagone na železničkoj stanici. Martićevu karijeru znaju svi – on je samo godinu dana bio pripravnik pozornik, posle je otišao na školovanje, bio inspektor i napredovao po ustaljenim propisima. Umesto da mu bude zahvalan što nije naredio da ga privedu posle razbijanja lokala hrvatskih firmi u Kninu (Auto Hrvatska, Brodomerkur, Varteks, Standard konfekcija...) 6. maja 1991, jer se zna da je bio povezan sa tim, Šarić napada čoveka koji robija u Estoniji, u uslovima nezamislivim i u najgorim evropskim zatvorima.

"Martić je početak 'Oluje' dočekao u svom stanu u potkrovlju, a gde je bio Šarić, i gde su bile porodice jednog i drugog, to je trebalo Šarić da kaže", ukazao je bivši pripadnik MUP RSK.

BEZ IČEGA U NEIZVESNOST: Krajiške izbeglice
Foto: Predrag Mitić

vnog okvira, sve vratim nazad, da nije primetio. Odemo sutra u "Rakovačke bare", ostavim poruku, za pet minuta stiže njegova sestra i kaže da su mu žena i deca otišli prema Srbiji, ona sa njima došla u autu do Banjaluke, ostala, oni produžili dalje. "Jugić" vozio njegov sin od 13 godina.

Velikodušnost Srba iz RS tek u Banjaluci dolazi do izražaja, vidiš obične ljude kako iznose iz kuća sve što treba da daju izbeglicama prognanicima.

U Banjaluku dolazi komesarka za izbeglice Srbije Buba Morina, na sednicu nekog Kriznog štaba RSK u formiranju, i ne znajući da je tu i novinar, počinje da vrišti: "Daćemo vam sve, Srbija će vam dati sve, i hranu i ćebad i lekove, samo u Srbiju ne dolazite, pružićemo vam svaku pomoć!". Sutradan je bila šokirana kada je svoje reči videla u medijima.

Od Banjaluke do Drine – kako koji, mili moji. Danima je trajalo putovanje po onom avgustovskom paklu jer je sve bilo zakrčeno. Lično, imao sam tamo toliko kumova, prijatelja i kolega, imao gde spavati i jesti, nudili su mi čak i da ostanem, da radim u "Glasu javnosti" čiji sam honorarni saradnik bio, ali sam rekao: "Ne bih da za dva meseca opet bežim".

DOBRO JUTRO, SRBIJO

Popodne 12. avgusta, banjalučki kolega koji je bio pouzdan i prenosio mi kako hapse izbeglice na granici sa Srbijom i isporučuju Arkanu, rekao mi je: "Imam siguran prevoz za tebe." Plan je bio prilično jednostavan za profesionalce, a komplikovan za laike. "Ide odavde čovek koji je beogradski foto-reporter, a radi za vojnu službu. Uzmi kolegu 'profesora', on sa njim u auto, a ti sa majorom iz Doboja, koga poznaješ. Putevi su zakrčeni, major vas vodi preko planine Borje, Kotor Varoši i Teslića i potom vas ostavlja ispred Doboja i upućuje preko Trebave, onda izlazite negde oko Obudovca i idete na Pavlovića most. Lične karte ne pokazujte, samo novinarske legitimacije".

O tome kako su prolazili Krajišnici na granici na Drini, mogao bi se napisati roman. Hapsili su ih i pre i posle granice. Naš "kolega" koji nas je vozio (mrtav je, pa neću da mu pominjem ime) od početka je imao odbojnost, hteo je da nas izbaci pre granice, ali morao je da se povinuje jer je "profesor" u jednom trenutku izvukao "tetejac" i zapretio da niko neće nikad naći njegovo telo.

Ulazak u Srbiju, Pavlovića most u četiri ujutru, policajci umorni od svega, vide auto sa oznakom "PRESS", novinarske legitimacije i kažu: "'Ajde prolazite."

Najmanji problem je bio ulazak u Beograd. Jeste da su na svim izlazima sa autoputa stajale policijske patrole, nisu dali izbeglicama da skrenu, ali nisu znali da postoje podzemni prolazi poput onog kod "Studenjaka". Dobro jutro Srbijo, 13. avgusta 1995. Odlazim u Tanjug, neki u čudu što sam stigao, neki zabrinuti – hoće da me biju što im se nisam javljao tri dana, nisu znali šta mi se desilo. ¶

DAVOR LUKAČ

Borba protiv korupcije – između želja i stvarnosti

Godinama se kao mantra ponavljaju fraze "Država objavila rat korupciji" ili "Nulta tolerancija prema korupciji". Kako ove fraze lepo zvuče, pogotovo u ušima "običnih" ljudi. Međutim, stvarnost je malo drugačija

Piše: **Aleksandar Radosavljević**

Zamenik javnog tužioca u Višem javnom tužilaštvu u Nišu, Posebno odeljenje za suzbijanje korupcije, i član UO Udruženja tužilaca Srbije

Poslednjih godina doneto je nekoliko sistemskih zakona sa namerom da svojim rešenjima i institutima predstavljaju dobar alat u rukama sudija i tužilaca u borbi protiv korupcije. Da bi došlo do efikasne borbe protiv korupcije, prvo se moralo poći od zakonodavnog okvira. Najpre je trebalo propisati institute i procedure, što je učinjeno donošenjem novog Zakonika o krivičnom postupku, nakon čega se pristupilo jasnijem definisanju koruptivnih krivičnih dela, što je učinjeno donošenjem Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika koji je stupio na snagu 1.3.2018. godine. Na kraju, stvoren je i institucionalni okvir, donošenjem Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije.

Međutim, i pored relativno dobrih zakona, u suštini se ništa nije promenilo. Mi i dalje nemamo značajnije predmete tzv. visoke korupcije. I dalje se borba protiv korupcije svodi na podmićivanje i poneki predmet iz privrednog kriminala, a prema svim istraživanjima mi smo i dalje jedno od najkorumpiranijih društava u Evropi.

Razloga za ovo je mnogo, ali ću se osvrnuti samo na neke.

TUŽILAŠTVO KAO VOJNA FORMACIJA

Navedenim Zakonom su predviđeni mnogi dobri instituti, kao što su oficiri za vezu, udarne grupe, služba finansijske forenzike, formirani su specijalizovani državni organi za suzbijanje korupcije, ali sve ovo je nedovoljno da bi se sprovela efikasna borba protiv korupcije. Ovde se pojavljuje jedan od najvećih problema. Uvođenje američkih instituta koje sprovodi sovjetski ustrojeno tužilaštvo, dovode do ograničene primenljivosti zakona. Bez jasno definisanog nezavisnog položaja tužilaštva nema ni efikasne borbe protiv korupcije. Tužilaštvo je sada strogo hijerarhijski ustrojeno i deluje kao vojna formacija, na čijem čelu je kao general republički javni tužilac. Tako ustrojeno tužilaštvo treba da sprovodi angloameričke institute kao što su sporazum o priznanju krivičnog dela i gorenavedeni instituti, koji podrazumevaju nezavisnog i samostalnog tužioca.

Nije obezbeđena operativna autonomija kriminalističke policije u odnosu na Ministarstvo unutrašnjih poslova. Policija izveštaje o svom postupanju dostavlja prvo Ministarstvu, pa tek nakon toga tužiocu. Takođe, za sve sporne predmete koji se odnose na visoko pozicionirane političare traži se dozvola za postupanje od Ministarstva. Problem u borbi protiv korupcije predstavlja i to što policija u svom radu ima dva pretpostavljena – jedan je tužilac, a drugi neposredni starešina. Autoritet tužioca prema policiji je ograničen zakonskim rešenjima da tužilac za nepostupanje policijskog službenika može samo predložiti vođenje disciplinskog postupka i ništa više. Zbog toga će policijski službenik uvek u svom radu slušati svog neposrednog rukovodioca, a ne tužioca, što predstavlja problem, jer je policija pod neposrednim političkim uticajem.

Korak napred bio bi osnivanje pravosudne ili tužilačke policije, koja bi bila pod ingerencijom tužilaštva i za svoj rad odgovarala tužiocu. Za ovu ideju naše udruženje se zalaže od momenta osnivanja.

CRVENA KNJIGA

Većini građana je poznata "Bela knjiga kriminala", gde su pobrojane kriminalne grupe i njihovi članovi. Međutim, sada postoji i "Crvena knjiga", u njoj su pobrojana lica koja su nedodirljiva, odnosno kada tužilac dostavi policiji bilo kakav zahtev, a reč je o licu koje se nalazi u Crvenoj knjizi, policija po tom zahtevu ne postupa.

Predmet predsednika GO Palilula Aleksandra Jovičića je pravi primer. Događaj je od pre nekoliko godina, i teško da iko ko se bavi ovom tematikom misli da je policija tek sada saznala za taj događaj. On je tek sada aktiviran. Tako je u svim političkim osetljivim predmetima. Policija informacije o izvršenom krivičnom delu "čuva" dok od nekog centra moći ne dobije mig za postupanje.

Opštepoznata činjenica je da su posebna odeljenja u tužilaštvima preopterećena. Nema dovoljno tužilaca u tim odeljenjima, ali se i nespretnošću zakonodavca došlo do ovakve situacije. Naime, Zakonom su taksativno nabrojana krivična dela za koja su nadležna posebna odeljenja, pa su tako u nadležnost stavljeni i najlakši oblici tzv. koruptivnih krivičnih dela, zbog čega se posebna odeljenja bave svim i svačim, umesto da se bave ozbiljnom korupcijom. Tako su posebna odeljenja nad-

Od 2009. godine i nakaradne reforme pravosuđa u tužioce kao i u sudije se uvukao strah, koji nikako da prođe. Niko od nas ne želi da ima sudiju ili javnog tužioca koji su skloni da pokleknu pod pritiskom. Dakle, potrebno je sistemski ne samo isključiti mogućnosti uticaja od strane pojedinaca, već i eliminisati posredan uticaj izvršne vlasti na rad javnih tužilaca koji se ogleda u tome da krajnju odluku o izboru javnih tužilaca ima Narodna skupština, u kojoj suštinski izbor zavisi od vladajuće većine

ležna za postupanje kada prodavac proneveri novac iz pazara, ali nisu nadležna za poresku utaju.

Korak napred bi bila izmena Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije u skladu sa brojnim analizama primene zakona urađene od strane strukovnog udruženja i brojnih organizacija, koje se bore analizom borbe protiv korupcije.

Veliki problem predstavljaju i zloupotrebe u vezi sa trošenjem javnih sredstava. U mnogim slučajevima kada državni organi nabavljaju određena dobra ili usluge ne primenjuje se Zakon o javnim nabavkama, ili se postupak proglašava tajnim bez zakonskog osnova. Mnogobrojni su primeri, a najkarakterističniji su nabavka vozila od strane MUP-a, izgradnja auto-puteva i dr. Ovde se ugovori zaključuju neposrednom pogodbom i proglašavaju za tajne.

Sporna su i ulaganja javnih preduzeća. U većini slučajeva nemamo nikakvu potvrdu da su ta ulaganja ekonomski opravdana i da su izvršena u interesu javnog preduzeća, ili u nekom drugom nepoznatom interesu.

Kod javno-privatnih partnerstava ugovori se uglavnom proglašavaju za tajne, a kao primer mogu poslužiti "FAS", JAT i dr.

NEGATIVNA MEDIJSKA SLIKA

Nepoverenje građana u javno tužilaštvo je evidentno, i u velikoj meri opravdano. Štaviše, upravo je tužilaštvo u najvećem broju anketa koje su sprovođene u poslednjih nekoliko godina označeno kao institucija kojoj građani poklanjaju najmanje poverenja. Tako nešto nije neočekivano jer građani imaju čvrsto formirane stavove prema tužiocima, iako većina njih baš previše i ne razume šta tačno tužioci rade i čime se bave. Svima je jasno šta radi sud i šta podrazumeva sudijska funkcija, dok je javno tužilaštvo za većinu građana koji nisu imali neposredan kontakt sa tužilaštvom nepoznanica. Ono što im je poznato potiče prevashodno iz medija, a mediji baš i nemaju najlepše mišljenje kako o tužilaštvu kao instituciji koja se bavi gonjenjem učinilaca krivičnih dela, tako i o samim tužiocima, jer sem malobrojnih pozitivnih tekstova i natpisa o pojedinim tužiocima, mediji uglavnom kritikuju javne tužioce predstavljajući ih kao nekakve nedodirljive ljude koji se baš i ne mešaju previše u svoj posao.

Ta negativna medijska slika je posledica više faktora. Pre svega, javno mnjenje o tužilaštvu najvećim delom se formiralo kroz viđenje republičkog javnog tužioca, kojeg većina medija vidi u negativnom svetlu. Tužioci su svojom pasivnošću i odsustvom u javnosti uticali na formiranje javnog mnjenja. Neobjašnjivo je odsustvo transparentnosti i obaveštavanje javnosti o radnjama koje tužilaštvo preduzima u pojedinim predmetima.

Od 2009. godine i nakaradne reforme pravosuđa, u tužioce kao i u sudije se uvukao strah, koji nikako da prođe. Niko od nas ne želi da ima sudiju ili javnog tužioca koji su skloni da pokleknu pod pritiskom. Dakle, potrebno je sistemski ne samo isključiti mogućnosti uticaja od strane pojedinaca, već i eliminisati posredan uticaj izvršne vlasti na rad javnih tužilaca koji se ogleda u tome da krajnju odluku o izboru javnih tužilaca ima Narodna skupština, u kojoj suštinski izbor zavisi od vladajuće većine. Nažalost, čini se da najavljena ustavna rešenja koja se tiču izbora i položaja javnih tužilaca predstavljaju jedan korak unazad u odnosu na postojeće rešenje, i da vode daljem posrednom pritisku na javne tužioce i uopšte pravosuđe.

Nije najbitnije da javni tužilac bude hrabar, već da mu bude obezbeđeno da zbog svog rada i svoje uslovno rečeno "hrabrosti", kada je reč o gonjenju lica naročito sa političkim i većim društvenim uticajem, ne trpi posledice, da bude siguran da na svojoj strani ima mehanizme koji će mu omogućiti da se izbori sa nedozvoljenim i neprimerenim uticajem, i da mu budu obezbeđeni svi uslovi da svoj posao radi kvalitetno, profesionalno i sa integritetom. ¶

Nišvil 2021

DŽEZ KROZ PAD

Nišvil preživljava – pandemijsko izdanje 2020. bilo je inventivnije od mnogih razvikanih: Blagojević za otvaranje umesto vrpce presekao lubenicu uz Henkokov *Watermelon Man*, grupno pedalsko vozilo jazzcycle nosilo septet dok svira standarde, a live stream išao sa letnje pozornice bez publike! Evo ga i ovog avgusta, opet s onolikim hiljadama šetajućih posetilaca

Prvo da se razbrojimo i razaberemo: književni prvenac Zorana Ćirića/Magičnog Ćire *Zlatna dekada* (1992) zaslužuje reizdanje/remiks za ovaj nikad-pre-istorijski trenutak; druga Ćirina ukoričena objava *Nišvil* ('94) dala je ime kosmičkim vratima između stvarnog i magijskog Niša, i od 1995. kroz njih prvo čujete International Nishville Jazz Festival. Ni on nije tikva bez roots, nastavio se na 11 godina 'običnog' džez festivala u istom gradu; 2005. iz Doma vojske preselio se u tvrđavu, a mlađeg sabrata EXIT sledi u međunarodnom usponu i priznanjima. Nije potrebno ponavljati 'formule' sa stotinama izvođača, desetinama pozornica, velegradom protočne mlade publike...da svima bude jasan značaj za kulturu i turizam Srbije, a i za ekonomiju radničkog i sve siromašnijeg Niša.

Dakle, da gledamo od čega se živi, i gde to: Rio Tinto (sa sve pritokama – Rio Sava i slične sprdačine) nam je postao glavna reka, nad tim sliv(nik)om blistaju zvezde Rio Granda, Nišvil se upinje da ostane umetnički i evropski značajan festival, 2005. i zvanično mu je priznat gradski značaj a 2010. republički status, no s usponom najnovije nove vlasti krahirala je konkretna/novčana podrška. Neki od najvećih sponzora izduva(ni)li, tzv. institucije kulture nikom ponikoše, a Ivan Blagojević – koji kao Atlas južne Srbije na svojim plećima nosi Nišvil – nije ćutao dok TasovacBrnabići razvijaju pitu kreativnih industrija. Ako se ne upuštate u muziku, u javnosti ste poslednjih godina o ovom festivalu više saznavali povodom (nedostatka) finansija (proverite "Vreme" 920, 1336, 1441), a važno je napomenuti da ambasade nisu poklekle, naročito ona iz domovine džeza.

Ipak, Nišvil preživljava – pandemijsko izdanje 2020. bilo je inventivnije od mnogih razvikanih: Blagojević za otvaranje umesto vrpce presekao lubenicu uz Henkokov *Watermelon Man*, grupno pedalsko vozilo jazzcycle nosilo septet dok svira standarde, a live stream išao sa letnje pozornice bez publike! Evo ga i ovog avgusta, opet s onolikim hiljadama šetajućih posetilaca: ulaznice su samo za glavni program – od 1.750 dinara za jedno veče, i od 4.000 za komplet (ne lepinju, nego 4 večeri). Ostalo, besplatan pristup, a Nišvil je razvio ponudu da zaista ima trajanje i po više od 10 dana: ulična otvaranja, muzejska postavka, umetničke pa i džez-radionice, džez za decu, džez-balet, promocije knjiga, časopisa i stripova manje ili više džezvezno (važno da nije bezvezno), govorni programi, prilike za mlade postave svih vrsta, pa grananje s filmskim i pozorišnim festivalom...Naravno, ne sve odjednom i svake godine, a oporavak od korone zahteva par sezona.

I kad najzad dođete, možda posle dužeg vremena? Ponekad je Nišvil odskakao iz kolotečine glavnogradskih festivala pa je vredelo do Niša potegnuti i samo zbog Manhattan Transfer ili Džos Stoun. Kad nema takvih razloga, dovoljno je uživati u manjoj gužvi i većem zelenilu nego na Petrovaradinu ili Ušću, i svakako u malobrojnosti (ili bar nenametljivosti) didžejeva. Festival ne otvara potpredsednik Srbije i trbuhozborac Mile Dodik, buka se ne razliva svuda, a nužni novitet je zahtev/provera imunizacije/nezaraženosti. Poredbena prednost je i središnja postavka dva najveća *stejdža* – Earth & Sky - gotovo zid-do-zida, pa publika ne mora da vitla okolo. Iz tog ugla, žao mi je da se bogati filmski program – prastari kao *Kristina*, i ostali u velikom amfiteatru – odvijao pred simboličnim brojem posetilaca; potonji prostor je dušu dao za džez-muziciranje.

No, šta to onda sputava Nišvil pa ne blista uvek kao primer decentralizacije kulture (a i šire) i nosi senku drugorazrednog/provincijalnog? Zao glas nepouzdanosti, prečestih otkazivanja najavljenih izvođača, objektivno opravdanih ili ne? Previše ponavljanih gostovanja glavnih zvezda? Izanđala, prestarela izdanja slavnih imena? OK, složićemo se verovatno da je saksofonistkinja Kendi Dalfer dopadljiva i efektna ali nije baš vrhunska, naročito ne

ĐEŽE

Gipsy Kings by Baliardo
Foto: Miloš Stojiljković / Nišvill promo

u džezu, a uveličala je Nišvil već u četiri navrata (i još nisu ni tortu po njoj nazvali); slede je Gipsy Kings. S druge strane, moderno široki koncept muzičkog festivala pod otvorenim nebom dopušta da 'osovinu džez' podmazuju čak i Kenny G, Incognito i slični 'lubrikanti'.

Ovog puta uspeo sam da zahvatim 3 od 4 večeri glavnog programa. Za zagrevanje, bilo je izvođača poučno iz Albanije, Bugarske, Poljske (na Kubu), sa Jamajke, naravno i Srbije – Sevdah Baby, Omladinska filharmonija Naissus (sa argentinskim Tango Jazz kvartetom) i razne mešavine. Leb i sol su bez Vlatka Stefanovskog znatno duže no što je Makedonija Severna, te kvartet s manje gitarskih nota (što ume da prija) vodi prvobitni tandem Bodan Arsovski/bas-Nikola Koki Dimuševski-klavijature. A da svaki rokeri s decenijama staža zaplivaju tradicijom, bez obzira iz koje su alternative krenuli, ubedljivo uveličani za festivalski nastup potvrdili su Kanda. Kodža i Nebojša jednom prilikom kad su sitni sati postajali krupniji, a par hiljada vernih obožavalaca još se držalo pred binom. Neke drugi noći, Tanja Jovićević – preživela EKV, što je uspeh sam po sebi – i ono što je preteklo od njenog nekad moćnog glasa, s pratnjom oštrog, mladog rokerskog trija krenula je kroz numere Oktobra 1864. No, odnekud mi se dron učini ko helikopter pa pomislih da se iskrcava DJ Žexx, njen kolega iz tog dobrog benda '80-ih, te se ufatih noge/dadoh petama vetra.

Boje džeza u trio-postavi branili su Per 'Bas viking' Matisen, Geri Hazbend i Ngujen Le, kao i moj favorit, vremešni (r. 1942) belgijski gitarista Filip Katrin (Phillip Catherine). U zadivljujućoj a diskretnoj karijeri, iz glavne struje džeza uspeo je '76. ekspresno da zameni Akermana u grupi Focus, a jedna od malih postava u kojima još uvek muzicira je s gitaristom Paulom Morelom i perkusionistom Anđelom Mustafom. Biseri letnje noći bili su lagana verzija *Lover Man*, Brasensova *Les Amoreux Des Banc Publics* i neizbežno nešto Đangovo, *Manoir De Mes Reves*. Oprosti mi Katrin, ali nisi izgledao baš najzdravije, valjda je zato nastup malo i skraćen.

GDE ĆE VAM SOUL?

Ostatak glavnog programa delovao je...hm, ponavljački, pa i tezgaroški. Primera radi, Hjubert Tabs je nekad davno bar bio pevač Tower of Power pa nam stigne s pratnjom za evropsku turneju, ali Uroš Perić je slovenački revijalni imitator uz ovdašnje Mambo Stars. Bruka je ono najavljivano kao Stone Raiders, hobi-projekat Derila Džounsa, jednog od najcenjenijih rent-a-basista na svetu, čiji je najveći posao da od 1993. svira uživo sa Rolling Stones. Oni su ga izgleda i cimnuli da se pripremi za turneju bez Čarlija Votsa, avaj, pa je Nišvil dobio preimenovani trio Stone Groove: na bas gitari uleteo je čuveni Džamaladin Takuma, za bubnjevima ostao Vil Kalhun (Living Colour), a okosmateli gitarista Žan-Pol Bureli je na nesreću i pevao. Njihovi džez/fuzijski i fank koreni zbirno su mnogo slabiji jer su jednostavno posrtali kroz nerazrađen materijal, nikad-gotov džeming gde se ni slučajno nije desilo da 1 od 3 ima dobar solo, a druga 2 ga prate. Bureli nikad nije ni bio na glasu kao pevač, pa je posebno podbacivao pokušavajući Hendriksov koktel vokal/gitar. Za najzad kraj, ako u numeri koju najaviš kao posvetu Madi Votersu bar 10 puta otpevaš 'Madi Voters', mora da si lažnjak. Tu spas ne donese ni prekaljeni avangardista Takuma, kog se rado sećamo s beogradskih džez-festivala ("Vreme" 774 I 1401).

Nišvilska publika nije nasela, a polako se zagrevala i uz Balkanu omiljene Gipsy Kings. Iskreno, mogao je to biti i coverband u malo ambicioznijoj produkciji: kroz Beograd su od kraja '80-ih – a pred uvek brojnom publikom – protutnjale razne postave ove višestruko razgranate porodične grupe, da je postalo nevažno da li uz matični naziv ide 'by Baliardo' ili 'featuring xy'; samo da nisu oni koje angažuje Haris Džinović. Ili ste ljubitelj/poznavalac pa tražite njihove prve, trad/ »

akustične albume *Allegria* i *Luna del Fuego* (1982, odn. '83), ili *splavarite* pa su Vam i pirati ok. Flamenko-pop podržan 'šamaranjem' akustičnih gitara nisu upropastile ni klavijature, pa je niz hitova (mada, bez *A Mi Manera* i *Hot.Cal.*) ipak doveo do nekakvog oduševljenja. Masa je ustala koliko da se pokažu brojne stolice na travnjaku.

Potencijalno najzapaljivija tačka glavnog programa bila je – samo bila – *Stanley Jordan plays Jimi Hendrix*. Najpre, u ovo doba preterane glorifikacije pok. E. van Halena, valja podsetiti da niti je on izmislio tapping s obe ruke po vratu el. gitare (i to je pošteno i sam govorio), niti je u tome bio najbolji sredinom '80-ih. Album *Magic Touch* (`85, Blue Note) držao je mladog Džordana godinu dana na vrhu džezlista, a uživo je očaravao *tapkanjem*, gotovo pijanističkim sviranjem gitare. Uprkos plodnoj karijeri, Stenli možda nije ispunio očekivanja da će revolucionisati gitaru u džezu, a krajem prošle decenije vratio se svom dečačkom oduševljenju Hendriksom, čije je numere povremeno obrađivao za sopstvena izdanja. Iako je program uokviren kao radijski, Džordan se pojavljuje nepotrebno odeven kao Džimi pa čak i gimnasticira s instrumentom. Ritam-sekcija bi poslužila i stadionskom bendu, ali po osećaju i elastici nije ni prineti Hendriksovim Experience ili Band of Gypsys. Najslabija tačka je ipak Stenlijevo jedva-pa-demo pevanje (kojim se nikad nije profesionalno bavio), te ostaje nejasno zašto to nije prepustio nekom. Tako bar shvatamo koliko je Hendrix bio kvalitetan i vokalno.

Džordan na radnu temperaturu dolazi tek kroz *All Along The Watchtower*, ali nekadašnja specifična tehnika sviranja mu izdaleka odjekne tek kroz arpeđa desne ruke, ni govora o originalnom tumačenju kako-bi-Džimi-to-danas. Za bis, *Hey Joe* deluje više kao *...plays Ritchie Blackmore*, nažalost. Horde Hendriksovih imitatora nisu kao nekad, pa je kroz decenije najzad isplivalo da je Džimi bio i odličan kompozitor a ne samo spektakularni izvođač, no puna razrada njegovog muzičkog nasleđa još je na čekanju.

CRVEN (ŠA)BAN

Nišvil je verovatno doprineo vrednovanju Šabana Bajramovića više nego iko – posebno važno za Niš, zbog poricanja i pritisaka na Rome – ali je i preterao mistifikujući ga u džez-pevača, između ostalog. I onda, kad u glavnom programu – na proputovanju za Albaniju – ima Gorana Bregovića koji se više nego iko omastio Šabanovim i uopšte romskim nasleđem (a da to nije poštovao), Nišvil nastavi inflaciju svojih nagrada i gos'n-lopovu daje Grand Prix Šaban Bajramović "za fuziju džeza sa drugim pravcima"! Ćega, ba?! Ništa gore nego kad ljudi poveruju u sopstvena lupetanja.

Od zvanične najave da će Brega nekoliko svojih kompozicija u džez-aranžmanima izvesti sa Nišville big band-om nije bilo ništa, i to Vam je mogao reći svako ko je razumno pratio karijeru "Arsena Lupena naše muzike" – drugačija pratnja zahteva dodatni rad, a niko nije umetnik u zgrtanju love sa cinično malo truda kao Bregović. Elem, beloodeveni se pojavio sa kratkim i najzad kompaktnim izdanjem Orkestra za svadbe & sahrane: umesto duvača s linije Renesans-Maljoković ustalilo se nekoliko izvornih romskih svirača, dve žene pod bidermajerima (ne) ispuštaju prateće vokale, a glavni pevač posednut za bubnjem je Muharem-Muki Redžepi, treći naraštaj poznate romske muzičarsko-novinarske porodice iz Niša. Veliki šef dobacuje bajate dosetke, podvriskuje i sl, što se u aktuelnoj SNSistematizaciji piše pod zanimanje "vikar" (a nije svešteničko). Bez obzira koliko mi se ovaj muzički surogat gadi, *me-se-čini* večito isti repertoar zvučao je ubedljivije nego bilo šta Bregovićevo uživo, još od pastirskog roka. Najava kojom pokušava da pacifikuje *Kalašnjikov* pokazuje da je razbarušeni Goran osetljiv na sve što mu može ugroziti zaradu. A i prestao je da članovima svog orkestra lepi novčanice na znojave čelenke.

Filipu Katrinu jednu od nagrada Nišvila predala je devojčica Katarina Vasić, međunarodno nagrađena saksofonistkinja koja je zatim upečatljivo pokazala svoje umeće. Majci balkanskih plagijatora Bregoviću Grand Prix je uručila Šabanova unuka. Skaradno. I ode za Guču. Tim povodom, primećujete da nekoliko velikih letnjih festivala po Srbiji – baš različitih koncepcija – jednako dobro podnose i CeCu i njeno muško naličje, BreGu? Kao i druge, nešto sitnije budžetske pijavice. Eto nama kulturne politike. ¶

DRAGAN KREMER

Vašar u Ka

Lenard pravi detaljan popis žrtava kapitalizma na balkanski način, među kojima nisu samo oni koji su satrveni od previše rada i bede već i oni koji su postali beskičmenjaci u pokušaju da se uklope u sistem, muškarci koji su kastrirani od straha i žene razapete od previše životnih obaveza

Predstava *Kazimir i Karolina* reditelja Roberta Lenarda u izvođenju Salašarskog pozorišta ovog leta privukla je veliku pažnju zbog zabrane turneje ove predstave. Međutim, tema ovog teksta nije zabrana turneje, već sama predstava. Počećemo od samog teksta Edena fon Horvata.

KAKAV JE DRAMSKI TEKST *KAZIMIR I KAROLINA*?

Radnja komada je smeštena na čuvenom vašaru i festivalu piva u Minhenu – Oktoberfest, početkom tridesetih, to jest neposredno nakon velike ekonomske krize i u osvit uspona nacizma. U komadu pratimo kako se ljubav dvoje mladih lomi i puca pod teretom ekonomskih nedaća. Kazimir i Karolina su došli na Oktoberfest iako nemaju novca. Kazimir je loše raspoložen i zabrinut jer je ostao bez posla, ali Karolina ne odustaje od želje da se provede na vašaru. Kroz čitav komad pratimo kako nedostatak novca dovodi do gubitka samopouzdanja i lagano ali temeljno mrvi međuljudske odnose te dovodi do sukoba, nasilja i besmislenog stradanja. Eden fon Horvat ukazuje da položaj u lancu kapitalizma diktira ponašanje ljudi. Dramska priča je smeštena u atmosferu vašara i festivala piva – puno alkohola, mnogo različite robe, luna-park... Sve je šareno, bučno, napadno veselo i obilno – atmosfera u kojoj se mali čovek bez novca poput Kazimira veoma lako oseti izgubljenim. S druge strane, kod onih koji imaju novca atmosfera i alkohol bude razuzdanost – sudar prvih i drugih vodi u besmisleno

avilu i otpor ništavilu

Foto: Sđan Pabllo Doroški

nasilje i stradanje. Iako pisan pre skoro sto godina, *Kazimir i Karolina* ima sve odlike moderne drame: dramska radnja postoji ali je labavo povezana, likovi su antijunaci, ljubavna priča i nije ljubavna priča u stilu Romea i Julije, već je gruba i realna. Nacisti su komad zabranili. Davao je neidealističku sliku čoveka koji posrće i pada pod teretom društvenih nedaća. Kod onih koji bi ga gledali, komad je mogao da probudi razmišljanje o sopstvenom položaju u društvu, a takvi ljudi ne bi bili dobar materijal za ratnu mašineriju.

ŠTA JE SALAŠARSKO POZORIŠTE?

Članovi neformalne trupe Salašarskog pozorišta čine glumci Novosadskog pozorišta i studenti glume na mađarskom jeziku Akademije umetnosti iz Novog Sada. Ova trupa putuje tokom leta po manjim mestima u Vojvodini gde živi pretežno mađarska nacionalna manjina. Osnovano je 1978. godine i od tada ispunjava svoju misiju – da mestima koja nemaju svoje pozorište tokom letnjih meseci donese pozorišnu umetnost – misija vredna pohvale i podrške svake vrste. Ove kao i ranijih godina, krenuli su iz sela Kavila pored Bačke Topole. Predstavu je režirao Robert Lenard, umetnički direktor i reditelj Novosadskog pozorišta. Sama činjenica da predstavu izvodi trupa za tu priliku okupljenih umetnika i da se ona izvodi u specifičnim uslovima – leto, otvoreni prostor, male lokalne zajednice koje nemaju svoje pozorište i često i nemaju kontakt sa teatrom, nameće pitanje da li je komad *Kazimir i Karolina* primeren za ovo izvođenje. Smatramo da jeste jer se komad dešava u eksterijeru (vašar u Minhenu) što ga čini primerenim za igranje na otvorenom. Dalje, vašar je komunalna fešta (svako selo u Srbiji ima svoj mali vašar). Ulazak u prostor za igru (nešto kao foaje na otvorenom) opremljen je u stilu vašara – možete kupiti roštilj, sladoled, piće, i to uneti u gledalište gde se sedi na balama slame. I na kraju, primereno je i poreklo samog pisca – Eden fon Horvat je iz mešovite porodice tipične za Austrougarsku – detinjstvo je proveo u Budimpešti, govorio je mađarski (neki izvori određuju ga kao mađarskog pisca iako je pretežno pisao na nemačkom). I još nešto, ako neko u svojoj zajednici nema prilike da gleda predstave, svakako mu ne treba ponuditi laku zabavu (kakve su naše televizije pune i prepune) jer to znači smatrati tu publiku manje vrednom. Treba joj ponuditi umetničku predstavu kakve se može videti u većem kulturnom centru i animirati publiku da prihvati predstavu.

ŠTA JE URADIO REDITELJ ROBERT LENARD?

Kao prvo, on je radnju komada iz Minhena 1932. godine prebacio u savremeno doba u mestu u kome se i igra predstava – vašar u Kavilu. Dalje, on je napravio adaptaciju tako da je sažeo radnju komada i okosnicu napravio oko frik-šoua. U ovom šou programu kao nakaze se ne prikazuju osobe sa teškim fizičkim deformitetima što je nekada bio običaj, već osobe koje su dobile duhovni i psihološki deformitet usled razornog uticaja sredine i okolnosti u kojima žive. Evo citata s početka predstave koji dobro opisuje intervenciju koju je napravio reditelj:

"Evo prve tačke frik šoua: mali čovek! Ne taj sa grbom već onaj u kutiji. On je usamljeni čovek posle pandemije, koji je postao sitan u izolaciji. On je taj koji nije hteo da se vakciniše. Ta izgubljena duša koja nije razumela ni kapitalizam, ni novu normalnost. On je niko ko je hteo da postane neko. Dame i gospodo, aplauz za malog čoveka! Ovo je frik šou, prestrašni frik šou. Kao ti, i mi stojimo na ivici življenja! Ovo je frik šou, usamljeni frik šou! Pogledaj u sebe, tamo te zver čeka."

Lenard pravi detaljan popis žrtava kapitalizma na balkanski način, među kojima nisu samo oni koji su satrveni od previše rada i bede već i oni koji su postali beskičmenjaci u pokušaju da se uklope u sistem (čovek – buldog), muškarci koji su kastrirani od straha i žene razapete od previše životnih obaveza... Ono na čemu insistira Lenard je da svako može postati nakaza u kapitalističkom frik-šouu. Frik-šou otvara i zatvara komad.

A GLUMCI?

Ovom rediteljskom intervencijom, osim što je komad dobio na savremenosti i neposrednoj vezi sa vremenom i prostorom u kome se dešava predstava, učinjeno je da publika i izvođači komuniciraju neposredno kao u pučkom teatru koji jeste primeren otvorenim prostorima i atmosferi vašara. Predstava diše sa prostorom u kome nastaje (umesto da bude nekakva *black-box* koja se "spustila" na salaš da bude "umetnost") i omogućila je da mladi glumci, studenti Akademije umetnosti u Novom Sadu dobiju veći prostor za igru i pokazivanje onoga što umeju, mogu i žele da naprave u pozorištu. Za njihov umetnički razvoj igranje u ovakvoj predstavi može biti odlična škola. Ovom prilikom bih posebno istakla Reginu Sabo, koja je imala zahtevnu ulogu Konferansijea. Ona je igrala veoma požrtvovano i dinamično. Potpuno je bila posvećena zadatku animacije publike, ali pri tome nije preterivala. »

O slučaju *Kazimir i Karolina*

Depresija, čistunstvo, cenzura

Predstava *Kazimir i Karolina* Edena fon Horvata, u adaptaciji i režiji Roberta Lenarda i produkciji Salašarskog pozorišta, izazvala je neku vrstu uznemirenja i s razlogom dobila razmere skandala. Nekoliko izvođenja nakon premijere (Salašarsko pozorište ima koncept da se na početku leta postavi predstava koja zatim tokom leta putuje i izvodi se po vojvođanskim selima), stigla je sugestija Mađarskog nacionalnog saveta da se igranje predstave prekine zbog neumesnog jezika. Nacionalni savet je glavni, većinski finansijer Salašarskog pozorišta. Na to Lenard reaguje otvorenim pismom, a na njegovo pismo Ištvan Pastor, predsednik Saveza vojvođanskih Mađara, reaguje takođe otvorenim pismom. Pokušaj cenzure. Sugestija da se predstava ne igra, veoma uznemirujuća. Pravi se neka vrsta kompromisa: uprava Salašarskog pozorišta, sa Danijelom Gombošem na čelu, odlučuje da odigra predviđeni broj predstava, ali na matičnoj sceni u selu Kavilo, da se ne ide na turneju (što i Pastor pominje kao opciju).

Postavlja se pitanje: šta se zapravo dogodilo? Ništa što se dešava na sceni ne može biti zabranjeno, osim u slučaju da ugrožava nečiji život. A znamo gde i zašto se javlja nagoveštaj cenzure.

Lenard je režirao i adaptirao komad, prati Fon Horvatov narativ i u njega interpolira songove koje sam piše. Scena je usred polja – ovaj komad se kod Fon Horvata dešava na Oktoberfestu, a reditelj ga smešta u Kavilo, u luna-park. Ima formu kabarea, koji je i frik šou. Nakaze defiluju pod vedrim nebom, a unutar narativne matrice nalazi se tužna ljubavna priča. Kabare poseduje neku vrstu oštrine i mladi glumački tim ga izvodi vešto i vrlo zrelo. Glumci su studenti novosadske Akademije umetnosti Roland Laslo, Dina Dedović Tomić, Adam Ađaš, Čaba Kemiveš, Anabela Hodik, Benjamin Varga, Fani Dupak, Lea Grešak. Nakaze u frik šouu igraju: Lena Barna, Mate Dekanj, Dora Fekete, Šandor Botond Keri, Antonia Salma, Marton Senji. Igraju složno i posvećeno. Regina Sabo je izvrsna u ulozi Konferansijea kabarea.

Kazimir i Karolina su maštovit, na momente lep i košmaran san. Fon Horvat dramu piše tridesetih godina prošlog veka, u vreme kada se u Evropi dešava teška ekonomska kriza, nacizam je uveliko tu, postindustrijski kapitalizam je u povoju. Mi smo danas na pragu ekonomske krize, a kapitalizam ima razvijenu neoliberalnu formu. U predstavi je jasno predstavljena zbunjenost i usamljenost današnjeg čoveka, koji ne samo da nije u mogućnosti da bude junak novog doba, nego nije u stanju da bude ni junak sopstvenog života. Šou koji gledamo: nakaze, sijamske bliznakinje, cepelin koji ne vidimo a koji svi na nebu traže, crveni baloni, Kazimir koji depresivan ostavlja Karolinu jer je ostao bez posla a gotovo je nemoguće naći novi, sve to je ne samo put u depresiju nego i pokazivanje pozleđene i kukavne ljudske duše. Refleksija je jasno postignuta i songovima i veštom igrom, atmosferom koja je kreirana na otvorenoj sceni (scenograf Daniel Gomboš pažljivo vlada prostorom). Scenski pokret Gabrijele Crnković glumcima daje jasan okvir po kojem se kreću. *Vetrometina i usamljenost*, zapisujem u beležnicu tokom predstave. Kostimi Zoltana Puškaša daju i oštrinu i bajkovit ton predstavi. Osećanje izgubljenosti i beznađa još je intenzivnije danas nego u Fon Horvatovo vreme, govore nam sa scene: pogledajte nas, ovaj frik šou, i imajte na umu da gledate sebe same. Muzika Geze Kučere naglašava kabaretski ton predstave, kao i stanje izgubljenosti glavnih junaka suočenih sa besprizornim svetom, lucidno i intenzivno. Lenard govori o onome što ga se tiče.

Govorimo ne samo o stanju u društvu nego i o stanju duha čoveka. U razvijenom kapitalizmu apsolutno sve je roba. I kupus i znanje u jednakoj meri. Sistemu do čoveka nije stalo.

Umetnost govori iz vremena kojem pripada i propituje položaj čoveka u tom vremenu i svetu. Ako govorimo o novom konzervativizmu, naslućujemo dozu histerije u tom pojmu, vidimo zbrku mutnih i nejasanih granica. Konfuzni smo pošto svet i slike unutar njega ne vidimo jasno, jer smo zatrpani informacijama. Još uvek nismo androidi i naš mozak je isti kao u Fon Horvatovo vreme. Isti kao hiljadama godina pre. Ali su slike daleko zamućenije.

Pripremajući se da pišem ovu kritiku, zovem Hajnala Jenea, predsednika Mađarskog nacionalnog saveta, da ga pitam da li bi sada, sa ove distance, prokomentarisao slučaj, a on me ljubazno odbija. Lenardova strana priče iznesena je u "Vremenu" broj 1569. Nisam čula priču onih koji su sugerisali zabranu. Postoje razne mogućnosti zašto je do svega došlo. Razlozi mogu biti ekonomski, politički, lični... Nema sumnje da je postupak grub, čak vulgaran. Može biti da je reč o hiru koji se oteo kontroli, strahu, pokazivanju moći, svađama ili dogovorima, ali i da je tako, to je uvek simptom nečega unutar većeg sistema. Da stvar bude jasna, ono što se desilo u slučaju Salašarskog pozorišta i ove predstave ima disidentsku konotaciju. Priča o čistunstvu neizostavno ima rasistički prizvuk. Predstava ima disidentski okvir jer jasno progovara o stvarnosti koju svi živimo. Postaje disidentska pošto otpada od populizma koji je ideologija našeg doba. Neko iz publike je nakon predstave izjavio da je na sceni naš život.

Ono što treba imati na umu jeste da ovakvi slučajevi uvek postavljaju stvari na sledeći način: ako nešto plaćamo, zašto da nas pljuju, a zatim vrlo lako dođu do stava: ako nešto plaćamo, zašto ne igraju ono što mi hoćemo. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

» Govorila je povišenim glasom jer igra na otvorenom, za publiku koja je opuštenija nego redovna pozorišna publika. Ove uslovnosti su podstakle i ostale glumce da čitavu predstavu igraju u blago povišenom tonu sa izrazitim gestom. Radnja se često prekida plesnim i muzičkim segmentima gde se glumci (najviše konferansije i hor nakaza) neposredno obraćaju publici. Kazimir i Karolina (Roland Laslo i Dina Dedović Tomić) ulaze u prostor igre iz publike, kao da su deo nas. Glumica koja igra Karolinu predstavila je svoj lik kao savremenu, nepromišljenu devojku koja odbija da prihvati realnost u kojoj živi jer "samo želi da se zabavi". U njenim kretnjama ima nečeg infantilnog i naivnog, što i jeste karakteristika ovog lika. Lik Kazimira glumac Roland Laslo igra kao štrljkastog, smušenog tipa. Od velike pomoći je kostim Zoltana Puškaša koji lik

čini (ne)namerno smešnim i ukazuje da on pati od "kratkog gubera". I ostali likovi su i kostimom i kretnjom glumaca jasno definisani – igra uvek na ivici groteske, ali nikako i ne neukusno preko te granice.

I na kraju ostaje pitanje da li je ovaj predstava primerena za porodicu i decu?

Na ovo pitanje bismo odgovorili kontrapitanjem: Da li deci treba stvarati lažnu sliku o tome gde žive i šta ih u životu čeka? Zar deca ne treba da znaju šta će im se dogoditi ako ne završe škole kao Kazimir? Da li devojčicama koje sanjaju diznijevski san o princu na belom konju treba prećutati šta bi im se moglo dogoditi ako sednu u skupi auto pijanog čike punog para? Ili šta se dešava sa momcima poput Kazimirovog prijatelja Franca (Čaba Kemiveš) koji žele da uspeju na foru? Ili kukavni Šircinger (Adam Ađaš) koji se toliko boji svoga šefa da mu je prepustio devojku koja mu se sviđa, a on se zadovoljava šećernom vunom? Ili Erna (Anabela Hodik) koja dozvoljava da je mladić mlati jer je TO sudbina žene? Takvih životnih scenarija se pribojavaju svi roditelji i govore o tome svojoj deci svaki dan, pa zašto to ne bi videla i u pozorištu? Na kraju predstave reditelj Robert Lenard šalje važnu poruku da je najopasnija zver čovek bez srca: "Nauka još uvek nije potvrdila kako je uopšte moguće da je ovo biće živo. U njihovim grudima ništa ne kuca. Led i kamen. Sujeta, muke i, na kraju krajeva, očekivanja društva su im oduzeli sve." Nije strašno pogledati u ogledalo i videti zver. Opasnost nastaje kada se pred ogledalom zatvore oči da bi zver ostala skrivena iza kvazi morala i nazovi umetnosti.

A PSOVKE I RUŽNE REČI?

Ima ih nekoliko i to sasvim običnih – od one vrste koju ljudi nedotaknuti umetnošću i kulturom te stoga siromašnog rečnika i skučenog duha svakodnevno upotrebljavaju kad god ne znaju kako da izraze svoj bes, jad i nezadovoljstvo. *Kazimir i Karolina* je od one vrste predstava na koju bi svako pozorište moglo da bude ponosno. Iskreno se nadamo da će nastaviti da živi i nakon završetka ovogodišnjeg Salašarskog pozorišta – svima nam je potrebno ovakvo pozorište. I još jedan predlog za kraj: šta kažete da i mi Srbi u Srbiji dobijemo svoje salašarsko pozorište? ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Kolažiranje bez konteksta

Ova izložba, uprkos njenoj nesumnjivoj vrednosti i trudu koji su u nju uložili njeni autori, ukazuje na to da Muzej kao institucija koja rukovodi Salonom definitivno nije u stanju da sagleda svoju prošlost, pa u skladu sa tim ni da osmisli svoju budućnost u promenjenom svetu u kome se zadesio

Fotografije: Jadranka Ilić /Tanjug

Ove godine MSUB obeležava 60 godina od početka rada galerijskog prostora u Pariskoj 14, poznatijeg kao Salon MSUB. Na inicijativu Peđe Milosavljevića i Miodraga Protića, 1961. godine počeo je sa radom Salon Moderne galerije, kao izdvojeno odeljenje budućeg muzeja, prva prava moderna beogradska galerija koja je funkcionisala po tačno utvrđenim pravilima, sa jasno definisanim konceptom izlaganja i rada.

Smešten u prizemlju stambene zgrade preko puta Kalemegdana, u neposrednoj blizini Knez Mihailove ulice i stare zgrade Fakulteta likovnih umetnosti, Salon se strateški pozicionirao ne samo u najlepšem delu grada, već i kao mesto u neposrednoj blizini najznačajnijih kulturnih institucija, veoma brzo postajući jedno od najznačajnijih mesta na umetničkoj mapi grada. Tokom šest decenija rada kroz Salon je prošlo mnoštvo domaćih i inostranih umetnika koji su svako na svoj način obeležili i pomogli da ovo mesto istinski postane jedna od najznačajnijih galerija u gradu. Kruna karijere svakog umetnika bilo je izlaganje u Salonu, potvrda i verifikacija kvaliteta i umetničkog statusa potvrđenog od najeminentnijih stručnjaka, kolegijuma kustosa MSUB. Umetnicima su izložbe u Salonu služile i kao uvertira za otkupe i ulazak u kolekcije MSUB. Bio je to jedan od temelja socijalističke kulturne politike – institucionalni sistem državne podrške modernoj umetnosti i svemu što je ona značila u Titovo doba.

Ne treba zaboraviti da je Salon MSUB zamišljen kao mesto koje bi na svojevrstan način bilo kontrateža ili pre dopuna klasične muzejske prakse, mesto na kome će tekuća umetnička produkcija biti vidljiva u svojoj aktuelnosti, lišena petrifikovanog "posvećenog" istorijskog i muzejskog konteksta. I Salon je, po svojoj prirodi i karakteru, to do sada i bio. Institucionalna galerija koja predstavlja ekstenziju Muzeja u tzv. "scenu" koja ima mogućnost da umetnike i njihov rad »

prepozna i valorizuje pre njihove "muzealizacije" i smesti u određeni (savremeni) društveni i kulturni kontekst. Bilo da se radi o malim ili većim izložbama, Salon je bio mesto koje je nudilo prostor i širinu, oslobođen istorijsko-umetničkog didaktičnog narativa, ako ne i ideologije koju jedan muzej kakav je MSUB svakako ima.

Postavka koja obeležava ovaj značajan jubilej je kolažnog tipa i sastavljena je od istorijskih dokumenta, postera, kataloga, video-zapisa, pozivnica i fotografija, ali i od začuđujuće malog broja umetničkih radova. Desetak izabranih radova (Peđa Milosavljević, Milo Milunović, Mića Popović, Miodrag Protić, Dušan Otašević, Zoran Popović, Neša Paripović, Vladimir Nikolić, Asocijacija Apsolutno, Dragan Aleksić) hronološki prati rad Salona i predstavlja tipične, mada previše uopštene, primere umetničkih praksi pojedinih dekada i radove koji su bili izlagani u Salonu.

Spisak svih izložbi i kustosa koji su vodili Salon od njegovog osnivanja do danas dobra je prilika za stručnjake i ljubitelje da se podsete svih onih, poznatih ili ne, "velikih" i "malih" imena koja su u prostoru galerije izlagala svoje radove i javnosti nudila svoju umetnost. U zavisnosti od toga kakva je bila politika muzeja i ko je bio zadužen za njegovo vođenje, menjala se i uloga i značaj Salona. Posmatrajući ovlaš predstavljene protekle dekade, primetna je oscilacija u kvalitetu i načinu funkcionisanja Salona. U nekoliko navrata, istina veoma kratko, Salon je funkcionisao bez kustosa i ta činjenica već dovoljno govoru o odnosu koji je u pojedinim periodima rukovodstvo Muzeja imalo prema Salonu. Kao da se nije znalo šta sa njim, koja mu je uloga i primarni zadatak. Jubileji su uvek prilika za rekapitulaciju, određeno sagledavanje vlastite istorije, uloge i značaja. Iako šest decenija, posebno kad se uzme u obzir radikalna i traumatična promena epohe, političkog, državnog, društvenog i svakog drugog okvira, predstavlja predug period, moglo se ovom izložbom bar pokušati nešto od toga. Nažalost, ovde nema ni pokušaja da se bilo kroz veći broj umetničkih radova ili dodatnih objašnjenja onih koji su izloženi, predstavi i problematizuje poetika i ideologija modernizma kao privilegovanog pravca u umetnosti socijalističke Jugoslavije; ili njegova unutrašnja logika i razvoj, niti u lokalnom niti u širem evropskom kontekstu, kao i uloga Salona u njegovoj afirmaciji; nema ni odnosa institucionalnog modernizma i jugoslovenske neoavangarde; ne postoji ni naznaka objašnjenja umetnosti za koju se Salon zalagao i umetničke scene u kojoj je učestvovao. Nema ni odnosa prema lokalnoj (beogradskoj) sceni kao ni široj jugoslovenskoj i drugim drugim kulturnim centrima tadašnje države. Da ne pominjemo da nema ni traga (ne)snalaženja i (re)pozicioniranja nakon raspada zajedničke nam države, te izlagačke strategije u novijim vremenima.

Umesto svega ili bar nečega od toga, Muzej se još jednom odlučio da primaran fokus i osnovna potka postavke bude apologetska i dekontekstualizovana muzealizacija samog sebe. I to na direktan, bukvalan, te samim tim i otužno neubedljiv način. Kao mnogo puta do sada, posetioci prisustvuju sentimentalnoj arheologiji – izvlačenju iz zaborava starih imena, izložbi i fotografija, bez ikakve unutrašnje povezanosti i saznajnog smisla. Izlagačka istorija Salona data je u vidu prigodnog spiska, pa "ko voli nek izvoli". Pitanje je samo da li je takva dokumentarna kolažirana rekonstrukcija prošlosti, koja u širokom luku zaobilazi samokritičku refleksiju kao i šire okvire vlastite istorije, uopšte u stanju da dobaci do bilo koga van uskog kruga protagonista i poznavalaca (često i objedinjenih u istim osobama). Generalna publika, mlađe generacije, zainteresovani ljubitelji iz inostranstva, čak i najbližeg "komšiluka", neće na ovoj izložbi Salona mnogo videti, a još manje naučiti i razumeti.

Od mnogobrojnih inovativnih metoda kojima je mogla da se obeleži ova godišnjica, Muzej se odlučio za onaj najdosadniji, onaj najkomforniji pristup koji podrazumeva pogled u nazad, u istoriju, u neko davno prošlo vreme. Ovu nesumnjivo značajnu izložbu ipak vredi pogledati, ne samo kao podsetnik na minule epohe i događaje, već i zbog toga što se na jednom mestu mogu videti oni malobrojni radovi koje retko viđamo na izložbama ili u stalnim postavkama muzeja.

Veliki jubileji su prilika da se sagleda urađeno, da se oda počast prethodnicima, ali isto tako da se ponudi vizija budućnosti koje ovde, nažalost, nema. Posle glamuroznog otvaranja MSUB 2017. godine i velike retrospektivne izložbe Marine Abramović, muzej kao da se umorio. Tome doprinosi i još jedan fenomen. Naime, čitanje "modernosti" kod nas je uvek bilo hermetično, ograničeno pre svega elitističkom distancom koju su mnogi njeni zastupnici voleli glasno da kritikuju ali aktivno sprovode. Pogodno za poziciju kritičara, ali ne i za kustosa Muzeja i /ili Galerije, koji po prirodi posla moraju da složene estetske i teorijske koncepte "prevode" na jezik izložbene postavke uključujući sve njene elemente. Drugim rečima, da pokušaju da je učine razumljivom i običnim ljudima.

Osnovan sa namerom da participira u jugoslovenskoj kulturnoj politici (i ne dovodi u pitanje ideologiju kojoj služi), više kao ukrasni detalj a ne delujuća institucija, Muzej i njegov Salon su, nakon šest uzbudljivih (bar za svet oko njih) decenija, očigledno ostali zaglavljeni u idejnoj disonanci. Tako i ova izložba, uprkos njenoj nesumnjivoj vrednosti i trudu koji su u nju uložili njeni autori, ukazuje na to da Muzej kao institucija koja rukovodi Salonom definitivno nije u stanju da sagleda svoju prošlost, pa u skladu sa tim ni da osmisli svoju budućnost u promenjenom svetu u kome se zadesio. Kao i u mnogim drugim našim muzejima, tako i u MSUB (koji, da ne zaboravimo, ima status nacionalne ustanove kulture) ne postoje ni obrisi pravaca delovanja niti konzistentne proaktivne politike koja bi od ove ustanove napravila muzej koji bi, ako ne u evropskim, onda makar u nacionalnim i regionalnim okvirima, bio prepoznat kao relevantno mesto koje programski učestvuje u kreiranju jednog važnog dela našeg kulturnog identiteta. ¶

SAŠA JANJIĆ

Uspomene, pločnici i fleke od sladoleda

Naš redovni saradnik seo je da napiše kolumnu za "Vreme", ali... onda se kolumna "otela kontroli" i postala autobiografsko-putopisni esej o jednom gradu, o prošlosti i sadašnjosti, o pripadanju i stranstvovanju

Piše: **Goran Vojnović**

Foto: Diego Delso

Pred zgradom u Ulici Dinka Vitezića, u Puli, parkirao sam prvi put nakon godinu i pol dana. Nikada više vremena nije prošlo od mog prijašnjeg posjeta. U visoko prizemni stan roditelji su me prvi put donijeli kada sam imao tri mjeseca. U Pulu se u ono vrijeme iz Ljubljane dolazilo čuvenim zelenim vlakom, takozvanom Arenom (pa kući sa stanice časom, što bi se zapjevalo). Putem od stanice bakina je plava škoda prolazila mimo one druge, slavnije Arene i mimo dva Uljanika, slavnog brodogradilišta i još slavnijeg rok kluba, da bi se niz Omladinsku spustila do naše zgrade. Sada do Pule i do Ulice Dinka Vitezića vode neki drugi putevi, i do nje me dovozi neka druga škoda, ali miris dvorišta naše zgrade ostao je nepromijenjen. Zapravo je sve toliko isto da mi se čini kako čujem zvuk motora s kojim se neki obijesni klinac spušta s Vidikovca i baš pod našim balkonom dostiže neslućenu brzinu, probija zvučni zid i budi me u gluho doba noći.

Pred ulazom u zgradu ispod mojih nogu iscrtava se duga kolona mrava koje osmogodišnji ja genocidno gazim ničim izazvan i sadašnjem sebi posve nerazumljiv. U dvorištu zgrade su s jedne strane dva velika bora, a dole u vrtu raste smokva iz koje je izrastao jedan moj roman. I ja sada u mislima kružim dvorištem sve dok mi neka baba sa balkona susjedne zgrade ne strese lonac vode na glavu. Čim otvorim vrata zgrade, miris stepeništa pred mene dovodi ljude koji su se davno iz zgrade iselili, vratili se pred smrt svojim hercegovačkim zavičajima, da bi umrli daleko od onih pored kojih su živjeli. I ja se opet ne mogu oteti dojmu da su ti ljudi u Puli desetljećima živjeli nekim usputnim, privremenim životom i opet mi ih bude žao. I što su bili tu i što ih više nema.

Kroz prozor na stepeništu zatim provirujem na ulicu. U ruci držim drveni štap, svoju pušku, i vrebam na djecu s kojom se igram rata, na djecu koju će onaj drugi, pravi rat, zajedno sa njihovim tatama oficirima, svaki čas odvesti odavde da ih nikada više ne vrati. Sada mi se čini da sa prozora vidim nekog od njih, Peđu, Igora ili Sinišu, ali ga ne stižem ni prepoznati, a kamoli zapucati.

Napokon ulazim u naš stan. Ulazim baki i dedi iako njih već više od deset godina nema u našem stanu. Ali deda i dalje u flekavoj potkošulji sjedi za velikim stolom i igra pasijans. Na njegovim su kartama naslage prljavštine, tako velike da se mogu noktima strugati, otkidati od karata. Baka sjedi sama u dnevnoj i zuri u tacnu ispred sebe. Nemoguće je znati o čemu baka razmišlja i što osjeća, a ništa nije bolnije od njene neshvatljivosti. Na tacni ispred nje su džezva i šalice pune ostataka kave. Deda tacnu namjerno ne odnosi. Ona je tu da podsjeća baku na ono što se tog jutra već desilo, da ga ona ne zapitkuje svakih desetak minuta jesu li već popili kavu.

Za vrijeme moga odsustva u Puli se sve na neki način promijenilo, a nije se promijenilo ništa. Srce grada prestalo je da kuca, rekli su. Pulska se brodogradnja, nakon bezbroj praznih prijetnji, jednog dana ipak zaustavila. Promijenila se i jednako vječna i jednako nesretna gradska vlast, a uz pulsku je obilaznicu izraslo još nekoliko velikih tržnih centara. Pulska riva više nije parkiralište, a što jeste, to se i dalje ne zna. Obnovljen je Pionirski dom u kom je deda nekada radio lutkarske predstave za djecu, obnovljen tako da od sebe tjera i uspomene.

Ali desilo se u protekle dvije godine Puli i nekoliko lijepih stvari. Moja je tetka, mamina sestra Gorana, postala baka, moji dobri prijatelji su dobili dijete nakon mnogo godina neuspjelih pokušaja, moja prijateljica napokon ima ozbiljnog i vrlo finog momka.

Sve je, dakle, naizgled drugačije, ali sve je u Puli ostalo isto. Oronule pulske zgrade možda jesu za nijansu bliže urušavanju, ali se to prostim okom ne primjećuje. Prosto oko primjećuje da u Ulici Dinka Vitezića, usprkos obnovi i pogodnoj društvenoj klimi, ni crkva ni trgovina i dalje ne privlače široke narodne mase. Prosto oko primjećuje da se parkirno mjesto u ulici još mrvicu teže nađe. Prosto oko primjećuje da se u hladu preko puta trgovine i dalje skupljaju bacači pivskih čepova. Prosto oko primjećuje da Morisov restoran u ulicu svaku večer »

NEKAD MOĆNO:
Brodogradilište "Uljanik"
Foto: *wikipedia.org*

i dalje mami neke fine ljude i sa njima pod prozor naše spavaće sobe donosi nerazumljivi žamor njihovih jezika. Prosto oko primjećuje da su žitelji Ulice Dinka Vitezića još tiši i još neprimjetniji.

Nikada ranije nisam ovako radoznalo promatrao i osluškivao Pulu. Nikada ranije nisam ovako pažljivo prebirao po njenim mirisima i zvukovima, čeprkao po krhotinama nekadašnjeg grada. Sam sebi ličim na dijete koje se sa putovanja vratilo kući pa sad u strahu ulazi u svoju sobu i provjerava jesu li sve njegove stvari još uvijek na svom mjestu. Tako ja sada preturam po Puli, zavirujem u svaku njenu ulicu, zagledam u svaki izlog, u svako lice koje prođe pored mene, pa onda to u glavi uspoređujem sa gradom iz mog sjećanja.

I nije mi sasvim jasno zašto to činim. Jer došao sam na odmor, na more, na kupanje. Više onako usput sam namjeravao prošetati gradom, odvesti djecu da vide Arenu, možda i Brione, planirao sam otići koji dan do Kamenjaka gdje nisam bio barem deset godina. U našem stanu sam trebao tek sušiti kupaće, a evo me, sjedim na balkonu, pijem kavu, kroz borovo granje gledam zgradu na drugoj strani Omladinske i razmišljam o Puli koja je nekad bila. Pokušavam čitati Basarinu knjigu i na kratko mi to uspijeva, ali ubrzo ponovo dižem pogled, ponovo razmišljam.

Pula je prostor, a ne grad, pomislim drugo jutro nakon što sam djeci na putu do Kamenjaka po stoti put ispričao priču o prljavom moru. Tako su moji baka i deda zvali uvalu u Premanturi, u koju smo redovno odlazili na nedjeljno cjelodnevno kupanje. Mrzio sam kupati se u tom toplom plićaku punom morske trave, mulja i oštrog kamenja, toliko sam to mrzio da bih na kraju dana provedenog na prljavom moru oca nagovorio da me odveze na Zlatne stijene, da se tamo okupam odnosno iskačem. Da, bio sam razmažen, završavam priču djeci poukom da je ne bi umjesto mene završio neko drugi.

Pula je prostor, a ne grad, jer prljavo more je za mene Pula barem koliko su Pula Zlatna vrata, Prvomajska ulica i Dom armije. Moja Pula su i Fratarski otok i medulinski štandovi i večernje šetnje po Rovinju. Moja Pula je neobuhvatan, beskonačan prostor. Istovremeno, to je najprazniji grad na svijetu, u kome je svaki dan nedjelja i svako doba dana zvizdan. Nigdje na svijetu nema praznijih pločnika. Gužva koju čovjek vidi na Giardinima ili na tržnici, već mu se u susjednoj ulici učini nevjerojatnom. Dok prođe park Nikole Tesle i Patinaggio te stigne do Vitezićeve, čovjek zapravo shvati da u Puli ljudi otječu i nestaju kao što otječe i nestaje voda nakon ljetnog pljuska. Ako mi ne vjerujete, dovoljno je da jedne julske večeri stanete ispred Arene i promatrate kako iz nje izlaze hiljade ljudi i kako se ta ljudska masa u tren oka gubi i nestaje kao da isparava.

Stvar je vjerojatno u tome što je Pula u suštini mnogo veći grad nego što bi se moglo suditi po broju njenih stanovnika. Pritom, Pula je i prevelika i prebrdovita da bi se po njoj pješačilo. Samo se moj deda pod stare dane svakoga dana pješke pentrao na Vidikovac. Dobro, i moja mama je kao klinka ljeti svakog dana pješačila do Mornara, pješačio sam i ja svojevremeno bezbroj puta do mora, ali danas pulsku djecu roditelji ne puštaju da po vrelom suncu, sa šugamanima oko vrata i kartama za briškulu u džepu koračaju preko Vidikovca. Biće da koračanje po suncu nije zdravo kao što je bilo. A i džepovi su djeci danas prepuni telefona i ključeva od motora.

"Dugo te nije bilo", pozdravlja me Moris dok otključavam auto parkiran ispred njegova restorana. Na moj spomen godine i po dana odsutnosti iz Pule, odgovara kako se on nakon godinu i po dana sprema otići u Trst na kavu. "Ti znaš šta je Trst za Puležane", govori mi Moris i vraća me u stvarnost, u kojoj je moja odsutnosti iz Pule samo jedna od bezbrojnih odsutnosti. Mi zapravo živimo u vremenu odsutnosti, pomislim, jer svugdje neko nedostaje, svugdje nekoga nema koga bi moralo biti. A naročito to važi za prostore poput Istre, prostore ispresječene granicama pred kojima se nijedno vrijeme do sada nije zaustavilo kao ovo pandemijsko.

"Godinu i po te nije bilo u Puli i šta? Gdje je tu priča?", čujem neizgovoren glas svoje drage dok joj uvečer prepričavam razgovor sa Morisom. Čujem njenu neizgovorenu opomenu da se opet bavim nečim nepostojećim, da sizifovski pokušavam iz ničega stvoriti nešto, da umišljam da se nešto važno dogodilo dok sam zapravo samo došao u Pulu na more kao što je došlo i bezbroj drugih ljudi. "Lani nas nije bilo, a sad smo opet tu, to je sva priča", govorim sada ja sam sebi njenim racionalnim glasom. "Da, znam", odgovaram sebi. "Moglo nas je sve ovo vrijeme ne biti u Puli iz sto drugih razloga, mogli smo biti na sto drugih mjesta pa ne stići ovamo, mogli smo po svojoj volji i nahođenju Pulu posve neprimjetno zaobići, a ja sad to svoje jednoipolgodišnje odsustvo natežem kao da je trajalo desetljećima, i dramatiziram kao da su me iz vlastitog doma istjerali." Sve je meni naizgled jasno, a ništa mi nije jasno.

Nije Pula moj dom, to mi je barem jasno. Moj dom je Ljubljana, tamo sam rođen i tamo od rođenja neprekidno živim, tamo su mi žena i djeca, tamo su mi roditelji, većina prijatelja, tamo mi je sve. U Puli ja imam još samo tetku Goranu i nekoliko prijatelja. U mnogim meni manje važnim pa čak i u posve nevažnim gradovima danas živi više meni važnih ljudi. Ali opet, kada dođem u Pulu, ja dođem na svoje. Stan u Ulici Dinka Vitezića, sa čijih je ulaznih vrata nedavno, desetak godina nakon njegove smrti, otpala tablica sa imenom mog djeda Vladimira Obleščuka, jedno je od samo tri ili četiri mjesta na ovome svijetu gdje se ja ne osjećam strancem.

Nikad o tome nisam pretjerano razmišljao, jer nikad do sada nisam osjećao potrebu da svoju Pulu samome sebi objasnim. A onda mi je pandemija Pulu učinila nedohvatnom, odrezala me od nje na godinu i po dana, prvi put u životu ostao sam bez Pule. A Pula je u mom životu bila jedna od rijetkih "samoumevnosti", kako bi se to na slovenačkom reklo.

Eto, možda je razlog zašto ne znam odgovoriti na pitanje što je meni Pula i u tome što u jeziku kojim moja Pula govori ne postoji riječ "samoumeven", riječ koja u slovenačkom jeziku označava ono što je samo po sebi razumljivo. A meni je Pula oduvijek bila baš to, sama po sebi razumljiva pa zato i nisam imao potrebe razumijevati je.

Nakon što su djeca napokon zaspala, kao i uvijek kada sam u Puli, prebirem po dedinim knjigama i sa police ispod televizora izvlačim knjigu Karla Štajnera *7000 dana u Sibiru*. Stara je to knjiga, načetih korica i vidljivo je da je pročitana. Prelistavam je i odlažem na stol da je ponesem sa sobom, ali je

uskoro opet uzimam u ruke i čitam tekst na koricama. Prisjećam se onoga što sam pročitao o toj knjizi, ali što više listam knjigu, to manje mislim o Štajneru i njegovoj gorkoj sudbini, a više o sudbini naše porodice.

U stvari, prisjećam se priče koju je deda malo pred smrt ispričao mojoj mami, a ona je prepričala meni, priču o tome kako njegov i bakin dolazak u Istru nije bio posve dobrovoljan, već su njih dvoje iz Banjaluke bili protjerani. Odnosno bili su posavjetovani da napuste Banjaluku radi vlastite sigurnosti. Pa su zato otišli prvo u Zenicu, pa onda iz Zenice u Buje, a na kraju iz Buja u Pulu. A sve to radi jedne ruske pjesme koju su, onako mladi i zaneseni, pjevali u ona Rusima i svemu ruskome nesklona vremena.

I dok u rukama držim knjigu Karla Štajnera, pred očima vidim svoje zaljubljene baku i dedu kako pjevaju (ne znam puno ruskih pjesama pa čujem *Katjušu*), i vidim nekog kako im iz prikrajka zamjera njihovu mladost ili bezbrižnost ili oboje, i vidim kako taj netko u mislima sažima rusku pjesmu i ukrajinsku nacionalnost mog dede pa onako mrk i zloćudan sve to zbraja u potencijalnu kontrarevolucionarnu aktivnost.

S knjigom o ledenom paklu sibirskih logora u ruci ne mogu da uz sve to ne pomislim da je sreća neviđena što je moju baku i dedu tada umjesto na Goli otok poslalo u Pulu, što ih je Informbiro osudio na doživotni boravak u Ulici Dinka Vitezića. I dok sjedim na balkonu našeg pulskog stana i osluškujem tišinu noćnog Monte Zara, nepojmljivo mi je da je moja porodica ovdje završila i da sam ja sada ovdje samo zbog pjesme dvoje zaljubljenih ljudi. Nepojmljivo mi je da je sva moja Pula, štogod i kakva god ona bila, izrasla iz jedne ruske pjesme (sad čujem *Oči čornije*). Nestvarno mi je da je grad, koji je odigrao tako veliku i važnu ulogu u mom životu, tek nehotična posljedica nečega tako nevinog, tako slučajnog i nepromišljenog kao što je to pjevanje ljubavne pjesme. Ili je posljedica mraka sposobnog mrziti čak i ljubav dvoje mladih ljudi? Ne znam, ali što god da je, sve je to iz današnje perspektive nestvarno kao priča Karla Štajnera. Sve je to nestvarno kao što će sutra možda našoj djeci i unucima biti nestvarno ono što mi sada živimo.

Slijedećeg dana napokon odlazimo u obećanu šetnju gradom. Dok se spuštamo prema tržnici, pitam djecu da li bi željeli da prođemo pored kazališta, da vide gdje su nekada radili njihovi prabaka i pradjed, ali oni to ne žele. Nimalo ih ne zanima ona moja, njihovim malim očima nevidljiva Pula. Ne zanima ih Pula koja je sva u pričama. Jer šestogodišnjake ne zanima priča o zatvaranju pulskog kazališta 1970. godine, ne zanima ih da su tada i prabaka i pradjed naprasno ostali bez posla, da su ostali bez svog dotadašnjeg života, da je deda morao narednih petnaestak godina tezgariti u Zagrebu, glumiti muškarce s brkovima u stranim koprodukcijama i seljake u domaćim TV serijama, da nikada više nije bio ni Otelo ni Ujka Vanja.

Ništa to moju djecu ne zanima. Djecu zanimaju Zlatna vrata (koja će ih razočarati jer Zlatna vrata nisu raskošna kao Brandenburška pa ih svako dijete može nacrtati ili sastaviti iz lego kocaka). Djecu zanima pojesti sladoled, a ne zanima ih priča o Čarliju gdje smo nekada mi jeli sladoled, niti ih zanima što se desilo sa čuvenom pulskom slastičarnom Kod Mađara. Djecu bi zanimalo otići u Arenu, ali nakon što pojedu sladoled već će biti prekasno pa ćemo je ostaviti za slijedeću posjetu Puli. "Neće Arena nikud pobjeći", govorim im, "vodit ćemo vas na koncert ili možda da gledate film. Ili čak na otvaranje filmskog festivala da vidite vatromet, kao mene što su svake godine vodili da ga vidim." Ali djeca me više ne slušaju, sada ih zanimaju još samo gumene loptice koje bi željeli da im se kupe.

Dok se kasnije spuštamo niz Omladinsku prema našem stanu, razmišljam da su njihova Pula i moja Pula dva posve različita grada, koja jedan s drugim nemaju baš ništa zajedničko. Moja je Pula sva u uspomenama, a njihova u flekama od sladoleda na njihovim majicama. I u gumenim loptica koje smo im, naravno, kupili.

Pred povratak u Piran zaustavljamo se na pulskom groblju i palimo svijeće za baku Šefiku i deda Vladu. Nisu ni Šefika ni Vlado od paljenja svijeća, ali mi smo u Ljubljani djecu navikli da se na groblju pale svijeće, da je to lijepo kada nekome odeš na grob i zapališ mu svijeću. Zato sada ne pokušavam objasniti da baka Šefika i deda Vlado nisu išli u crkvu i nisu palili svijeće i da ne znam šta bi rekli kad bi znali da im neko pali svijeću. Umjesto toga se, kao uvijek na pulskom groblju, prisjetim kako je deda Vlado pred smrt, onako usamljen nakon bakine smrti, primao u stan Jehovine svjedoke, ćakulao sa njima o svemu i svačemu, a kada bi oni skrenuli priču na Isusa i na vjeru, on bi ih posve iskreno zapitao: "Pa zar vi mislite da ja ne bi volio vjerovati da ću, kad umrem, opet biti sa svojom Šefikom?" Onda bi oni zašutjeli, ustali, ispričali se da moraju obići još puno ljudi, pozdravili se s njim i otišli, a on bi opet ostao sam, bez vjere u ponovni susret sa svojom Šefikom.

Slikam djecu pred Šefikinim i Vladinim grobom i šaljem sliku svojoj mami i tetki, a onda se spuštamo niže da potražimo majkin grob. Majka je moja prabaka Ulfija. I ona je pokopana na pulskom groblju i dok djeci objašnjavam da je to baka njihove bake, svjesno prešućujem priču o njoj, priču o starici koja je prvih deset godina mog života preležala u najvećoj sobi stana na Vitezićevoj, odakle bi nekoliko puta dnevno povikala: "Šefiiiika!". Znam da to nije majka, to je samo moje sjećanje na jednu onemoćalu staricu i zato djeca ostaju bez priče o baki svoje bake. Neka im njihova baka priča o njoj, njene uspomene na majku su ljepše. Neka zasad samo znaju da na pulskom groblju leže dvije generacije njihovih predaka. Možda im to jednog dana bude zanimljivo kao što je iz nekog razloga zanimljivo meni.

"Kako ti je bilo?" pita me moja draga dok se vozimo prema Piranu. "Čudno", htjedoh joj odgovoriti. Čudno možda i jeste prava riječ za ono što sam doživljavao proteklih nekoliko dana, ali je ne bih znao objasniti. Niti mi se, da budem iskren, u tom trenutku bilo što objašnjava. Ne objašnjava mi se da ne znam u kojoj sam Puli bio, odnosno da mi se čini da sam bio u onoj Puli u kojoj sam iz dječaka postajao muškarac i noćima sanjario o nepostojećoj djevojci iz ulice Lino Mariani, u Puli u kojoj se ništa nije događalo, a događalo se možda i ono najvažnije u mom životu. Tko bi to umio objasniti?

"Dobro", zato kažem. Jer meni je u Puli uvijek bilo dobro. Čak i onda kada nije bilo dobro. ¶

ULAZAK U KANADU U DOBA KUGE

Neki putnici se gube u dubini nekoliko hodnika, koje više ne možemo da vidimo. Međutim, veliki broj njih završava u staklom izdvojenoj prostoriji, u kojoj smo još ranije videli iscrpljene ljude po podu, i koja se samo puni. Tamo ćemo i mi da završimo! I još satima ćemo morati da čekamo! I tamo je sigurno prava dušegupka, vidi, sve je zatvoreno! Katastrofa!

Svakako se treba zaštititi od bolesti, kao što i čitava zemlja treba da se zaštiti od bolesti. Jedan od načina je da strogo vodite računa koga puštate. Kanada je bila i ostala odlučna u sprovođenju ozbiljnih mera, te tako još i danas u nju mogu da uđu samo kanadski državljani (i oni sa pravom trajnog boravka), i samo minimalan broj povlašćenih, i svi oni samo uz negativan PCR test.

Ispunivši dva uslova, državljanstvo i test, krenuli smo – pravac Montreal.

U stvari, ispunili smo tri uslova. Pored testa bilo je potrebno i da preuzmemo specijalnu aplikaciju koja skenira pasoše i dokaze o vakcinaciji, traži sve podatke o vama i vašim kontaktima u Kanadi, kao i o mestu na kome planirate da se *karantinirate* ako bude potrebno.

Dakle, krenuli smo ispunivši sve postavljene uslove.

TAJANSTVENA PROSTORIJA

U regularnim okolnostima, kada sletite u Montreal, u Kanadu ulazite kroz ogromnu salu sa desetinama i desetinama "kioska" na kojima sa kanadskim pasošem posao završavate za par minuta – prislonite pasoš, namestite se za slikanje, i potvrdite da sa sobom ne nosite drogu, oružje i previše novca, i onda vam nasmešeni carinik kaže "dobrodošli kući". Nije više tako. Ogroman red vrluda kao zmija i desetak puta zavija pre nego što vas isporuči u deo sa kioscima. A njih je polovina isključena iz prometa da bi ljudi ostali na odstojanju. Koje se, doduše, nikako ne drži ni u redu koji vodi do njih, niti u onima koji slede.

Verovatno se svako igra te igre kada se nađe u sličnoj situaciji: kladite se sa svojim saputnikom i sapatnikom koliko će trajati čekanje u redu. Ja sam dosta dobra u tome. Oni nervozniji često prebacuju metu: "Ovo će trajati satima i satima!" kaže moj saputnik, i ja se već u sebi radujem što ću dobiti opkladu. Ipak to nije mali broj kioska, putnici su u grupama, izaći ćemo odavde za pola sata, cenim ja.

I bila sam u pravu. Dvadesetak minuta, koji su prosto proleteli. A onda kiosk, i to je za čas gotovo, ali sad kada smo na sredini hale, vidimo da tamo u dnu ima baš mnogo ljudi, i to na sve strane, u različitim redovima, a najviše ih je u jednom staklom izdvojenom delu, gde izmrcvareni putnici za koje nema mesta na stolicama već sede i po podu. Postajemo blago uznemireni.

Sa papirićem iz kioska ne odlazimo nasmešenom cariniku, nego nas raspoređuju u jedan od narednih desetak vijugavih redova od kojih svaki vodi do zasebne kućice sa po dva carinika. Aha, dakle, tu će da nam pogledaju dokaze o negativnom testu i ostalo. Tačno, hoće, vidiš kako ovi daju gomilu papira i pokazuju nešto na telefonu.... nakon čega sledi beskrajna rasprava. Carinik, mladić neobično belog lica i tamnih podočnjaka, koji deluje mnogo bolesnije od svih putnika koje smo dosad sreli, počinje žučno da se raspravlja sa bucmastom Kineskinjom koja vadi nove papire. Ovo će potrajati. Gledamo u susednog carinika koji prima stranke iz našeg reda, možda ćemo sa njim imati više sreće. Ne, nećemo, on razgovara sa dvojicom mladića koji takođe vade dodatne papire iz torbe, uzbuđeno nešto objašnjavaju i gestikuliraju. Iako ispred nas nije više od dvadesetak ljudi, ovaj put tipujem da će čekanje potrajati.

Ponovo stisnuti u vijugavom redu pokušavamo da shvatimo šta se dešava iza tog reda kućica sa carinicima. Ali to naprosto nije moguće. Skroz levo je ulaz u neku prostoriju koja nije posebno obeležena i ispred koje je odavno formiran red sa kojim se desetinama minuta ništa ne dešava. Niko ne ulazi, niti iko izlazi. U sredini je veliki prolaz gde uniformisani službenici usmeravaju putnike koji su prošli carinu, ali nije moguće oceniti po kom kriterijumu i gde tačno. Neki putnici se gube u dubini nekoliko hodnika, koje više ne možemo da vidimo. Međutim, veliki broj njih završava u staklom izdvojenoj prostoriji, u kojoj smo još ra-

ULAZNE PROCEDURE U VREME PANDEMIJE:
Beskrajno čekanje
Foto: AP Photo

nije videli iscrpljene ljude po podu, i koja se samo puni. Tamo ćemo i mi da završimo! I još satima ćemo morati da čekamo! I tamo je sigurno prava dušegupka, vidi, sve je zatvoreno! Katastrofa!

PLAVA TAČKA

Stižemo na red kod bledog carinika. I iz blizine deluje baš premoreno. Smeškamo se saučesnički – i mi smo premoreni, evo ima skoro dva sata kako smo stigli i praktično samo stojimo u mestu.

U redu su nam papiri. I onaj iz kioska. I pasoši. I vakcinacija. I test. I aplikacija. I slike. I ne kašljemo, nemamo temperaturu. Uradili smo sve što treba, i spremni smo da uradimo i sve još što treba... Samo nas ne šaljite u onu staklenu prostoriju.

I izgleda da je upalilo – kaže nam da idemo tamo u srednji deo, pa niz hodnik desno. Na zadnju stranu jednog pasoša su zalepili plavu tačku, to nešto znači i to treba da pokažemo onim službenicima koji sortiraju. Dobro. Službenici se smeše – plava tačka, aha, odlično, haj te tamo desno, pa samo pravo dole.

Idemo oštrim korakom, samo što dalje od staklene prostorije. Ne znamo koga šalju tamo i nikada nećemo saznati. Sigurno nisu pozitivni, takve ne puštaju u avione, možda su nevakcinisani, poluvakcinisani ili sumnjivci po nekom drugom osnovu?

Kako god bilo, na kraju hodnika je hol u kojem se uzima prtljag. Pola hola su zauzeli nizovi boksova u kojima se uzimaju uzorci za testiranje. Sve vrvi od aktivnosti. U Kanadi se testira svako ko ulazi u zemlju. Znali smo za to, ali opet, kada smo prošli carinu, pokazali sve papire i već skoro zgrabili kofere, pomislili smo da će nas to zaobići.

I vidi sad – na sledećem punktu službenik nam kaže da samo nastavimo, ovo nije za nas, neka idemo po kofere, mi smo "plava tačka". "Pošteđeni smo testiranja?" A, ne, nismo, nije to, nego ovde se testiraju oni koji nisu kompletno vakcinisani. Mi jesmo. Mi treba da uzmemo kofere i da odemo u "hotel".

"Molim? Kakav hotel?"

"Hotel Mariot. Tamo će vas testirati. Haj'te sad po kofere."

Blago uznemireni odlazimo po kofere. Tu zatičemo potpuni haos. Na pokretnim trakama ima kofera, ali izgleda kao da je većina razbacana svuda naokolo. Neki su grupisani. Najviše ih ima u delu kod šaltera za prijavljivanje izgubljenog prtljaga. A tu je i najviše ljudi koji čekaju. Ljudi i koferi, jedni pored drugih, a nepripadni.

Naši su bili još na pokretnoj traci. Ne mogu da ne mislim da svi ovi koji su razbacani okolo, po podu, pripadaju nekima koji kroz ovu proceduru prolaze mnogo duže nego mi koji, evo, pomalo već gubimo osećaj za vreme.

BESKRAJNI PLAVI KRUG

Opremljeni koferima, krećemo u naredne avanture. Na izlazu nas čeka drugačije obučeno osoblje. Umesto ranijih službenih lica sada je tu drugačiji svet, mladići i devojke, užurbani i ljubazni. Kažu nam da samo pratimo oznake na podu, velike plave krugove (plavi krugovi, dakle, to je naša šifra!), na kojima piše "2X", u prevodu "dva puta", i posle toga crtež injekcije, dakle, dva puta vakcinisani. Svaki taj veliki plavi krug, u kojem nema zvezde, prati jedna velika strelica koja vas upućuje u kom pravcu da idete. Taj pravac je kroz ogromnu halu u odlaznom delu aerodroma koji je sada zatvoren i samo je put do hotela. I to prilično dugačak. Ali, pre nego što krenemo, treba da se rešimo kofera koje smo pre par minuta uzeli.

»

AERODROM U KANADI:
Putnici na muci
Foto: B.C. Ministry of Transportation and Infrastructure

Tu nam pomaže dečko koji lepi brojeve na kofere, daje nam kartončiće sa istim brojevima i kaže nam da prtljag odguramo tamo negde, bilo gde iza njega, u deo na kome već sporadično postoje gomile kofera, i da ne treba ništa da brinemo, on je tu, i niko, pa ni on, neće ništa da dira, sve će tu da bude kako smo ostavili.

Sad, dakle, rasterećeni možemo da jurnemo kroz pustu halu. Spontano smo jurnuli, verovatno delom se boreći protiv osećaja da nikako ne napredujemo nego da samo sve dublje ulazimo u lavirint u kojem nas čeka još ko zna koliko zapleta, i da više ništa nije izvesno.

Pratimo plave tačke i posle nekog vremena stižemo do hotela Mariot. Mi pripadamo sloju putnika koji ne znaju da takav hotel postoji u sklopu zgrade montrealskog aerodroma. Debeli tepisi, bar, lamperija zagasitih boja, lagani džez iz pozadine (ili je to nadogradilo moje sećanje?), čak i nekoliko ljudi zavaljenih u ogromne fotelje (Šta li oni rade tu? Sigurno su neko osoblje, hotel valjda ne prima goste u ovakvim okolnostima?). S druge strane mi oznojeni, zajureni, iscrpljeni. "Idite na drugi sprat", kaže ljubazno devojče, "evo ima i pokretnih stepenica". Na drugom spratu su, izgleda, sale za konferencije, ogromna dvostruka drvena vrata i levo i desno, ali naš putokaz pokazuje samo u jednom pravcu – ka velikoj tabli na kojoj piše "Registrujte se!", ispod čega stoji gigantski bar-kod.

"Jeste li se registrovali?" pita momak pored table.

Nismo se registrovali! Za šta bismo se registrovali? U kom smislu registrovali? Mi ne znamo ni kuda idemo, niti zašto, samo pratimo plave tačke i nadamo se da ćemo izvući živu glavu, jednom kada sve ovo bude gotovo.

Ne, nismo se registrovali.

"Evo bar koda, uperite kameru vašeg telefona i voala, sve će ići kao podmazano", ljubazno nastavlja momak.

Gde mi je sad pa telefon? Tu je tašna, tu je torba s kompjuterom, tu su pasoši, papiri o testiranju, i još gomila nekih papira i uputstava u vezi sa time kako se boriti sa zarazom i šta da radiš ako počneš da kijaš i kašlješ, neko mi je to usput dao, više se ni ne sećam kada; nemam osam ruku, ne mogu i telefon istovremeno da držim, čekaj da ga iskopam iz tašne. No sve je uzaludno, ispostavlja se da su svi naši telefoni "stari modeli" koji "ne čitaju bar kodove".

"Ništa, ništa, nema veze", pokušava da nas smiri dečko. "Samo vi uđite tamo, oni će vam pomoći."

Ne treba nam pomoć, treba nam da nas pustite napolje!

Ali ćutim.

NASTAVAK AGONIJE

Unutra, u potpuno preuređenoj luksuznoj sali za konferencije, sačekuje nas najpre red stolova sa kompjuterima, red ljudi koji sede iza tih kompjutera, a ispred njih zid od pleksiglasa. I opet novi razvodnik-volonter, ljubazan i uslužan.

"Sačekajte sekund, a, evo, tamo je slobodno, idite tamo."

"Bonžur! Komon sa va? Franse? Ingliš?"

"Ingliš, pliz."

"Ofkors, prfikt."

Gospođa deluje potpuno oduševljeno čitavom situacijom. Ona za stolom i kompjuterom, radi nešto važno, nadležna je i spremna, a mi smušeni i zbunjeni, i potrebna nam je pomoć. Koju će ona da nam pruži. Istovremeno se, međutim, oseća i da nije profesionalac u toj ulozi, u svom civilnom životu sigurno se bavi nečim sasvim drugim – nema kod nje nimalo ciničnog odmaka, ništa od onog lakog profesionalnog prezira prema svim klijentima i pacijentima, niti od lakog zadaha uživanja u moći nad podnosiocima molbi i prijava. Dajemo joj pasoše. "Aha, dobro, dobro. Sad ću da vas registrujem." Sinulo nam je konačno da je registracija deo procesa testiranja. "Recite mi samo gde ćete tačno biti, i brojeve telefona na koje možemo da vas dobijemo, i mejl adresu."

Šit. Idemo kod rodbine, komplikovana je adresa, na francuskom, obuhvata dugačke brojeve i više slova nego što je potrebno da bi izgovorilo... Gde je to beše zapisano? Nigde, zapravo, prijatelji nas čekaju da bi nas tamo odvezli (i to nas čekaju već satima... ako nisu digli ruke...). E, ali, zar ne stoji sve to u onoj aplikaciji koju smo morali da popunjavamo? Da, u pravu si, sad ću da je otvorim... Neće da se otvori. Zašto neće? Nema interneta. Pa kako nema, bilo je na aerodromu? Bilo, ali sad smo se udaljili, ovo je hotel, on ima svoj vaj-faj, ali na njega ne možemo da se zakačimo.

Dobro, možda možemo nekako da se setimo. Jel' 3061 broj zgrade? Ili 3016?... Posle izvesne rasprave usaglašavamo se oko toga kako najverovatnije glasi adresa. Konsenzualna istina. Istina ima socijalni aspekt. Još je Habermas o tome govorio. Ako možda i postoji, istina koja prebiva van konsenzusa ravnopravnih učesnika u raspravi sasvim je irelevantna. Došli smo do neke adrese i ponudili je kao našu montrealsku adresu u slučaju potrebe da se *karantiniramo*. A broj telefona? Dajem najpre svoj stari telefon, za koji znam da je već isključen, ali nemam trenutno nijedan drugi koji nije srpski, koji, dakle, već na prvi pogled nije sasvim neadekvatan, a onda zbog griže savesti, jer ipak se ne smeju tako lagati predstavnici države, čak i kada su potpuni volonteri i amateri, dajemo i jedan kanadski broj telefona, za koji jedan moj saputnik tvrdi da je upravo broj naših kanadskih domaćina i da ga u toj tački pamćenje ne izdaje. Prepuštamo se dobroj nadi da je u pravu.

Poštanski kod? E, to je sad previše. Kanadski poštanski kodovi se sastoje od tri broja i tri slova koji se smenjuju naizme-

ničnо i naša grupna pamet ne stiže dalje od toga da je prvo slovo H.

Žena samo trepće. Žarko želi da bude ljubazna, ali vidi se i da je malo zabrinuta.

A onda stiže spasilac. On je očigledno ovde neka vrsta nadzornika, organizatora, maga koji se u sve razume. Pojavljuje se u vidu mršuljavog i ružnjikavog, ali zavidno samouverenog dečkića koji je sigurno barem trideset godina mlađi od gospođe za kompjuterom.

"Jeslji vi gavorite po ruski?", pita nas dečko, na tečnom ruskom, sasvim nonšalantno.

Ne, a što bismo? Možda malo, ako je baš nužno, ponešto razumemo. Maloko, spički, kak se vi zavuć?

"Zazvučali ste mi kao Rusi, ništa, samo pitam. Sad ćemo da sve to rešimo, lako je naći poštanski kod. Ništa ne brinite, sad ćemo mi to."

Naginje se nad ženu i preuzima komandu nad situacijom za stolom.

A ja ostajem pred pitanjem od kojeg mi se odjednom vrti u glavi – ako nas je čuo da pričamo srpski, a on govori ruski, kako je mogao da misli da govorimo ruski? A ako je mislio da razumemo ruski zato što mu srpski zvuči slično kao ruski, zašto je pomislio da smo Rusi?

Nemam odgovor na ta pitanja. Nešto sam pogrešno čula ili razumela. Ili je nešto generalno pogrešno. A ni sa druge strane panela od pleksiglasa stvari ne idu glatko. Pronađen je neki poštanski kod koji odgovara adresi koju smo dali. Svi se zdušno slažemo da je to sasvim tačan kod, ali sam sigurna da se niko sa ove strane nije naročito potrudio da ga čuje. Ali, onda nešto nije u redu sa formularom na kompjuteru. Ljubazna gospođa piše, briše, pogledom luta po ekranu i ubrzo počinje da se znoji i vrpolji; dečko joj sve vreme daje upustva, vrlo autoritativno, ali ona je spora u izvršavanju, greši, pa on postaje samo odrešitiji; ruke drži na leđima, ne pipa tastaturu, nije jasno da li iz higijenskih ili disciplinskih razloga, i čitav taj igrokaz, koji je s početka bio vrlo intrigantan, i sociološki, i psihološki, postaje potpuno nepodnošljiv.

Već na dva mesta smo dali sve podatke o svemu, i potvrdili ih, i mnogo je sistema koji znaju sve što žele da znaju o nama, a sada evo već 15 minuta stojimo pored gospođe koja ne uspeva da još jednom sve to isto unese u neki naredni sistem, potpuno smo nemoćni, i služeni, i noge nas izdaju. Od prtljaga nas deli par kilometara hodnika, a od prijatelja koji nas čekaju još i dosta više, interneta nema, i ovo izgleda kao da nikada neće da se završi.

"Izvinite, izvinite", gospođa stalno ponavlja, ali bojim se da nam na licima vidi da gubimo strpljenje.

Registracije za susednim stolovima idu brže, ima ljudi koji dođu i onda posle nekog vremena odu. Mi stojimo. Gledam da li bih mogla na nešto da se naslonim. Nema na šta.

Gledam uokolo. Baš ih je mnogo tu angažovano. I svi su evidentno volonteri, rekla bih mahom studenti i penzioneri, i svi nadahnuti značajem toga što tu rade, svi svesni odgovornosti koju nose, svi napeti da ne pogreše – ipak je ozbiljna bolest u pitanju, greške mogu da imaju fatalan ishod. Svi su, takođe, dramatično ljubazni, na način koji većina stanovnika Srbije nikada nije upoznala: iskreni u predusretljivosti, zaista voljni da vam se na svaki način nađu na usluzi.

POSLEDNJA KAPIJA

Ima u tome nečeg pomalo jezovitog. U tolikoj količini dobre volje i entuzijazma na zadatku koji su od viših (državnih) instanci dobili da izvrše u ime višeg zajedničkog cilja. U toliko kafikijanski složenoj proceduri i koreografiji, i tako razuđenoj aerodromskoj geografiji, koja se na ovoj tački svodi samo na to da se zarad ponovnog testiranja još jednom prikupe već prikupljeni podaci od ljudi koji su vakcinisani, i koji su pre dva dana testirani i kod kojih je, da se ne lažemo, verovatnoća da su bili izloženi virusu nakon prethodnog testiranja smešno mala, a verovatnoća da su se, ako su kojim čudom i bili izloženi virusu, usled toga i zarazili, praktično nikakva. Verovatnoća da je iko od nas u ovoj prostoriji trenutno u fazi inkubacije kovidom neuporedivo je manja od verovatnoće da će nekog od nas udariti grom, ugristi ajkula, da će mu krpelj preneti lajmsku bolest ili da će drugome ugroziti zdravlje ne tako što će ga zaraziti kovidom, nego tako što će ga slučajno gurnuti, a ovaj izgubiti ravnotežu i pasti na glavu i dobiti potres mozga.

A ipak, evo nas ovde, sve je jako ozbiljno, i sve se radi temeljno, i traje beskrajno. Mladi šef-poliglota klima glavom, evo vidi ovde, i ovde, pokazuje prstom na ekran, gospođa je u goloj vodi, više se ne usuđuje ni da podigne pogled ka nama, toliko joj je neprijatno.

I onda se i to završava, jer sve mora imati kraj. Ali pre nego što je kraj zaista nastupio, ona je morala da nam potanko objasni razne stvari koje moramo da znamo – ako su podaci koje je unela ispravni (da, da, jesu... niko nije imao dovoljno snage i smelosti da joj kaže kako nije Jaknovic nego Jankovic...), onda treba da znamo da bi najbolje bilo da prvih dana ne izlazimo mnogo, zatim da treba da čekamo rezultate testa koji će stići na mejl (da li je dobro ukucana imejl adresa? Da, da, odgovaram iako ne vidim belu mačku, a kamoli adresu na papiriću), ali da bismo videli rezultate, moramo da ukucamo šifru, i ovih 15 brojeva i slova su vaša privatna šifra, ovih ovde, a ne prethodni red, iako je slično, zapamtite to jer nigde ne piše da je upravo to šifra. I čuvajte tu šifru. Nikom je ne pokazujte. To je vaša tajna šifra.

I sad smo registrovani. Imamo u ruci još dva papira. Sve mi klizi iz znojave šake.

Stigli smo do mesta za testiranje! Stigli smo do poslednje kapije! Do tačke posle koje postoji svet napolju! Do svetog grala! Do reda koji vodi do jednog od boksova! Posle izvesnog čekanja, i do mlade crnkinje koja će ubrzo imati štapić u ruci! Sad samo da među svim papirima pronađem onaj pravi, da ona na njemu pronađe deo koji se odlepljuje i stavi na ga na epruvetu sa poklopcem, i da nam onda svakom pojedinačno nekoliko minuta priča o tome šta će nam raditi, i kako sve to izgleda, i šta da očekujemo, i kako da se ponašamo, ali to sve nakon što još jednom proveri sve podatke, i uporedi sliku, i ostale papire, i zameni rukavice, i čitav prostor dezinfikuje i pre i posle svakoga, i onda polako, sasvim polako, počne da nam džara najpre po jednoj a onda po drugoj nozdrvi...

Trk nazad iz hotela. Jedna za drugom, plave tačke po podu, jurimo prateći strelice koje su sad u nas uperene. Nikad kraja. Nikad kraja.

Prošli su sati i sati. Džaba mi ona prva dobijena opklada. Oni nervozni, koji uvek samo zloslute, ti su u pravu. ¶

ALEKSANDRA KOSTIĆ

ŠTA SVE UMETNOST JESTE

Jozef Bojs i Dimitrije Bašičević Mangelos, njihovi radovi i ideje, gostovaće u tri beogradske galerije zahvaljujući "Gete institutu"

Godine 1921. rađaju se dva umetnika koji će svojim životom i radom značajno izmeniti pojam umetnosti. Jozef Bojs, jedan od najznačajnijih umetnika svetske scene posle Drugog svetskog rata, rođen je u Krefeldu u Nemačkoj, a Dimitrije Bašičević Mangelos, jedan od najznačajnijih umetnika regiona i rodonačelnik konceptualne prakse kod nas, u Šidu u današnjoj Srbiji. Podudarnosti u radu i životu ova dva umetnika otkriće izložba *Ko neće da misli, leti napolje – Jozef Bojs i Mangelos – 100 godina i umetnost danas* koja će od 26. avgusta do 18. septembra biti održana u tri beogradske galerije: u Menjačnici "Gete instituta", Umetničkom prostoru U10, i u Novoj galeriji vizuelnih umetnosti. Na izložbi će biti deo lične kolekcije Karla Hajca Rumenog – 40 signiranih grafika i multipla, 45 signiranih plakata, 50 signiranih poštanskih dopisnica i pozivnica i 20 signiranih kataloga knjiga Jozefa Bojsa, i Mangelosovi radovi iz kolekcije Fonda Ilija&Mangelos i iz privatne kolekcije iz Zagreba. Kustosi izložbe su dr Ivana

VRŠNJACI: Jozef Bojs i Dimitrije Bašičević Mangelos
Foto: Ilija&Mangelos Foundation

» Bašičević Antić i dr Selman Trtovac.

Bojsova umetnost je prvi put zainteresovala Karla Hajnca Rumenog, galeristu, kolekcionara i umetnika, kad ga je kao četrnaestogodišnjak gledao na televiziji. Dve godine kasnije otputovao je u Kasl i otišao u Bojsov "Biro za Direktnu Demokratiju narodnim glasanjem", u kome je »

Intervju: Biljana Tomić, istoričarka umetnosti

Bilo je to sjajno doba

"Bojsovo izlaganje pratili su gosti iz inostranstva, Zagreba, Ljubljane i drugih mesta, a iz Beograda manji broj umetnika i prijatelja. Jedan umetnik mi je rekao: 'Došao sam do SKC-a, ali za inat nisam ušao, sedeo sam na stepenicama'"

Jozefa Bojsa je Beogradu i Jugoslaviji početkom sedamdesetih predstavila Biljana Tomić, istoričarka umetnost, kritičarka i kustoskinja. Biljana Tomić je tada, kao kustoskinja Galerije 212 i likovnog programa Bitefa, povezala performativne i vizuelne forme umetnosti, učestvovala je u formiranju scene Nove umetničke prakse, promovisala je stanovišta istorijskih avangardi i neoavangardi. Od 1971. do 1999. bila je kustoskinja Galerije Studentskog kulturnog centra u Beogradu. Njen rad na festivalu proširenih medija Aprilski susreti bio je ključan za internacionalizaciju beogradske scene Nove umetnosti. Inicijatorka je i članica konceptualne Grupe 143. Tokom celokupne kustoske prakse, aktivno je učestvovala u formiranju novih generacija mladih umetnika.

U projektu "Jozef Bojs i Mangelos – 100 godina i umetnost danas" biće učesnik jednog od razgovora organizovanih povodom izložbe.

"VREME": Zaslužni ste za spoj Bojsa i naših umetnika, i verovatno ste već nebrojeno puta prepričavali kako ste ga nagovorili da dođe u Beograd. Kako ste ga upoznali?

BILJANA TOMIĆ: Prvo izlaganje Bojsa u Beogradu bilo je na izložbi "Mala dokumenta" 1972, kada sam ga upoznala i pozvala da učestvuje na BITEF-ovim umetničkim programima. Drugi susret sa Bojsom dogodio se na poznatom festivalu u Edinburgu 1973, na kome su bili umetnici Nove scene i likovni kritičari Marina Abramović, Neša Paripović, Zoran Popović, Raša Todosijević, Gergelj Urkom, Jasna Tijardović, Irina Subotić. Na predlog Dunje Blažević, koja je tada bila na čelu SKC-a, pozvala sam Bojsa da bude učesnik Aprilskih susreta 1974. U to vreme većina nas iz SKC-a je upoznala Bojsa u Edinburgu, tako da ne bih rekla da sam samo ja zaslužna za njegov dolazak. Jozef Bojs je složena ličnost i umetnik. Inspirisao je mnoge, kritikovan je od mnogih i podlegao je mitizacijama. Pripadao je generaciji Fluksusa (Fluxus) pedesetih/šezdesetih godina unutar opštih promena, pojave Nove umetnosti i brojnih socijalnih i kulturnih previranja. Bojs se izdvajao sa svojim angažovanim političkim stavovima i reformama, posebno važnom reformom obrazovanja koju je pokrenuo na Umetničkoj akademiji (Kunstacademie) u Diseldorfu 1971. poznatoj po autonomiji studenata i slobodi rada. Slične reforme pokretale su se u zapadnom svetu, pa i kod nas, važno je napomenuti reformu školovanja Bogdana Bogdanovića s početka sedamdesetih, koju su ugušile konzervativne orijentacije na Arhitektonskom fakultetu. Bojs je boravio u Beogradu sa porodicom nedelju dana u hotelu "Moskva" i sve troškove je lično pokrio.

Smatra se da je susret Bojsa i naših umetnika Nove umetnosti u »

» umetnik 100 dana diskutovao sa svim posetiocima i razgovarao sa njim oko 20 minuta. "Na kraju našeg razgovora kupio sam direktno kod njega za 10 DM platnenu torbu na kojoj je odštampan natpis 'Ovako može da se prevaziđe partijska diktatura', koju je potpisao za mene. To je bio početak moje zbirke Jozefa Bojsa", ispričao je kolekcionar.

Prvih godina sedamdesetih, Jozef Bojs je boravio u Beogradu (opširnije o tome u intervjuu sa Biljanom Tomić) i, prema tvrdnjama istoričara umetnosti, vidno uticao na ovdašnju umetničku scenu.

Osim godine rođenja, Bojsa i Mangelosa spaja pre svega uticaj na promenu pojma umetnosti. Šta umetnost jeste nakon što je prestala da bude dekoracija, mimezis stvarnosti ili metaforički prikaz ideoloških značenja, pitanje je na koje odgovara dr Ivana Bašičević Antić u tekstu kata-

» **Edinburgu bio izuzetno važan, po nekima čak i istorijski. Zašto? Šta se desilo posle tog susreta?**

Svi imaju svoja sećanja na ta lepa druženja. Ako se govori o istorijskom značenju, treba navesti da je tada na festivalu u Edinburgu Marina izvela prvi važan performans "Ritam 10" sa noževima, da je većina naših umetnika izvela različite performativne nastupe, i da smo skoro svi učestvovali u performansu Bojsa koji je trajao 12 sati: trebalo je setiti se svih nemačkih izraza koje koristimo u srpskom jeziku. Poznavati Bojsa ne mora da znači da ste "bojsovac" i da stičete neke privilegije, naprotiv, radi se o filozofiji, nauci i metodologiji. O duhu autonomije i širenja primarnih saznanja. Bojs je podsticao kreativnost svojim verovanjem da je svako ljudsko biće kreativno i sposobno da oblikuje individualne identitete.

Kako je ovdašnja društvena i kulturna javnost reagovala na njegovu umetnost?

Izložbu "Mala dokumenta 5" 1972. godine uglavnom je videla publika u pauzama predstava Bitefa. Na Aprilskim susretima Bojsovo izlaganje pratili su gosti iz inostranstva, Zagreba, Ljubljane i drugih mesta. Iz Beograda bio je prisutan jedan broj umetnika i prijatelja. Tada je vladao priličan otpor sredine u vezi s programima koje smo organizovali, posebno je Fakultet likovnih umetnosti imao negativan stav.

loga analizirajući dodirne tačke Bojsa i Mangelosa. Pomenimo nekoliko. Neposredan susret sa smrću tokom Drugog svetskog rata snažno je uticao na obojicu. Nakon pada aviona u kome je bio kopilot, Bojsa su pronašli krimski Tatari i spasli ga umotavši ga u filc koji je bio namazan životinjskom mašću. "Životinjska mast i filc postaju jedan od elemenata njegove umetnosti ali i filozofije", napisala je Ivana Bašičević Antić. Prema Mangelosu, da bi se izbeglo novo ratno iskustvo, trebalo bi izbrisati prethodne sadržaje "što vrši postupcima negacije slikarstva ili *antipeinture* te nakon toga učenjem ispočetka. Zašto je neophodno razoriti tradicionalnu sliku, autor objašnjava u radu *ovu sliku ne pozna 99% čovečanstva* (1967–1972), iz serije *fenomen picasso*, kolažu na kojem se u gornjoj polovini nalazi detalj sa Pikasove *Gernike*, a dole tekst: 'Ovu sliku ne pozna 99% čovečanstva poruka njena

Foto: Marija Janković

Posle mnogo godina, jedan umetnik mi je rekao: "Došao sam do SKC-a, ali za inat nisam ušao, sedeo sam na stepenicama."

Iz današnje perspektive, čini se da reči Bojsovog predavanja deluju kao romantična priča. U osnovi, one su se odnosile na najdublja duhovna svojstva čoveka, života i egzistencije. Govorio je o prirodi, o filozofiji stabla i korena, o kreativnosi i pravu na izbor i slobodu.

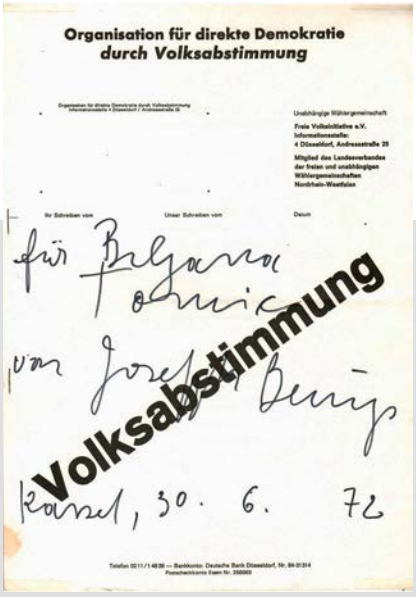
Kako se desilo da Dimitrije Bašičević Mangelos nije predstavljen našoj sredini onoliko koliko zaslužuje i da ga naši muzeji, za razliku od inostranih, nemaju u kolekcijama? Ko je kriv, istoričari umetnosti? Koliko su vaše sadašnje kolege hrabre da nametnu nove umetničke vrednosti koje nisu populističke?

Postavljate pitanje koje možemo uporediti sa sada čestim: čiji je Nikola Tesla? Naime, Dimitrije Mića Bašičević, rođen u Šidu, formira se u vreme teških ratnih godina i studije istorije umetnosti završava u Zagrebu. Bio je značajna multidisciplinarna ličnost u okviru različitih područja bavljenja, sa dugogodišnjim kustoskim radom u Modernoj galeriji u Zagrebu. On je dakle rođen u Srbiji, ali su se njegovo umetničko formiranje, članstvo u grupi Gorgona i sve aktivnosti odvijali od ratnog doba pa do smrti u Zagrebu. Njegova prva prezentacija dešava se u Beogradu, na moj poziv, u vreme održavanja Umetničkih programa na BITEF-u 1968, u okviru izložbe konkretne i vizuelne poezije. Od tada pa dalje Mangelos je bio izlagan više puta u Beogradu i Novom Sadu. Takođe, Mića Bašičević Mangelos je visoko rangirana ličnost u Zagrebu kao i u Beogradu i u drugim balkanskim sredinama. Njegova međunarodna reputacija nastaje u posleratnom vremenu, kada se zapadne kulturne institucije otvaranju prema balkanskim zemljama. Danas je taj interes prešao u značajno sticanje renomea

neće dopreti do njih onaj deo čovečanstva koji je primio poruku strmoglavio se u drugi svetski rat' – beše li to poruka".

Mnogi umetnički stavovi i postupci obojice potiču iz fluksusovskog pristupa umetnosti. Izuzetno važna karakteristika ovih umetnika, ističe Ivana Bašičević Antić, jeste da se "bave univerzalnim temama a ne mikro-temama svoje sredine" i navodi da "motiv Al Kaponea susrećemo kod obojice i to kao bitan momenat savremenog društva i odnosa moći". Tema koja ih najviše okupira je jaz između umetnosti i društva, ali su njihovi načini prevazilaženja tog problema potpuno suprotni. Mangelos prevazilaženje tog jaza vidi u izmenjenoj prirodi umetnosti, dok Bojs želi promeniti čoveka (odnosno društvo) koji bi morao da probudi svoj kreativni potencijal i mišljenje. Oba umetnika nastoje da sruše distinkciju između visoke i popularne kulture. Cirkulisanje štampe smatraju kao jedan od bitnih alata demokratizacije umetnosti. Važna tema obojice umetnika je urušeni odnos čoveka i životinje: Bojs u performansu *I like America and America likes me* (u ovom slučaju kojota) javnim govorima prezentuje ideju o političkoj partiji za životinje, a Mangelos dovodi svoju dogu Alfu na okupljanja u zagrebački "Podroom", te svoj manifest postavlja u njenu pseću ogrlicu pitajući da li je civilizacija s pravom psu (poput njegove Alfe) odredila stepen inteligencije odnosno razmišljanja.

Oba umetnika su vršili ponovno otkrivanje (reinvention) uloge umetnosti u društvu, u celini, pa Bojs izvodi pojam "socijalne skulpture" koja kao spoj prirodnih materijala, artefakata i ljudi (pa čak i životinja i biljaka) dovodi do procesa transformacije postojećeg stanja. Stvarajući svoje umetničke prakse, obojica su ostali usamljeni i izolovani u umetničkoj praksi dvadesetog veka. Ovakvu svoju poziciju definisali su kao istraživačku, kao kontinuirani proces traganja za odgovorima na pitanja sa kojima se suočilo čovečanstvo u vreme naglog razvoja tehnologija i neverovatnih razmera destrukcija.

Izložba će nakon Beograda u nešto izmenjenom obliku biti prikazana i u Muzeju savremene umjetnosti u Banjaluci i u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu. ¶

S.Ć.

i profita onih koji su se bavili otkrivanjima kulturne istorije bivše Jugoslavije.

Mlade hrabre kolege vidim kao borce koji će više ili manje uspeti da plasiraju svoje ideje, interese i statuse kulturnih aktivnosti, neposrednim radom u kulturnim institucijama, ili će kao slobodni autori sa privatnim praksama plasirati projekte preko donacija i drugih oblika finansijske pomoći.

Naslov izložbe ukazuje da su Bojs i Mangelos ostavili traga među današnjim umetnicima.

Obojica su se bavili filozofskim dilemama, istražujući smisao cilja egzistencije i društvenih parabola jednakosti i nejednakosti. Mislim da je Mangelos bio jedna posebna, hermetična ličnost, dok je Bojs bio radikalan u svakom pogledu. Mangelos se družio sa generacijom sedamdesetih i to je bilo vreme njegovog otvaranja i komunikacije. Bojs je bio otvorena društvena ličnost, reformator, socijalni aktivista, i mag performativnih invencija. Studente je upućivao da razvijaju sopstvenu imaginaciju i slobodu rada. Danas, mislim da se obojica mogu smatrati inspirativnim, ali ne u smislu manipulacija sa istorijom od Grka i Rimljana ili ranijih doba, do renesanse i modernosti, koje je uvela postmoderna. Mladi su danas dovoljno izrasli i razvili se da imaju sopstvene stavove i pristupe umetničkim produkcijama. Bez obzira na mnoge retorike, mladim umetnicima je još uvek teško, jer u polarnostima u kojima živimo uvek postoje frakcije koje bolje prolaze i one koje se nisu još snašle. U biti to je nerešivo pitanje dok ne popuste ekonomski i konkurentski interesi, a kulturni krugovi se ne skoncentrišu na "fer-plej", da time omoguće svim mladima pravo na učešće u kreiranju kulturnih i egzistencijalnih procesa razvijanja i pozicioniranja.

Gotovo svakodnevno se čuje da bi nam kulturna scena bila progresivnija samo da društvo ima veću potrebu za stvaralaštvom pa da odvaja više budžetskog novca za kulturu. Na osnovu iskustva koje imate iz vremena stvaranja SKC-a i naše nove scene, da li je novac presudan? Šta ste pre 40 i više godina vi imali pa je beogradska umetnička scena držala korak sa evropskom, a sadašnje vaše kolege nemaju?

Šezdesetih godina bili smo protiv tržišta i tržišne politike. Sećam se, bili smo protiv umetnika koji su se dobro prodavali, kao Polok ili drugi. Već u drugoj polovini šezdesetih, pojava Konceptualne umetnosti, Land Arta i Siromašne umetnosti uvodi potpuno nove pristupe sa siromašnim materijalima, neposrednim radom u prirodi i u jednostavnosti života. Nastaje umetnost koja plasira novi jezik, filozofiju i produkciju.

Moje učešće na BITEF-u sa umetničkim programima (1968–1973) predstavilo je tadašnju scenu otvorenosti, slobode i individualnih inicijativa sa personalnim, kritičkim ili političkim obeležjima. Sve to je, paralelno sa nastupima međunarodnih teatarskih grupa, ukazivalo na bitne promene umetnosti s kraja šezdesetih i početkom sedamdesetih godina. Otvaranje SKC-a dešavalo se upravo u toj paradigmi drugosti. Lično mogu reći da je to bilo sjajno doba. Da, držao se korak sa Evropom, iako se u ta vremena tome nije davala veća važnost.

Danas se umetničke prakse i prateći događaji stalno menjaju uvođenjem brojnih tematika, posebno personalnih narativa i tema neposrednih okolnosti vezanih za aktuelnu politiku, globalno zagrevanje, ekologiju, ekonomiju, socijalna i rodna prava... ¶

SONJA ĆIRIĆ

Kupelvizerov mir i Šerbedžijin nemir

Brioni su mir, čista voda, borova šuma, biciklima ideš sa plaže na plažu, ostaci rimskih vila, Kupelvizerova, Kohova i Titova zaostavština, pozorišne predstave svako veče, i neki fini ljudi svuda oko tebe

"Nosorog! To je nosorog!" odjekuju glasovi glumaca starom austrougarskom tvrđavom Minor na ostrvu Mali Brion, pomešani sa zvukom koji dočarava stampedo divlje zveri kamenitim pločnicima.

Predstavu *Nosorog* po tekstu Ežena Joneska u režiji Lenke Udovički Kazališta "Ulysses", čiji sam detalj upravo pomenuo, novinar zagrebačkog "Jutarnjeg lista" Tomislav Čadež ocenio je najboljom koja je ovog leta premijerno prikazana u Hrvatskoj. Tema više nego aktuelna po više osnova – sa jasnim asocijacijama na širenje virusa (koji ljude pretvara u nosoroge), ali i "spontani" rast totalitarizma. Beogradski glumac Bojan Dimitrijević (regionalna publika ga najviše pamti po maestralnoj roli u seriji *Vratiće se rode)* u glavnoj ulozi dominira scenom i perfektno govori hrvatski.

U pauzi predstave zaključio sam da oko sebe vidim pola Beograda i Novog Sada, ljude koji letuju po celoj Istri do Fažane, odakle ih brod dovodi pravo na tvrđavu Minor, a na bedemu preko puta šanka pojavila su se dva jelena, prizor ne tako redak na Brionskim ostrvima koja uživaju status nacionalnog parka.

NELINA TORTA

Prošle godine, u uslovima pandemije, proslavljeno je 20 godina "Ulysses-a" – Rade Šerbedžija je sa prijateljima (Damir Urban, Gabi Novak, Vlatko Stefanovski...) organizovao koncert na obali za publiku na barkama, jahtama, gliserima i čamcima. Tada sam na terasi hotela "Neptun" na Velikom Brionu sreo Džoeli Kim Ričardson, holivudsku glumicu našoj publici poznatu kao Džuliju iz serije *Reži me* (*Nip/Tuck*). Džoeli je ćerka Vanese Redgrejv, Šerbedžije velike prijateljice. Izgledala je kao da od snimanja serije 2003. nije ostarija ni dana, pozdravila se "pandemijski" laktovima i prihvatila zajedničko fotografisanje "iako je upravo došla sa plaže" i nije imala na sebi ni gram šminke.

Radeta Šerbedžije ove godine nije bilo tokom našeg boravka, njegov stvaralački nemir odveo ga je sa Briona, "snima u Londonu" objašnjava Duško Ljuština. Reč je o Apple TV seriji *Slow Horses*, adaptaciji špijunskih romana Mika Herona koga nazivaju Le Kareom 21. veka. Glavnu ulogu igra Geri Oldman, a pored njega i Radeta glume i Džonatan Prajs, Kristin Skot Tomas, Saskija Rivs, Džek Louden, Kristofer Čang, Olivija Kuk, Kris Rajli... Rade nije tu, ali Lenkina majka jeste. Bolivijka Nina, druga je žena španskog borca Lazara Udovičkog sa kojim ima četiri ćerke – Anu, Kori, Lenku i Lidiju. Kažu da vitalna gospođa Nina svake godine kada beogradski potomci španskih boraca proslavljaju Dan početka Građanskog rata, ispeče i donese svoju čuvenu tortu.

Ne poznajem nikog kao što je Duško Ljuština, producent "Ulysses festivala" već 20 godina, koji sa mešavinom profesionalnosti i humora rešava sve probleme. Od nalaženja finansija za festival, preko organizacije prevoza poznate glumačke zvezde sa aerodroma Pula do pronalaženja lekara za dete koje je nagazilo na ježa. Sa ljubomorom gledam na njegova dobroćudna prepucavanja sa sinom Damjanom, organizatorom nekih od najuspešnijih food-festivala u Hrvatskoj, odnos otac-sin kakav retko ko ima.

Kafe "Safari" jedinstveno je mesto na ostrvu, a možda i na celom Jadranu. Ovde se pušta isključivo klasična muzika. Ispijanje kafe u društvu galebova sa pogledom na Vangu i muzičkom zavesom kao iz milanske Skale u mom slučaju trajalo je satima, svakog dana. Za konobara koji već decenijama radi u ovom kafeu priča se da je kasnih osamdesetih od Lučana Pavarotija dobio napojnicu od 1.000 dolara u znak oduševljenja što jedan mali kafić na zabačenom jadranskom ostrvu ima takvu kolekcijom ploča, kaseta i CD-ova klasične muzike i opera.

U jednom momentu uprava Nacionalnog parka je odlučila da ga prebaci na drugo radno mesto, u hotel "Neptun", ali je on to glatko odbio zapretivši otkazom, i direktoru nije preostalo ništa drugo nego da popularnog konobara ostavi na "najlepšem radnom mestu na svetu". U kafeu se jednom pojavio gost, mislili smo da je italijanski turista, i punim glasom zapevao ariju iz *Toske*. Tokom večere na terasi "Neptuna", dok sam prepričavao ovaj događaj, prišao nam je sa susednog stola taj isti gost, izvinio se na srpskom što "prisluškuje" i otkrio da je operski pevač, da je iz Makedonije, a da je trenutno u društvu jednog ruskog biznismena koga je pre par godina upoznao na Maldivima kada je za njega i još nekolicinu ruskih milijardera pevao na privatnom koncertu.

TITOV "ELDORADO"

Jednom prilikom, dok sam biciklom istraživao ostrvo, obišao me je i iznenadio legendarni "cadillac eldorado" iz 1953. koji je Tito dobio na poklon od hrvatskih iseljenika iz Amerike. Automobil koji inače stoji parkiran kao muzejski eksponat ispred Galerije na Brionima, očigledno je sada u voznom stanju. Automobil je 2017. godine bio na restauraciji u Krapini, u radionici Antuna Presečkog. Njegov sin Ivica s timom ljudi utrošio je 1600 sati u popravku "eldorada", a delovi su naručivani iz SAD-a. Kako sam saznao, ovim automobilom se može provozati svako kome za sat vožnje s vozačem nije mnogo da izdvoji 10.000 kuna (oko 1.400 eura).

Tito je obožavao da ga vozi, a u njemu su se vozile i brojne poznate svetske zvezde i tadašnji političari. Možda je najpoznatija Titova slika u ovom automobilu ona na kojoj on vozi glumačke dive Sofiju Loren i Elizabet Tejlor. Poslednja poznata ličnost koja se provozala u "eldoradu" je glumica Salma Ha-

MORE, MIR I MIRISI: Kasnoantička crkva; ZOO; glumci i Duško Ljuština

Foto: Robert Čoban

jek, koja je pre nekoliko godina boravila na Brionima dok je u Hrvatskoj snimala film.

Ako ste ovde, obavezno posetite izložbu fotografija "Tito na Brijunima", koja prikazuje život Josipa Broza od prve posete ostrvima 1947. do odlaska na Samit nesvrstanih u Havani 1979. posle kojeg se više nikada nije vratio na ovo mesto. Mislim da nijedan svetski političar iz tog perioda nema takvu kolekciju fotografija sa glumcima, pevačima, piscima, vajarima, predsednicima, premijerima, kraljevima i carevima kao što je to slučaj sa Josipom Brozom tokom te tri decenije kada je koristio Brione kao svoju letnju rezidenciju. Elizabet Tejlor, Ričard Barton, Miroslav Krleža, Žozefina Beker, Sofija Loren, Karlo Ponti, Ivan Meštrović, Mario del Monako, kraljica Elizabeta II, grčki kralj Pavle, etiopski car Haile Selasije, nepalski kralj Birendra, Vili Brant, Nikita Hruščov, jordanski kralj Husein, Gadafi, Naser, Ho Ši Min, kamobodžanski princ Norodom Sihanuk, Indira Gandi, Fidel Kastro, Jaser Arafat... Uz to, tu su fotografije kako Tito jaše konja, igra se sa divljim životinjama, sa Jovankom orezuje orhideje, svira klavir, igra šah, druži se sa kuvaricama iz restorana.

GENERACIJSKO NESLAGANJE

Dvoiposatna tura po ostrvu posvećena Paulu Kupelvizeru koju besplatno organizuje Nacionalni park Brijuni, otkriva neka manje poznata mesta na ostrvu i nepoznate detalje iz života austrijskog inženjera metalurgije i stručnjaka za čelik koji je 1893. kupio malarične Brione i preobrazio ih u mondeno letovalište i lečilište evropske i svetske aristokratije. Pomoć u rešavanju problema malarije na ostrvima zatražio je i dobio od velikog nemačkog naučnika Roberta Koha. Inače, i sam Paul Kupelvizer zarazio se malarijom za vreme svojih prvih poseta ostrvima. Uz pomoć labinskog šumara Alojza Čufara, koga je porodica Kuplvizer angažovala, brionska ostrva su iz zarasle makije pretvorena u pravi mali raj na zemlji. Paul se i Kohu i Čufaru odužio tablama u kamenu koje se nalaze na nekim od najlepših delova Velikog Briona. Iako je Paul Kupelvizer sagradio mauzolej "Kupelvizerov mir", za sebe i svoju suprugu, u njemu su svoje poslednje počivalište našli Marija i njihov sin Karl, dok je Paul Kupelvizer 1919. preminuo u Beču, gde je i sahranjen. Rapalskim mirom posle Prvog svetskog rata Brioni su pripali Kraljevini Italiji, ali su ostali u privatnom vlasništvu porodice Kupelvizer. Međutim, Paulov sin Karl bio je manje »

umešan biznismen od svog oca, preinvestirao se i bankrotirao 1929. kada je počela Svetska ekonomska kriza. Navodno je podigao veliki kredit za luksuzni kazino na ostrvu, a u međuvremenu je italijanska država zabranila kocku. Izvršio je samoubistvo 1930.

Šarmanatna Istrijanka sa kratkom kosom i komadom lančića "pirsingovanim" na zadnji deo vrata koja vodi ovu turu, skreće nam pažnju na dve velike mermerne skulpture koje na odstojanju od par desetina metara gledaju jedna u drugu. Prva, muška je alegorija rada, a druga, majka sa dvoje dece, alegorija ljubavi i brižnosti. Zaposleni u železari u Slovačkoj koju je Kupelvizer vodio do prelaska na Brione, poklonili su mu dve male bronzane stone skulpture koje su se mu se toliko dopale da je naručio njihove mermerne kopije u prirodnoj veličini.

Na terasi "Ulysses-a" smenjuju se glumci, novinari, muzičari, pokrovitelji festivala... Dok Duško Ljuština časti glumce rakijama i jagnjetinom iz Like, za njegovim stolom sa nama sedi gospođa iz Zagreba. Kaže kako je pisala svojoj tridesetogodišnjoj ćerci da hotel "Karmen" na Brionima izgleda kako da je u njemu vreme stalo, samo se očekuje da se pojavi Herkul Poaro i da neko umre. "Da, od dosade!", otpisuje joj ćerka, pripadnica generacije koju ovakva mesta ne privlače. Nema partijanja, nema automobila, nema glasne muzike, nema hotela od pet zvezdica i fensi bazena."Karmen", najbolji hotel sa 2 zvezdice na svetu, kako volim da ga zovem, zaista je potpuno jedinstven. Kažu neki da u kišnim popodnevima još uvek mogu da čuju glas Radmile Bakočević koja u svojoj sobi vežba pevanje. Sobe su bez klime i TV-aparata, ali ako imate sreću da dobijete neku od onih sa terasom koja gleda ka moru – osećaj je neponovljiv.

Za veći deo nas iz kategorije 50 plus Brioni su upravo sve što čovek može da poželi: mir, čista voda, borova šuma, biciklima ideš sa plaže na plažu, ostaci rimskih vila, vizantijskog kastruma i kasnoantičke crkve razbacani svuda po ostrvu; Kupelvizerova, Kohova i Titova zaostavština, pozorišne predstave svako veče, neki fini ljudi iz Beograda, Novog Sad i Zagreba koje ovde srećem, nisu iz one kategorije "izbegavam ih i na kopnu, samo mi još fale na odmoru" kao što je slučaj sa nekim drugim destinacijama... Otkrio sam Brione kasno, pre pet godina. Verovatno da ranije i nisu bili za mene. ¶

ROBERT ČOBAN

Fudbalski Džordan

Mnogi ga smatraju najboljim fudbalerom svih vremena, a njegovi rezultati na terenu mogli bi da govore tome u prilog. Rekorder je Barselone i argentinske reprezentacije. Influenser, biznismen, porodičan čovek. Njegov prelazak iz katalonskog kluba, gde je proveo čitavu karijeru, u Pari Sen Žermen udarna je sportska vest ovog vrelog leta

"Ceo život sam proveo ovde, još od kad sam imao trinaest godina... I posle 21 godine odlazim...", bile su reči argentinskog fudbalera Lionela Mesija na emotivnoj konferenciji za štampu, na kojoj je kroz suze objavio da je i zvanično napustio Barselonu. Tako je završena jedna od najuspešnijih era u fudbalu, čiji je glavni junak promenio istorijski tok Blaugrane, dajući čuvenom katalonskom klubu jednu sasvim novu dimenziju uspeha.

REKORDER

Popularni Argentinac, koga mnogi smatraju najvećim fudbalerom svih vremena, celu svoju karijeru proveo je u Barseloni. Profesionalni debi imao je još kao šesnaestogodišnjak, u novembru 2003. kada je ušao u 75. minutu prijateljskog meča sa Portom. Za Barsu je nastupio rekordnih 778 puta. Sa postignuta 672 gola, Mesi je najbolji strelac u istoriji katalonskog kluba i presudno je doprineo da Barselona u prethodnih sedamnaest godina osvoji čak 35 trofeja, uključujući tu deset titula prvaka Španije i četiri titule evropske Lige šampiona.

Iako se očekivalo da će Argentinac završiti karijeru u Kataloniji, on je u 34. godini napustio klub u kome je ponikao i doživeo najzvezdanije trenutke u karijeri. Otišao je u glavni grad Francuske, gde je predstavljen kao novo pojačanje Pari Sen Žermena. Mesijev prelazak u francuski klub bila je vruća vest ovog leta, jedna od onih sportskih "bombi" koje se nedeljama ne skidaju sa naslovnih strana i (sportskih) rubrika medija širom sveta. Leo Mesi je u PSŽ došao bez obeštećenja i sa "svecima" je potpisao dvogodišnji ugovor, uz opciju produženja angažmana na još godinu dana.

PARIZ

Nakon promocije na Parku prinčeva, nije krio zadovoljstvo što se obreo baš u gradu svetlosti. "Vizija kluba se savršeno uklapa sa mojim ambicijama. Znam koliko su talentovani igrači ovde. Istrajan sam da se uklopim", rekao je Argentinac po potpisivanju ugovora. Pošto "desetku" na dresu u klubu duži njegov nekadašnji saigrač iz Blaugrane, Brazilac Nejmar, Leo Mesi je odabrao broj 30, koji je nosio na leđima kada je prvi put ušao u seniorski tim Barselone.

A koliki Mesi ima uticaj u svetu fudbala, najbolje se videlo po tome što je nakon njegovog prelaska u PSŽ francuski tim odskočio na rang listi najbogatijih, postavši treći najvredniji fudbalski klub na svetu, odmah iza engleskih premijerligaša Mančester sitija i Čelzija. S druge strane, Barselona je pala na osmu poziciju nakon što je Argentinac napustio taj klub. Procene govore da je sam potpis argentinske fudbalske zvezde uvećao za nekih 10 do 20 odsto ukupnu tržišnu vrednost "svetaca".

Imajući u vidu da je predsednik Barselone Đoan Laporta ranije ove godine rekao kako je Mesi donosio čak 30 odsto prihoda svom (bivšem) klubu, ne treba da čudi da su konsultanti agencije Brend Fajnens procenili da bi njegov odlazak mogao smanjiti vrednost "brenda" Barse za čak 11 odsto. Američki list "Njujorker" ispravno je stoga zaključio da, bez obzira što je Mesi

ZAVRŠENA FUDBALSKA ERA: Lionel Mesi
Foto: AP Photo

bio "toliko ikoničan i prepoznatljiv u crvenim i plavim prugama Barselone, kao i u svetlo plavim i belim prugama Argentine, kuda god da ode, milioni fanova će ga pratiti. Kao i stotine miliona dolara".

LA PULGA

Tako je i bilo. Već u prva 24 sata od Mesijevog dolaska, PSŽ je prodao 832.000 dresova sa njegovim imenom, napravivši tako prihod od oko 105 miliona dolara. Pošto se u klupsku blagajnu sliva najmanje deset odsto novca od svakog prodatog dresa, ispada da je francuski klub imao dobit od barem 10,5 miliona dolara već posle prvog dana. Poređenja radi, kada se portugalska zvezda Kristijano Ronaldo preselio iz Real Madrida u Juventus 2018. godine, italijanski klub prodao je 520.000 njegovih dresova u prva 24 sata.

Argentinski fudbalski čarobnjak je tokom svoje impresivne karijere oborio mnoge rekorde. Osvajač je rekordnih šest Zlatnih lopti "Frans fudbala". Takođe, jedini je igrač koji je šest puta osvajao i Zlatnu kopačku, namenjenu najboljem strelcu Evrope. Njegov stil i tehnička umešnost omogućavaju mu da sa loptom, čini se, radi bukvalno šta god poželi; a lakoća postizanja golova, sjajni driblinzi i pregled igre jedinstveni su na fudbalskoj sceni. Posebno impresivan je Mesijev "nevidljivi" uticaj na druge tokom mečeva, pa katkad deluje da i sjajne saigrače oko sebe čini za klasu boljim. Zbog svoje omalene građe, eksplozivnosti i brzine, nadimak mu je La Pulga Atomica (Atomska buva), mada se u medijima često može pronaći i paralela sa još jednim sportskim velikanom, doduše iz sveta košarke, te Mesija nazivaju i "fudbalski Džordan".

Prošle godine Argentinac je, sasvim zasluženo, imenovan u "tim snova" i tako se našao među najboljih jedanaest igrača u istoriji fudbala. U toj ekipi društvo mu prave Pele, Maradona, Paolo Maldini, brazilski i portugalski Ronaldo, Lav Jašin, Bekenbauer...

DOBITNICI

Nakon obavljenog transfera godine na relaciji Barselona-Pariz, biće mnogo srećnih dobitnika: među njima je, naravno, Leo Mesi, koji će samo na ime plate zarađivati 41 milion dolara neto godišnje. Tu su zatim oduševljeni navijači i klub PSŽ, koji je dovođenjem fudbalske vedete u svoje redove zacementirao poziciju u samom vrhu najmoćnijih timova Evrope. Američka kompanija Najki će takođe zaraditi ozbiljan novac od prodaje dresova, kao i već pomenuta košarkaška legenda Majkl Džordan, čiji brend je sastavni deo ovog proizvođača sportske opreme. O visokim ambicijama vlasnika PSŽ-a, organizacije "Katar sports investment", bliske vladajućoj porodici u toj gasom bogatoj zalivskoj zemlji, da i ne govorimo.

Među dobitnicima je svakako i američka kompanija Amazon, koja je u junu ove godine otkupila TV prava za emitovanje utakmica najbolje francuske lige. Nakon što je dosadašnji medijski partner, firma Mediapro, potonuo u finansijski ambis ne mogavši više da plaća skoro milijardu dolara godišnje za prenos Lige 1, Amazon je vešto popunio prazninu. Američka kompanija je čak i dobro prošla pošto je za ovu poslovnu operaciju potrošila nešto više od 250 miliona evra, što će joj omogućiti emitovanje 80 odsto utakmica po sezoni (u proseku osam mečeva nedeljno). Rivalski medij Kanal+ nije bio te "sreće" i pristao je da plati čak 332 miliona evra za preostalih 20 odsto utakmica godišnje. U najjačoj francuskoj ligi zato zadovoljno trljaju ruke. "Dolazak Lionela Mesija povećaće atraktivnost i vidljivost našeg prvenstva na svim kontinentima", izjavio je predsednik Lige 1 Vinsent Labrun.

REPREZENTACIJA

U julu ove godine, Leo Mesi uspeo je konačno da osvoji i prvi važan trofej sa nacionalnim timom, što je bila ključna zamerka brojnih fudbalskih stručnjaka da on »

Iako spada među globalno najprepoznatljivije ličnosti, Lionela Mesija ne prate skandali kojima su "selebritiji" tog kalibra inače često skloni. Po prirodi je rezervisan i odmeren u ponašanju, kako na terenu tako i van njega, i nije davao mnogo povoda da postane meta tabloidne štampe

zapravo nikada ne može biti proglašen za najboljeg igrača sveta jer nema ništa osvojeno sa reprezentacijom. Fudbaleri Argentine su pobedom u finalu nad najvećim rivalom Brazilom, i to u gostima na čuvenoj Marakani, osvojili prestižni Kopa Amerika i tako postali šampioni Južne Amerike. Argentinski as je sa četiri gola i pet asistencija na turniru presudno doprineo da "gaučosi" podignu svoj prvi međunarodni trofej nakon punih 28 godina. Leo Mesi proglašen je za najboljeg igrača i strelca turnira, pokazavši da u kontinuitetu pruža visok nivo igara i u nacionalnom dresu. On je najbolji strelac Argentine svih vremena, a od 2005, kada je debitovao za reprezentaciju, do danas, odigrao je za "gaučose" 151 utakmicu i postigao 76 golova.

Iako je sa Argentinom konačno osvojio važan trofej, njegov stariji kolega Mario Kempes, svetski prvak iz 1978. godine, smatra da će Mesi uvek biti u senci jednog drugog argentinskog giganta – Dijega Armanda Maradone. "Veoma teško je zaseniti Dijega", izjavio je Kempes za ESPN, "a ako Mesi želi da bude bolji od Maradone, neće to postići čak i da osvoji četiri Mundijala zaredom. Leo još uvek nema titulu Svetskog šampiona. Bez obzira na broj trofeja, nikada neće moći da se uporedi sa onim što je Dijego uradio", mišljenje je ovog bivšeg reprezentativca Argentine.

INFLUENSER

Zbog prave armije pratilaca na društvenim mrežama, Lionel Mesi je jedan od najvećih sportskih influensera današnjice. Na instagramu ga prati čak 250 miliona pratilaca, a na Fejsbuku ih je 103 miliona. Istraživanja pokazuju da je od svojih objava na instagramu argentinski fudbaler samo tokom 2019. godine zaradio 26,8 miliona evra (u proseku je to oko 670.000 evra po jednom postu), odmah iza svog "arhirivala" Kristijana Ronalda, koji je od objava na ovoj mreži te godine inkasirao čak 44,3 miliona evra.

O Mesijevoj internet popularnosti i "digitalnom" uticaju govori i zanimljiva činjenica da je svega 24 časa nakon što se Mesi pridružio novom klubu, broj pratilaca PSŽ-ove instagram stranice povećan za oko 3,5 miliona.

Na ovogodišnjoj listi globalno najplaćenijih sportista magazina Forbs, Leo Mesi nalazi se na drugom mestu, iza irskog MMA borca Konora Megregora. Mesi je u poslednjih dvanaest meseci zaradio 130 miliona dolara, od čega je 33 miliona inkasirao od sponzorskih ugovora. On je 2019. pokrenuo sopstvenu liniju odeće i otvorio svoj prvi maloprodajni objekat, "Messi Store", u Barseloni. Takođe, ima sklopljen doživotni ugovor sa nemačkim proizvođačem sportske opreme Adidasom, a među njegovim sponzorima su i vodeći proizvođač piva Anhojzer-Buš Inbev, zatim Pepsiko, Hard Rok kafe i drugi.

AFERE

Iako spada među globalno najprepoznatljivije ličnosti, Lionela Mesija ne prate skandali kojima su "selebritiji" tog kalibra inače često skloni. Po prirodi je rezervisan i odmeren u ponašanju, kako na terenu tako i van njega, i nije davao mnogo povoda da postane meta tabloidne štampe.

Poslednji put kada je u negativnom kontekstu osvanuo na naslovnim stranama medija bilo je početkom ove godine, usred kovid pandemije, kada je španski list "El Mundo" otkrio detalje nadrealnog ugovora Argentinca sa njegovim bivšim klubom. Isplivalo je, naime, da je Barselona u prethodne četiri godine Mesiju isplatila više od pola milijarde evra, ne računajući tu bogate premije i nagrade. Sportska javnost bila je opravdano šokirana detaljima "faraonskog" ugovora, kako su ga krstili mediji, imajući u vidu da je istovremeno godišnji finansijski izveštaj Blaugrane potvrdio kako ukupan dug katalonskog kluba iznosi više od 1,2 milijarde evra i da se Barsa već neko vreme nalazi u ozbiljnoj finansijskoj situaciji.

U aferi "Panamski papiri", procurelim poverljivim dokumentima o ofšor preduzećima osnovanim u poreskim rajevima širom sveta, našlo se i ime Lea Mesija, jer je objavljeno da je jedno takvo preduzeće pripadalo njegovoj porodici. Fudbaler se takođe našao pod istragom španskih vlasti zbog utaje poreza, a Lionel i njegov otac Horhe bili su optuženi da su, preko kompanija u Belizeu i Urugvaju, izbegli da plate porez u iznosu od 4,5 miliona evra između 2007. i 2009. godine. Iako je Argentinac demantovao optužbe, rekavši da nije bio ni upoznat sa tim stvarima jer je "u potpunosti posvećen fudbalu", ipak su Mesi i njegov otac uplatili 5,6 miliona dolara na ime zaostalih dugovanja kako bi izbegli suđenje i eventualnu zatvorsku kaznu.

BIOGRAFIJA

Lionel Mesi rođen je u 24. juna 1987. godine u Rosariju, gradu u centralnoj Argentini, u kojem je rođen i legendarni gerilski vođa i revolucionar Če Gevara. Još od malih nogu pokazivao je vanserijski talenat za fudbal, ali je njegova profesionalna budućnost bila ugrožena kada mu je sa 10 godina dijagnostifikovan nedostatak hormona rasta. Zbog ekonomske krize u Argentini i nedovoljnih primanja njegovih roditelja, u rodnoj zemlji nije mogao da reši problem skupe terapije lečenja, pa pošto je porodica Mesi imala rodbinu u Kataloniji, preselili su se u Barselonu. Leo je nakon završetka lečenja, čije troškove je pokrio čuveni fudbalski klub, godinu dana proveo u njihovoj akademiji La Masiji, nakon čega je u februaru 2002. registrovan u Fudbalskom savezu Španije.

Govorio je da mu je fudbalski idol bio Brazilac (Luis Nazario de Lima) Ronaldo, za koga je izjavio da je "najbolji golgeter kojeg sam u životu video", nazvavši ga "herojem mladosti". Prvi gol za prvi tim Barselone Mesi je postigao 1. maja 2005. godine, protiv Albasetea, nakon asistencije Ronaldinja, postavši u tom trenutku najmlađi igrač svog tima koji je dao gol u tamošnjoj La Ligi. Imajući u vidu šta je sve uradio u dresu Blaugrane, verovatno nikada niko neće moći da dostigne ili nadmaši rezultate koje je postigao u katalonskom klubu.

Lionel Mesi oženjen je manekenkom Antonelom Rokuzo, a njih dvoje poznaju se još od detinjstva. Imaju tri sina, za koje je doskorašnji kapiten Barse rekao da su "katalonski Argentinci". ¶

UROŠ MITROVIĆ

Komšija, koliko ovde plaća Gugl

Dugo je vremena bilo potrebno da se mlade žene u Srbiji izbore da ih na razgovoru za posao ne pitaju planiraju li trudnoću, a sada bi mogle da se suoče sa novim, neprijatnim pitanjem – gde stanuju. Ne samo one i ne samo na razgovoru za posao, ovo pitanje moglo bi da se otvori za sve zaposlene ukoliko njihov posao može da se radi od kuće. Od odgovora zavisi koliko će vam smanjiti platu.

Rad od kuće postao je popularan i neophodan tokom pandemije, tako su sačuvani mnogi biznisi i radna mesta. Dok su neki smatrali da će tako raditi samo dok ne prođe gužva, drugi su zaposlenima ponudili da od kuće rade zauvek, među njima i kompanija Gugl. Sada je došlo do izvesnog preispitivanja.

Silicijumskom dolinom prošle nedelje proneo se glas da Gugl menja ugovore zaposlenima, odnosno da im smanjuje plate ukoliko rade od kuće, a stanuju u nekom jeftinijem kraju, odnosno udaljenom mestu sa nižim cenama svega. Za razliku od onih koji žive blizu gradskog ofisa, gde su cene stanovanja visoke i platu im ne diraju. Gugl se nije preterano oglašavao na ovu temu, ali su poručili da oni u kalkulaciju visine plate unose i troškove života. Ako neko živi i radi u preskupom Njujorku, imaće veću platu od onoga koji radi za Gugl u Lisabonu, čak i ako rade isti posao. Prevedeno na srpski – onaj ko živi u Beogradu, čak i kada radi od kuće i ne dolazi u kancelariju, imaće veću platu od zaposlenog koji radi u Boru, gde su troškovi života niži. Iako su obojica diveloperi i rade isti posao. Smanjenje je deset do 15 odsto. Treba li reći da se vest nije dobro primila.

Pristup Gugla ima logike ako usvojimo to da plata nije samo naknada za rad, već i za uslove rada. Ali, zaposleni primećuju da se cena Guglovih proizvoda ne menja geografski, pritom kompanija očekuje da doprinos zaposlenih bude jednak bez obzira odakle rade. A možda je onaj koji živi u jeftinom kraju i efikasniji, pa zašto bi dobijao manje? Jasno je da ako ovo prođe u Guglu, ubrzo će biti prihvaćeno od većine kompanija u IT sektoru, pa onda i šire. Znači, ako radiš od kuće, a procenjeni troškovi života su ti niži zbog mesta stanovanja, očekuj manju platu.

Ovakav pristup mogao bi značajno da promeni odnos prema radu od kuće koji je u IT sektoru izuzetno praćena tema, retko gde drugde je lokacija radnog mesta toliko irelevantna. Međutim, istraživanja pokazuju da su zaposleni po ovom pitanju podeljeni. Oni koji rade na daljinu zadovoljniji su međuljudskim odnosima (virtuelnim), izostankom tračeva i slično, ali provode mnogo više vremena na onlajn sastancima (gotovo četvrtinu radnog vremena), za razliku od onih koji rade u kancelariji i koji onlajn sastanče do 15 odsto radnog vremena, praktično upola manje (podaci adpri.org).

Takođe, istraživanje pokazuje da šefovi više vole one koji dolaze u kancelariju od "daljinskih" radnika, u tome se slažu i anketirani radnici i menadžeri. Zapravo, najzadovoljniji su hibridni radnici koji deo vremena rade od kuće, a deo iz kancelarije i uzimaju najbolje iz oba pristupa. Smatraju da imaju bolju komunikaciju sa svima i da dobijaju kvalitetnije instrukcije vezane za posao od ostalih.

Ako ovo Guglu prođe, odraziće se na sve aspekte života, najpre na nekretnine. Neće više biti dovoljno da stan omalate i sredite pločice "za prodaju", moraćete da zovete i nekoga da ishakuje Guglov algoritam i smesti vas u skuplju kategoriju. Ne štedite, vratiće vam više nego toplotna izolacija. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

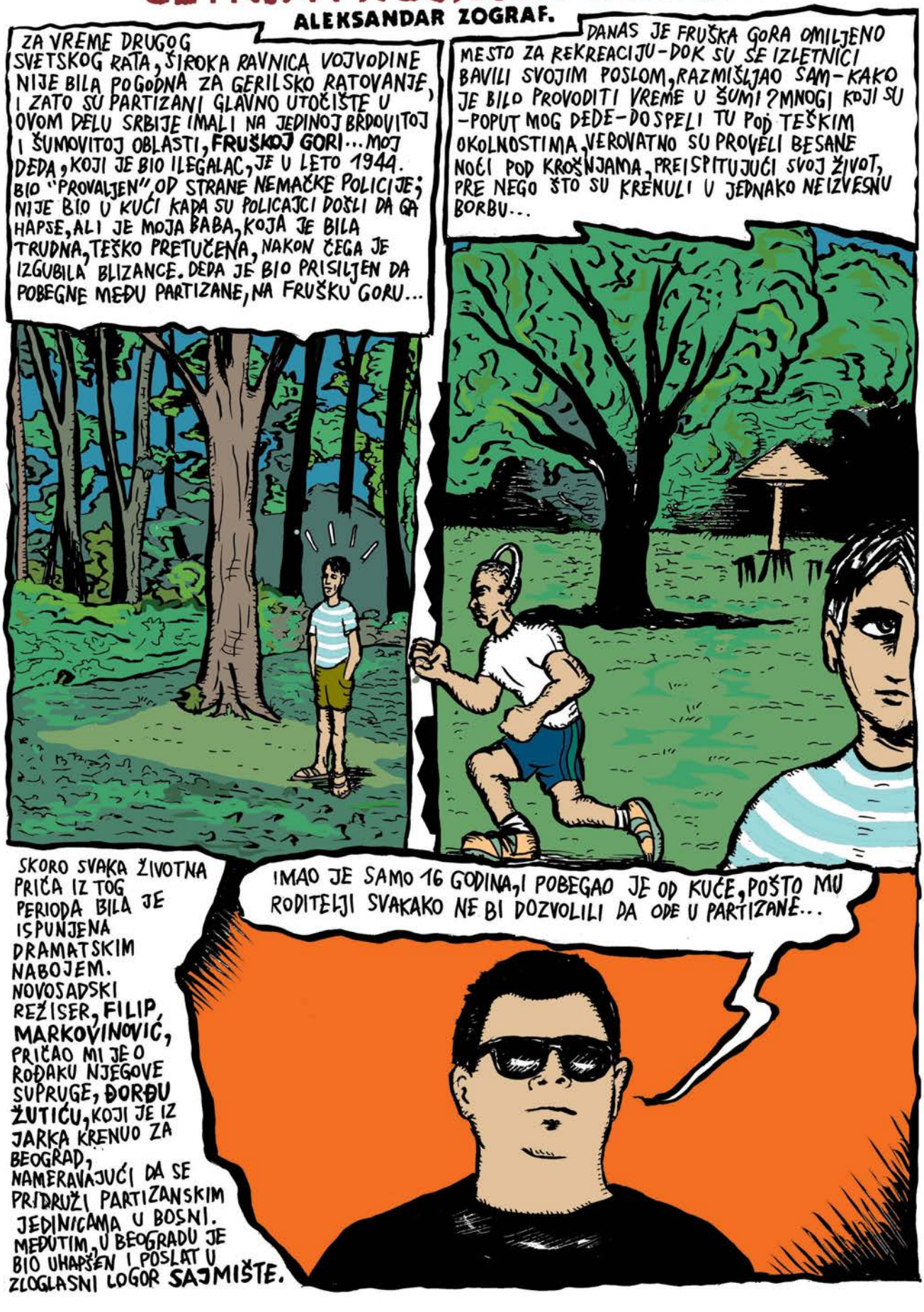
DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

ŠETNJA FRUŠKOM GOROM

ALEKSANDAR ZOGRAF.

"TOLIKO SU GA TUKLI DA JE JEDVA ŽIV OSTAO, I DO KRAJA ŽIVOTA JE IMAO PROBLEMA SA RAMENOM I KIČMOM!"
"U LOGORU SE SA GRUPOM LOGORAŠA DOGOVARAO DA POBEGNU. POSLALI SU NJIH DESETORICU DA KRČE TRAVU, U PRATNJI STRAŽARA. U MOMENTU KADA JE PO DOGOVORU TREBALO DA SE RAZBEŽE, ON SE JEDINI USUDIO DA SKOČI U GRMLJE I NASTAVI DA TRČI"...
"RAZMIŠLJAJUĆI KASNIJE O TIM MOMENTIMA, DOŠAO JE DO ZAKLJUČKA DA STRAŽAR NIJE NI ŽELEO DA PUCA ZA NJIM, VEĆ DA JE U TRENUTKU ODLUČIO DA GA PUSTI DA POBEGNE"..

Sans snova

Karte sam naučila da igram još u roditeljskoj kući. Prvo Crnog Peru i tabliće, sa babom, a kasnije, kada sam stasala, primljena sam u društvo remi igrača. To društvo koje je redovno nedeljom popodne igralo remi, činili su naši roditelji, moje starije sestre i ja.

Sve je bilo po pravilima, "po Cukićevim pravilima". Svaka nedelja.

Nedeljni ručak oko podne. Goveđa supa sa rezancima, rinflajš sa paradajz sosom i obavezne taške sa mesom. Posle ručka odmor. Mir u kući. Oko četiri po podne, otvaraju se vrata roditeljske sobe i nas šestoro zauzimamo svoja mesta oko stolića. Dva špila karata su tu, "piksla" se puni dinarčićima. Da, igrali smo "u pare". Ko tog dana osvoji "pikslu", možda je mogao sebi da priušti čokoladicu ili sladoled.

Foto: Goranka Matić

Sada, kad razmišljam o tim nedeljama, znam da su bile mnogo više od popodnevne zabave. To se sada popularno zove "kvalitetno provedeno vreme sa decom".

Naš remi nije bio samo kartanje. Kroz tu igru naučile smo da ozbiljno treba pristupiti svakom poslu, pa čak i igri. Spoznale smo šta je čast, poštenje i viteštvo. Igra se za pobedu, nema laganja, varanja i krađe. Pobeda se slavila. Piksla je tvoja, jeste sitniš, ali donosi radost slatkiša. Poraz se dostojanstveno podnosio, bez negodovanja, plača i ljutnje. Trebalo je ranije da misliš. "Cukić" je to.

Preferans sam naučila u gimnaziji, tokom letnjih raspusta. Usavršavanje mojih preferaških veština nastavilo se za vreme studiranja. Kartalo se žestoko, paralaleno sa ispitima. Društvo sa kojim sam kartala je živi dokaz da smo mogli i jedno i drugo. Diplome su tu, a i naše profesionalne karijere. Ludo vreme koje se pamti.

Najbolje "vreme preferansa" bilo je dok sam stanovala kod tetka Vere u Višnjičkoj banji. Ta kuća je bila "mali studentski dom". Nas šestoro studenata u njoj, milina, u svakom trenutku troje preferandžija je spremno.

U toj kući sam započela sa odigravanjem svog najboljeg sansa. Sans koji priželjkuje svaki igrač preferansa. Sans snova, "iz ruke". Bilo je to oko podneva, 7. aprila 1978. godine. Sigurna sam i za godinu, i za datum, i za vreme.

Znam da je tako jer sam se u taj "studenski dom" uselila oktobra '77. Znači, posle oktobra '77. sledeći april može da bude samo 1978. Za datum, 7. april, sigurna sam jer sedmi uvek dolazi posle šestog. Pošto rođendan mog druga Z, zbog bombardovanja Beograda, nikad ne zaboravljam, ja sam tog 6. aprila 1978, predveče, odlučila da na kratko ostavim spremanje ispita i časkom trknem do Bloka 45. Red je da mom drugu čestitam rođendan. To "časkom" u to vreme značilo je da od Višnjičke banje do Bloka 45 treba da promenim tri zelena autobusa, zajedno sa duplom šesnaesticom.

I tako, predveče uspešno stižem do Z. Zvonim, čestitam, ulazim u stan, a tamo... Preferans na više stolova, možeš da biraš partnere. Izbor odličan, uglavnom studenti sa Prirodno-matematičkog. Oni su uvek bili na ceni, pametni studenti, mi društvenjaci važili smo za drugu ligu. Uživanje, partija za partijom, još ova ruka, i tako ode i poslednji autobus. Noćnih tada nije bilo. Jedino rešenje je nastaviti igru do prvog jutarnjeg polaska.

Mi tadašnji studenti, provincijalci, bili smo odgovorni studenti, ali i domaćni. Nije moglo drugačije. Paketi sa hranom su retko stizali, nije bilo roditeljskih platnih kartica. Naša apanaža je morala da potraje od prvog do prvog. Snalazili smo se. Prvo smo se hranili u studentskim menzama, a potom, kada smo prepoznali da u menzi čak i kupus salata iz plastičnog tanjira ima isti ukus kao i pasulj, gulaš ili makarone, počeli smo sami da kuvamo. Kuvali smo i u tom našem "studentskom domu". Zato sam rešila da u povratku sa rođendana skoknem i do pijace. Treba pribaviti provijant za ručak.

Ponuda na pijaci, boje radosti. Crvena, zelena, bela, kao svakog aprila. Rotkvice, mladi crni i beli luk, spanać... Protrčim kroz pijacu, kupim sve to, i mleko, naravno, spanać se kuva isključivo sa mlekom, znali smo čak i to. Baš sam bila vredna tog jutra. Valjalo je tako, ipak je to aprilski rok. Ušunjala sam se u naš "dom" još pre sedam. Svi su spavali. Kesu sa pijačnim šarenišom ostavila sam na vidnom mestu, da je studentska ekipa uoči. Uvučem se u krevet, računam – pola sata dovoljno je da se povratim od prethodne noći.

Da, bio je to 7. april 1978, i baš tada, kad se spremam da bacim i poslednju kartu koja će da mi donese "poslednju ruku" mog sansa snova, drugarica me drma: "Hej, probudi se, prošlo je podne, ručak je gotov!"

I danas mi je žao te poslednje ruke, koju nisam pokupila sa talona. Ostao je nedosanjan moj sans snova. ¶

PUŠA BOBIĆ

LJUBAV...
NESTAĆE DOK TREPNEŠ

RAFE **SPALL**
ZAHRA **NEWMAN**

UKRATKO

U BIOSKOPIMA OD 19. AVGUSTA

SCENARIO I REŽIJA **JOSH LAWSON**

SCREEN AUSTRALIA PRESENTS IN ASSOCIATION WITH SPECTRUM FILMS AND SCREEN NSW A SEE PICTURES PRODUCTION "LONG STORY SHORT" STARRING RAFE SPALL ZAHRA NEWMAN RODNY CHENG GENA KAPLAN AND NONI HAZLEHURST CASTING NIKKI BARRETT CSA SUPERVISING SOUND EDITOR ANGUS ROBERTSON SOUND DESIGNER SAM RAYWARD COMPOSER CHIARA COSTANZA EDITOR KASRA RASSTAR ZADEGAN COSTUME DESIGNER RITA CARMODY PRODUCTION DESIGNER STEVEN JAMES-EVANS DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY MATT TOLL EXECUTIVE PRODUCERS JOSH LAWSON SONIA BORELLA JOSH POMERANZ CHARLIE TYNAN WILL CAMMON PRODUCERS JAMIE HILTON MICHAEL PONTIN ISABEL STANDELLO WRITTEN & DIRECTED BY JOSH LAWSON

VAŠE MESTO SUSRETA
CROWNE PLAZA BEOGRAD

Organizujete sastanak, konferenciju, okupljanje?
Mi smo tu i posvećeni smo uspehu Vašeg događaja.
Naš stručni tim, biće na usluzi tokom celog Vašeg boravka.

T. + 381 11 2204 004 F. + 381 11 2204 104
E. begcp.reservations@ihg.com
A. Vladimira Popovića 10. 11070 Beograd, Srbija
www.crowneplaza.com

CROWNE PLAZA®
AN IHG® HOTEL
BELGRADE

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec